

S OF THE TENTATIVE
TERMINOLOGIES

ava Rao Sapie, B A
(*Pol Econ*)

ir Prasad Dwivedi
(*Phil*)

yaya Sudhakar Dwivedi
(*Astron and Math.*)

dar Das, B A. (*Geo*)

asad (*Chem & Phys*)

vernacular. The Court of Directors did explain, at this point in the following words:

"It is neither our intention nor to substitute the English language for the vernacular dialect of the country. We have always been fully sensible of the importance of the use of the languages which alone are understood by the great mass of the population. The sciences and not English, have been fixed by us in the place of Persia in the administration of justice and in the intercourse between the officers of Government and the people. It is indispensable, therefore, that, in any general system of education the study of them should be abundantly attended to and our acquaintance with improved European knowledge, which is to be communicated to the great mass of the people, whose circumstances prevent them from acquiring a higher order of education and who cannot be expected to overcome the difficulties of a foreign language—can only be conveyed to them through one or other of these vernacular languages.

"In any general system of education, the English language should be taught where there is a demand for it, but such instruction should always be combined with a careful attention to the study of the vernacular language of the district and with such general instruction as can be conveyed through that language; and while the English language continues to be made use of, as by far the most perfect medium for the education of those persons who have acquired a sufficient knowledge of it to receive general instruction through it, the vernacular languages must be employed to teach the far larger class who are ignorant of or imperfectly acquainted with English. This can only be done effectually through the instrumentality of masters and professors, who may, by themselves, knowing English, and thus having full access to the latest improvement in knowledge of every kind, impart to their fellow countrymen, through the medium of their mother tongue, the information which they have thus obtained. At the same time as the importance of the vernacular languages becomes more appreciated, the vernacular literature of India will be gradually enriched by translations of European books or by the original compositions of men whose minds have been imbued with the spirit of European advancement, so that European knowledge may gradually be placed in this manner within the reach of all classes of the people. We look, therefore, to the English language and to the vernacular languages of India together as the media for the diffusion of European knowledge and it is our desire to see them

cultivated together in all schools in India of a sufficiently high class to maintain a school-master possessing the requisite qualifications.

It was in these words that the Government of Lord Dalhousie was instructed to look to the education of the Indians and to the cultivation of their vernacular languages. Two years later Lord Canning showed his interest in the general question of education by founding the University of Calcutta in the very year of the Sepoy Mutiny. Ever afterwards on all possible occasions the Government of India has declared in favour of extending vernacular education. But it is a matter of great regret that although more than 50 years have passed since the great Education Despatch was addressed to the Governor-General in India, practically nothing has been done by the Government of India with all the resources at its command to extend the knowledge of western learning to the great mass of the Indian people. An examination of the scheme of study at present in force in any province for the Vernacular and Anglo-Vernacular schools, will show how meagre is the knowledge which the Education Departments aim at giving in the purely vernacular classes. In the United Provinces students going up for the Vernacular Final Examination know nothing of those elementary sciences which have almost become the common property of Primary Schools in European countries. Then in any system of National Education the vernaculars deserve to have a conspicuous place but in these schools they occupy a secondary position. It may be urged that the vernaculars must win such a place by the richness of their literature before they can claim it. True, but is not the Government to lend a helping hand towards the achievement of this object? It is a painful fact that those who have reaped the benefits of a high English education have done little or nothing to enrich their vernacular literature. This may be because

vernacular knowledge is at a discount no advantage and what is learnt in school and college is too meagre to enable very many to feel capable of producing any valuable work in their own language. Regrettable as this condition is, it is no less painful to see that no encouragement is being given to any vernacular writer by the Government. While I do not defend the attitude of Government in this respect I cannot but admit that educated Indians as a class have not done their duty towards their mother tongue, so far at least as Hindi is concerned, and practically no movement is made on the part of the public itself either to create a demand or to force a demand by creating a supply. The Government, therefore, have received but little encouragement to assist Indian talent in this direction, when however, the need for extending scientific knowledge is great and it is the bounden duty of all educated men to do all in their power to advance this cause, in which case it is certain that the Government will also realize its own duty in the matter and lend a helping hand to all competent workers in the field.

The first organized effort to publish a series of scientific works in any Indian vernacular was made in the year 1888 by Prof T. K. Gajar, under the patronage of His Highness Maharaja Sayaji Rao Gaekwar of Baroda. In that year His Highness was pleased to sanction a sum of Rs. 50,000 for the purpose of creating a vernacular series of works on scientific and technical subjects. It was decided that books on selected subjects should be published in both Marathi and Gujarati, and during the first year 5 books were written. Prof T. K. Gajar, in the second annual report of the Kalābhavan, Baroda, for the year 1891-92, thus explains the reason why only 5 books were prepared during the course of the year and how he proposed to meet the difficulty. He says —

“The reason why but few books were received at the end of

the last few years seems to be the want of suitable words—the difficulty of coining appropriate technical terms. I have found that the task I have undertaken is one of very great difficulty and I believe it will be years before I can successfully accomplish it. The transference of European knowledge to this country involves the search and creation of adequate words to signify all kinds of European ideas. Language is said only to grow; but here is a question of making it on a large scale. During the year under report I began to prepare a Vernacular Thesaurus on the model of Roget's well-known work. I saw that unless all similar words existing in the language were placed together it was not possible to select the fittest. I found that the existing Anglo-Sanskrit and Anglo-Vernacular dictionaries did but meagre justice to scientific subjects. I saw in them all I want of precision and a want of that convenience which words must have before they can be used with profit. The lexicographers did not seem to have always borne in mind that words were but thought-germs and must have certain qualities before they can prove fruitful, that they must be easily portable, i. e., neither stiff nor cumbrous, and very easy to pronounce if they were meant to be extensively used, and that as far as possible they should convey their technical meaning by their structure. Up to the end of the academic year the search and coinage of words continued, when experience suggested an improvement in the system. I saw the importance of giving the authorities with the words selected (in an abbreviated form) and found that works written on different subjects in different parts of India by different men at different times if examined, would yield a large number of ready-made words which will make the task of selection far easier than it was.

But Professor Gajjar did not find the task as easy as he anticipated. He describes his difficulty and the steps he took to overcome it in the third report of the Kalābhāṣan Baroda, for the year 1892-93 in the following words—

"In the last year's report I dwelt at some length on the importance and difficulty of finding out suitable technical terms to be used in the vernacular scientific treatise. Events proved this difficulty to be even greater than was at first imagined. Eminent specialists some of whom were well known Sanskritists could not send their works for want of words, some could not begin at all. I had, therefore to extend the search and coinage of words. This was a very arduous task and for a time, and the existing

dictionary of the principal languages in India. Captain Mearns the British Hindustani besides Sanskrit and Persian had to be kept under contribution. The Manjusha Department took up Webster's International Dictionary, picked up the essential words on two folios printed for the purpose and wrote out the corresponding words in the above mentioned languages opposite to them. As mentioned in the last report, the standard words in the principal languages of India were also utilized. But though the research work continued rapidly and though existing works on Sanskrit and other languages gave a large collection of useful words for different sciences, a greater number remained to be coined and that work was not easy."

But Professor Gajjar continued to do the work with the devotedness and single-mindedness which are characteristic of all true scholars, and had it not been for some untoward circumstances the work, so well begun and so ably continued, would have been brought to a successful conclusion. It is needless to enter into the details of this premature death of a noble scheme, when it was approaching maturity. It is sufficient to note that the Manjusha was put a stop to on Professor Gajjar's severing his connection with the Kalābhavan and there is no chance of its being taken up now.

The second attempt to produce a series of scientific works in an Indian vernacular was made by the Bangiya Sahitya Parishad of Calcutta. This association also began by coining vernacular technical words of some of the sciences. It published three lists of words in connection with Chemistry, Geography and Astronomy. But soon afterwards there were dissensions and a new association called the Bangiya Sahitya Sabha was formed, which produced a division of energies and the utility of both the associations was marred. Quite naturally the work of preparing scientific terminologies also came to an end.

The third attempt has been made by the Nagari-pracharini Sabha and it is a matter of sincere congratulation that it has been brought to a successful conclusion after a labour extending over more than seven years. This

pointed Pandit Vinayak Rao Assistant Superintendent Training Institution, Jabalpur to represent that Department. The Text-Book Committee of the Punjab appointed first Lala Munshi Lal, M. A., but later on when he was unable to come to the meetings convened by the Sabha to revise the glossary, it sent Lala Khushi Ram, M. A., Professor of Science Central Training College, Lahore to take part in the meetings of the Sabha. The Education Department of Bengal first appointed Pandit Baldeva Ram Jha, B. A., Assistant Inspector of Schools, Bhagalpur Division, but later on asked Lala Bhagwati Sharma, M. A., B. L., Assistant Inspector of Schools, Patna Division to take part in the meetings. The Education Department of the United Provinces after long correspondence decided that, as many members of that Department were working on the Scientific Glossary Committee of the Sabha, it was not necessary to make any special nominations for the purpose.

When all these preliminaries were settled the Sabha decided in consultation with the authors of the terminologies the nominees of the different Education Departments and others requested to help in the revision of the tentative glossary published by the Sabha that all these persons should be invited to meet in Benares and undertake the revision of these terminologies. Accordingly the first meeting commenced its sittings in the Central Hindu College on Monday the 21st. September, 1903 and continued it until Tuesday the 29th of that month. These meetings were attended by the following gentlemen.

- (1) Pandit Vinayak Rao Jabalpur
- (2) Lala Khushi Ram M. A. Lahore
- (3) Lala Bhagwati Sharma M. A., B. L. Lucknow
- (4) Pandit Madhav Rao Sayre B. A. Nagpur
- (5) Mahendrapati Pandit Deo B. A. Benares

For example, $x^2 + y^2 = z^2$ is

$x^2 + y^2 = z^2$ is a Diophantine equation.

It is also known that $x^2 + y^2 = z^2$ has no solution

if x, y, z are

the three consecutive terms of an arithmetic progression

of integers in the sense of the above

(i) The terms x, y, z are consecutive integers
and x, y, z are

three consecutive integers in the sense of the above

It is also known that $x^2 + y^2 = z^2$ has no

solution if x, y, z are

three consecutive integers in the sense of the above

should be

(ii) But in the

(i) The solution in the form x, y, z could
be taken

(ii) The first term x should be an

integer, y should be an integer, and
 z should

The Committee also discussed the matter of nomenclature and the revision of the Anatomical and Geographical Terminology and portion of the Mathematical and Political Economy Terminology. A separate Sub-committee consisting of Babu Bhagwan Das M. A., Babu Indramayya Shukla M. A., Babu Vinayak Chakravarti M. A. and Pandit Ramavtar Pandit M. A. was appointed to undertake the revision of the Philosophical Terminology and another Sub-committee consisting of Pandit Madhava Rao Sapre, B. A., Babu Govinda Das and myself was asked to complete the revision of the Terminology of Political Economy. As the work could not be finished in the sittings it was suggested that the members should be

invited to meet again in December and continue their sittings until the whole work was completed.

The Sabha again arranged for the meetings of the Revision Committee and accordingly work was resumed on the 27th December 1903 and was continued until the 8th January 1904. This time the meetings were attended by the following gentlemen:

- (1) Prof. T. K. Gujar, M. A., B. Sc., Bombay
- (2) Prof. A. C. Sanyal, M. A., Benares
- (3) Prof. N. B. Ranade, B. A., Bombay.
- (4) Lala Khusli Ram, M. A., Lahore
- (5) Babu Bhagwan Das, M. A., Benares
- (6) Mahamahopadhyaya Sudhakar Dwivedi, Benares
- (7) Babu Vanamali Chakravarti, M. A., Calcutta.
- (8) Pandit Ramvatar Pande, M. A., Benares
- (9) Babu Bhagwati Sahaya, M. A., B. L., Bankipur
- (10) Baba Thakur Prasad, Benares.
- (11) Babu Durga Prasad, B. A., Benares and
- (12) Myself

During these sittings of the Committee the revision of the Mathematical Terminology was finished and the whole of the Chemical Terminology was revised as also a portion of the Physical Terminology. To complete the revision of the last a Sub-committee consisting of Prof. A. C. Sanyal, M. A., Prof. N. B. Ranade, B. A., Lala Khusli Ram, M. A., and Babu Durga Prasad, B. A., was appointed and the revised portion of the Terminologies of Philosophy and Political Economy were examined and approved.

All the different Sub-committees finished their work in due course and the result of their labours are now embodied in the revised editions of the terminologies of the sciences.

TERMINOLOGY COMMITTEE

a. The Committee has the following members :

President : Mr. K. K. Chakravarty, I. A. S.

Chairman : Mr. Das

The Committee has also had the following members representing the various sections of the Council and the University :

(1) The Hon'ble Mr. K. S. Chatterjee, Secretary, Government of India

(2) The Hon'ble Mr. D. S. Prasad, Hon'ble Member, Council

(3) The Hon'ble Mr. D. S. Prasad, Hon'ble Member, Council
The Hon'ble Mr. D. S. Prasad, Hon'ble Member, Council
The Hon'ble Mr. D. S. Prasad, Hon'ble Member, Council

(4) The Hon'ble Mr. Das

(5) The Hon'ble Mr. D. S. Prasad, Hon'ble Member, Council

(6) The Hon'ble Mr. D. S. Prasad, Hon'ble Member, Council

(7) The Hon'ble Mr. D. S. Prasad, Hon'ble Member, Council

The Committee also had the assistance of two day teachers for the revision of the Anatomical and Geographical Terminology and portion of the Mathematical and Political Economy Terminology. A separate sub-committee consisting of Babu Phagwan Das, M. A., Babu Indramayya Sinha, M. A., Babu Vinayak Chakravarty, M. A. and Pandit Ramayyar Pandit, M. A. was appointed to undertake the revision of the Philosophical Terminology and another Sub-committee consisting of Pandit Mathura Rao Sagar, B. A., Babu Govinda Das and myself was asked to complete the revision of the Terminology of Political Economy. As the work could not be finished in the sittings, it was suggested that the members should be

invited to meet again in December and continue their sittings until the whole work was completed

The Sabha again arranged for the meetings of the Revision Committee and accordingly work was resumed on the 27th December, 1903, and was continued until the 8th January, 1904. This time the meetings were attended by the following gentlemen

- (1) Prof T. K. Gajjar, M. A., B. Sc., Bombay.
- (2) Prof A. C. Sanyal, M. A., Benares
- (3) Prof N. B. Ranade, B. A., Bombay.
- (4) Lala Khushi Ram, M. A., Lahore.
- (5) Babu Bhagwan Das, M. A., Benares
- (6) Mahamahopadhyaya Sudhakar Dwivedi, Benares
- (7) Babu Vanamali Chakravarti, M. A., Calcutta.
- (8) Pandit Ramavatar Pande, M. A., Benares
- (9) Babu Bhagwati Sahaya, M. A., B. L. Bankipur
- (10) Babu Thakur Prasad, Benares.
- (11) Babu Durga Prasad, B. A., Benares and
- (12) Myself

During these sittings of the Committee the revision of the Mathematical Terminology was finished and the whole of the Chemical Terminology was revised as also a portion of the Physical Terminology. To complete the revision of the last a Sub-committee consisting of Prof A. C. Sanyal, M. A., Prof N. B. Ranade, B. A., Lala Khushi Ram, M. A., and Babu Durga Prasad B. A., was appointed and the revised portion of the Terminologies of Philosophy and Political Economy were examined and approved.

All the different Sub-committees finished their work in due course and the result of their labours are now embodied in the revised editions of the seven parts of the glossary.

(19) La^l Munshi Lal, M. A., Central Training College, Lahore

(20) Pandit Nand Lal Dube Rwpur

(21) Dr P C Roy M. A., D Sc., Presidency College, Calcutta

(22) Pandit Prasad Ram Jabalpur

(23) Pandit Rupa Ram Pande Kampat

(24) Prof Ramendra Sankar Trivedi, M. A. Ripon College, Calcutta

(25) Pandit Ramnarayan Misra, B. A. Deputy Inspector of Schools Benares

(26) Pandit Ram Rao Rupa Ram Chincholkar, Bilaspur

(27) Pandit Sadashiva Jyoti Ram, M. A. Government College Jabalpur

(28) R R Shankar Vithal Kadam B. A. Bareilly

(29) La^l Shiva Bhargos, Training Institute, Jabalpur

(30) Pandit Shridhar Fathak Allahabad

(31) Pandit Sri Ram Bhaskar Government Secretariat, Nagpur

(32) Pandit Sakshidevi Bihari Mishra, B. A. Lucknow

(33) Pandit Suraj Narayan B. A. Benares

(34) Babu Suraj Charan Chakravarti B. A. Government College Benares and

(35) Pandit V. Shri Suresh Singh

It would not perhaps be out of place to mention that before the first meeting of the Revision Committee in September 1903 Pandit Mahadev R. S. P. A. devoted and earnest member of the N. G. S. S. Sabha was deputed to go to Patna to interview the well-known Sanskrit scholars Pandit Mahadev R. S. P. A. and Pandit V. Shri Suresh Singh.

same purpose. Both these deputations proved successful and much useful information and help were secured in all these three places.

After the revision work was thus done the Sabha at once decided to bring out the revised edition of the glossary. For this purpose it appointed a Sub-committee which consisted of

- (1) Babu Bhagwan Das, M A
- (2) Babu Bhagwati Sabaya, M A, B L
- (3) Babu Durga Prasad, B A.
- (4) Lala Khushi Ram, M A
- (5) Prof N B Ranade, B A
- (6) Mahamahopadhyaya Sudhakar Dwivedi
- (7) Babu Thakur Prasad
- (8) Pandit Vinayak Rao and
- (9) Myself

Later on the name of Pandit Ganganath Jha, M A, Professor of Sanskrit, Mun Central College, Allahabad, was added to this Committee. I was placed in general charge of this work and Babu Thakur Prasad was appointed to help me in preparing the manuscript and seeing the whole work through the press. But he could not continue long that work on account of his other engagements and thus the whole work fell on me. I was instructed by the Sabha to first get the manuscript of each terminology carefully prepared and then to send the revised proofs to all members of the Editorial Committee. It is my pleasant duty to here record the great help which each of these gentlemen gave me in the arduous task of editing the glossary.

I will now deal in detail with the work done in connection with each part of the Glossary

(1) *Geographical Terminology* This was the easiest of all the terminologies and consequently it was the first to

be taken up for revision. The revised edition which was issued on the 22nd June 1904, contains 481 English and 675 Hindi words as against 457 and 532 English and Hindi words respectively in the tentative edition.

(2) *Astronomical Terminology*. No better scholar than Mahamahopadhyaya Sudhakar Dwivedi could be chosen for this work. It was he who prepared the tentative terminology and he attended every meeting of the Revision Committee in spite of a great bereavement in his family in those very days. The revised edition (issued on the 22nd June 1904) contains 813 English and 948 Vernacular words as against 831 and 882, English and Hindi words respectively in the tentative edition.

(3) *The Terminology of Political Economy*. As has already been noted the revision of this glossary was entrusted to a Sub-committee consisting of Pandit Madhava Rao Sapre B. A. the author of the tentative edition, Babu Govinda Dasa and myself. When the tentative edition was prepared, Mr Sapre had to rely chiefly on books on Political Economy but the Sub-committee had the advantage of Pigraive's Dictionary of Political Economy which proved to be of special advantage in settling all disputed points and adding all important words which had been left out in the tentative edition and rejecting those that had become obsolete. The tentative edition contained 1233 English and 2325 Hindi words whereas in the revised edition there are 1320 English and 2115 Hindi words. To Babu Govinda Dasa must be allotted the greatest credit in the revision work of this part of the glossary. The revised edition was issued on the 10th October, 1904.

(4) *Chemical Terminology*. I have already mentioned that Babu Tarakan Prasad the author of the tentative edition based his work on the chemical dictionary of Prof. Rammann S. and Tarakan M. A. and on the *Chemical Dictionary* of Prof. S. B. and Prof. J. L. The revised edition was issued on the 10th October, 1904.

part of the Glossary was chiefly in the hands of Professors T K Gajjar, A C Sanyal and N B Ranade,* and the entire credit of successfully solving the intricate and difficult question of a Hindi Chemical Terminology must belong to these gentlemen. Had it not been for their wide experience and complete knowledge it would have been an almost impossible task to prepare a satisfactory edition of this terminology. I cannot refrain from mentioning the names of Lala Khushi Ram and Babu Durga Prasad in this connection. They proved to be very able and devoted colleagues of the three Professors named above. Any one who will take the trouble of carefully studying the plan on which this terminology has been prepared, can not but admire the intelligence and ingenuity applied in the work. In preparing the manuscripts for the press and in seeing it through, I am indebted to Dr. Meghnath Banerji and Babu Durga Prasad for most valuable and unsparing help. Watts Dictionary of Chemistry was laid under contribution in the revision work. The revised edition (issued on 30th. April, 1905,) contains 1638 English and 2212 Hindi words against 1220 and 1443 English and Hindi words respectively in the tentative edition.

Mathematical Terminology. This work was in the capable and experienced hands of Mahanathopadhyaya, a Mr. D. D. B. who had an able and willing co-operation in Part N B Ranade in the revision work. I am indebted to Mr. B. D. Chatterji for supplying the number of new words. The revised edition of the Mathematical Glossary, issued on the 30th September, 1905, contains 1240 English and 1530 Hindi words.

* I am indebted to Mr. M. G. B. P. and Mr. D. D. B. for their valuable help in the revision work. I am also indebted to Mr. D. D. B. for his valuable help in the revision work.

2000

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

The work is a result of the efforts of the American Academy of Arts and Sciences, which has been working for many years to promote the study of the history and culture of the United States. The work is a result of the efforts of the American Academy of Arts and Sciences, which has been working for many years to promote the study of the history and culture of the United States.

to find equivalents to express one idea for the very ideas are moulded by the line of development of the race,—and as the lines of development diverge so do the ideas, even those connected with identical objects become separate, distinct, and perhaps opposed. To provide real equivalents for the words of one language out of the words of another is, therefore, very difficult. But any one who pays close attention to what has been achieved in this glossary will, I am sure, readily admit that every one connected with this work has done his best under the peculiar circumstances, whatever shortcomings, omissions, redundancies, etc., noticeable in this work being due to the circumstances noted above. As a literature on the subject gradually evolves in Hindi these defects will naturally find their remedy in new editions or in entirely new works. This is only the roughest pioneer's work and future generations will no doubt knock off all superfluous knobs and excrescences and smooth, prepare and polish the rough material in due course. To me for these last eight years the work of this glossary has been a 'labour of love' and I am proud of what little I have been able to do, with the co-operation and support of a band of devoted workers, for the enrichment of Hindi literature.

It is needless to say that in the second edition we propose to bring this work to greater perfection. May the reception which this glossary is accorded by the general public enable the Nagari-pracharini Sabha to bring out the second edition in the near future.

BENARES
30th, June, 1906 }

SYAM SUNDAR DAS

[illegible]

THE
HINDI SCIENTIFIC GLOSSARY.

हिन्दी वैज्ञानिक कोश ।

~~~~~
GEOGRAPHICAL TERMS.

भौगोलिक परिभाषा ।

A

Affluent = सहायक नदी, उपनदी ।

Air = वायु, हवा ।

Alluvial = पुलिनमय, कटारी ।

Alluvial land, }
Alluvium } = कटार, पुलिन, गंगखरार ।

Altitude = उन्नताय ।

Angular distance = अशात्मक अन्तर ।

Animal kingdom = प्राणी वर्ग ।

Antarctic circle = दक्षिण ध्रुव ।

Antarctic ocean = दक्षिण महासागर ।

Anticyclone = प्रतिचक्रवात ।

Antipode = कुटलान्तर ।

Antipodes = कुटलान्तरवासी ।

Aqueous vapour = जल-वाष्प ।

Archipelago = द्वीपसमूह ।

Arctic circle = उत्तर ध्रुव ।

Boiling point = क्वथनांक क्वथन-बिंदु ।

Bore = धार ।

Botany = वनस्पति शास्त्र, भेजल शास्त्र, उद्भिद् विद्या ।

Boulders = ढोके ।

Boundary = सीमा, रज्य ।

„ —Artificial = कृत्रिम सीमा ।

„ —Natural = प्राकृतिक सीमा, स्वाभाविक सीमा, अकृत्रिम सीमा ।

Branch (of a river) = नदी की शाखा, नदी की धारा ।

Breaker = भंगोर्मि ।

Break-water = जल-वेग-भंजक ।

Breeze = मन्द पवन ।

„ —Land = स्थल-पवन ।

„ —Sea = समुद्र-पवन ।

Brook = नाला ।

C

Cable = जहाज़ी रस्सा, समुद्री तार ।

Canal = नहर, कुन्हा ।

Canon = कटाव ।

Cape = प्रन्तरीप ।

Capital = राजधानी ।

Cardinal points = (चारे) दिशा ।

Carnivori = क्रश्याद ।

Cascade, } = जल-प्रपात ।
Cataract }

Champaign = समस्त्यन ।

Channel = च्यानल ।

Chart = नक्शा ।

Chartography = नक्शों की विद्या नक्शाकृष्टी ।

Chemical = रासायनिक ।

E

Earth = पृथ्वी, भूमि ।

Earthquake = भूकम्प, भूदोलन, भूभ्रम ।

East = पूर्व ।

Ebb = भाटा ।

Eccentricity = उत्केन्द्रता ।

Ecliptic = क्रान्तिवृत्त ।

Elements = मूल पदार्थ, तत्त्व ।

Elevation = उंचाई, चढ़ाव ।

Ellipse = दीर्घ वृत्त ।

Ellipsoid = दीर्घ गोला ।

Empire = साम्राज्य ।

Epoch = विप्रिवर्त काल, विप्रिवर्त काल ।

Equator = भूमध्य रेखा, विप्रुवर्त रेखा ।

„ — Celestial = खगोलीय नाडी-मंडल ।

„ — Terrestrial = भूमध्य रेखा ।

Equinoctial circle = सायन वृत्त ।

„ point = क्रान्तिपात, अयन, सपात ।

Equinox = अयन, संपात ।

„ — Autumnal = शरद-सपात ।

„ — Vernal = वसंत सपात ।

Erosion = क्षय ।

Eruption = उत्तेज, प्रस्फुटन ।

Estuary = समुद्र बंदर ।

Evaporation = वाष्पी भवन, वाष्पी भाव ।

Expansion = फैलाव ।

Extinct = नष्ट, शून्य ।

F

Fall = प्रपात, निर्भर ।

- Fault = स्तरभंग स्तरच्छुति ।
 Falspar = फेल्स्पार ।
 Feruginous = लोहमय ।
 Fath = समुद्र धेक. फथ ।
 Fluid = तरल ।
 Focus = नाभि ।
 Fog = कोहरा ।
 Fossil = फोसिल ।
 Freezing = संघनन. जमना, जमाना, हिमीभवन ।
 , point = संघनन अंक ।
 Frontier = सरहद्द ।
 Frost = घाला ।

G

- Gas = गैस ।
 Geo centric = भूकेन्द्रक ।
 Geographer = भूगोलज्ञ ।
 Geography = भूगोल विद्या ।
 „ — General = सामान्य भूगोल विद्या ।
 „ — Physical = प्राकृतिक भूगोल विद्या ।
 „ — Political = शासन सम्बन्धी भूगोल विद्या ।
 Geological time = भूगर्भीय समय ।
 Geology = भूगर्भ विद्या ।
 Geysar = गरम झरना ।
 Glacial period = हिमानी युग ।
 Glaciation = हिमानी घटव ।
 Glacier = हिमानी नद ।
 Globe = गोल, ग्लोब, भूगोल ।
 Government = राज्य, सरकार, शासन ।
 Granite = घनादट पत्थर, संग प्यारा, यात्रा ।
 Gravitation = ग्राव्हिट ।

Gravitation—Terrestrial = भू-आकर्षण ।

Ground-swell = समुद्री बाढ ।

Gulf = खाड़ी ।

Gulf-stream = गल्फस्ट्रीम ।

H

Halo = प्रभा मण्डल ।

Harbour, }
Haven } = बन्दर ।

Head, }
Head land } = अन्तरीप ।

Heat = गरमी, उष्णता, ताप, तेज, ।

Height = उँचाई ।

Heliocentric = सूर्य केन्द्रक ।

Hemisphere = गोलार्ध, अर्धगोल ।

High water = ज्वार ।

Hill = पहाड़ी ।

Horizon = क्षितिज, दिग्मंडल ।

„ —Visible = दृश्य क्षितिज, दृश्य दिग्मण्डल ।

Horizontal plane = क्षितिज क्षेत्र, क्षितिज धरातल ।

Hot spring = गरम झरना, गरम सोता ।

I

Ice = बर्फ, हिम ।

Ice-berg = हिम गिना ।

Insectivora = कीटभोजी ।

Island = द्वीप, टापू ।

„ —Continental = अन्तर द्वीप ।

„ —Coral = मृगे का टापू, प्रयान द्वीप ।

„ —Oceanic = समुद्रीय द्वीप ।

GEO 9]

Isobaric line = समभार रेखा ।
 Isothermal line = समोष्ण रेखा ।
 Isthmus = भूदमकमध्य ।

J

Junction = संगम ।

L

Lagoon = लृगून ।
 Lake = झील, सरोवर ।
 Lakelet = छोटी झील ।
 Lama = लामा ।
 Land = भूमि ।
 Landslip = भूषान ।
 Language = भाषा ।
 Latitude = अर, अक्षांश ।
 ' —Celestial = खगोलीय अक्षांश खगोलीय अर ।
 " —Parallels of = अर समानान्तर ।
 Lava = लावा ।
 Leap year = अधिवर्ष ।
 Level = समभूमि, समधरातन, सम, चौरस ।
 Limestone = चूने का पत्थर ।
 Liquid = द्रव ।
 Loch = झील ।
 Longitude = देशान्तर ।
 Low water = भाटा ।

M

Main stream = मुख्य प्रवाह, बड़ी धारा ।

Moon = मारेन ।

Motion = गति, चाल ।

„ — Annual = वार्षिक गति ।

„ — Diurnal = दैनिक गति ।

Mount, } पहाड, पर्वत ।
Mountain }

Mountain group = पर्वतसमूह ।

„ range = पर्वत श्रेणी ।

„ system = पर्वत प्रणाली ।

Mouth = मुहाना मुख ।

N

Nadir = अध स्थितिक ।

Nautical almanac = जहाजी पत्री, नाविक पञ्चांग ।

Nebula = नेबुला नीहारिका ।

Nimbus = जलप्रद

North = उत्तर ।

North-east = ईशान कोण, पूर्वोत्तर ।

North-west = वायु कोण पश्चिमोत्तर ।

O

Oasis = ग्राटल ।

Oblique square = तिर्यक वर्ग ।

Observatory = वेधशाला, वेधालय ।

Ocean = महासागर ।

Opposition = पडभान्तर ।

Orb = पिंड ।

Orbit = कक्षा ।

P

Paupis = पम्पास ।

Pass = सरा घाटी, पार ।

R

Race = जाति ।

Race (Tidal) = श्राव्य प्रवाह ।

Rain = मेघ दृष्टि ।

Rapids = खरीधार ।

Ranised = विरलीकृत, विरल ।

Rivine = दरी, खड्ड ।

Regions = प्रदेश मंडल ।

” — Antarctic = दक्षिण प्रदेश ।

” — Arctic = उत्तर प्रदेश ।

” — Botanical = उद्भिद प्रदेश ।

” of constant precipitation = प्रचर्य प्रदेश ।

” of constant winds = नियतवाही पवनमंडल ।

” of variable winds = अनियतवाही पवनमंडल ।

” — Oriental = पूर्वो प्रदेश ।

” — Rainless = निर्वर्षण प्रदेश ।

” — Tropical = अयन प्रदेश ।

” — Zoological = पशु प्रदेश ।

Religion = धर्म ।

Republic = प्रजातन्त्र राज्य ।

Revolution = भगण, परिक्रमण ।

” — Period of = भगण काल, परिक्रमण काल ।

River = नदी ।

River-basin = नदी प्रदेश ।

Rock = चट्टान, शिला ।

— Crystalline = स्फटिक चट्टान ।

” — Fossilised = फोसिल चट्टान ।

” — Igneous = चानेय चट्टान ।

” — Impervious = अमोद्य चट्टान ।

” — Metamorphic = रूपान्तरित चट्टान ।

” — Plutonic = पातालिक चट्टान ।

Supersaturation = अतिमंशुल, अतिमंशुल ।

Surface = सतह, धरातल, पृष्ठ ।

Survey = पैसाइज, सरये, नाप ।

T

Table land = उच्च सम-भूमि, अधिस्थका ।

Terminator = प्रकाशो, प्रकाश रेखा ।

Tertiary = तृतीयक ।

Theodolite = थिओडोलाइट ।

Theoretical = सिद्धान्तात्मक, मृत्तात्मक ।

Thermometer = तापमापक यंत्र, थर्मामीटर ।

Tide—Ebb = भाटा ।

„ —Flow = छाट, ज्यार ।

„ —Neap = लघु ज्यारभाटा ।

„ —Spring = पूर्ण ज्यारभाटा ।

Tides = ज्यारभाटा ।

Topography = विशेष-स्थान-वर्णन ।

Tornado = आंधी पानी ।

Town = कस्बा ।

Trade winds = व्यापारी हवा ।

Transport = वाहवाहारी ।

Triangulation = त्रिभुजखंडन ।

Tributary = सहायक नदी, उपनदी ।

Tropic of Cancer = कर्क रेखा ।

„ Capricorn = मकर रेखा ।

Tropics = अयन रेखा ।

Tunnel = सुरंग ।

Typhoon = टैफून आंधी ।

U

Under ground = अधो भौमिक ।

Up heavel = उत्तरेप ।

V

Valley (of a mountain) = उपत्यका, पहाड़ की घाटी, तराई ।

Valley (of a river) = घाटी, तराई ।

Vapour = धाव ।

Vegetable Kingdom = वनस्पति वर्ग ।

Vertical = लम्बरूप, खड़ा ।

„ circle = वृत्तान्तर वृत्त ।

„ line = लम्बर-रेखा, खड़ी लकीर ।

„ Prime = पूर्वोपर वृत्त ।

Volcano = इत्रालासुखी ।

W

Water = जल ।

„ —Hard = कड़ा पानी, भारी पानी ।

„ —Soft = नरम पानी, हलका पानी ।

Water-fall = झरपात ।

Water-parting,

Water-shed, } = बाटव्येड जल विभाजक क्षेत्र ।

Water-shed

Waterspout = जलस्तम्भ ।

Waves = लहरें ।

Well = कुआ, कूप ।

West = पश्चिम ।

Whirl-pool = भय ।

Whirl wind = खजहर, धुल्ला ।

Winds = पवन ।

„ —Constant = निरन्तरवादी पवन ।

„ —Periodical = सामयिक पवन ।

Altitude of zenith component = शून्योन्नत पञ्चावर्गम् ।

λ M = पूर्वाञ्च मन्वान् पूर्वा ।

Amplitude = अमोम् ।

Andromeda = α = उरमाद्वय ।

Angle = कोण ।

„ — Constant of α = कोण निर्दिष्टावर्गम् ।

„ — Critical = अवरोधक कोण ।

„ of Commutation = स्थायीवापरकोण ।

„ of incidence = पतन कोण ।

„ of reflection = परावर्तन कोण ।

Anomalous = केन्द्र मध्यस्थी ।

Antares = ज्येष्ठा ।

Antecedence = अकालि ।

Apastron = अपस्त्र ।

Aperture of a lens = लेन्नाव्याप्त ।

Apx of earth's motion = भूमतिमूर्च्छा ।

Aphelion = मूर्च्छा ।

Apogean = भूम्युच्च सम्यन्धी ।

Apogee = भूम्युच्च ।

Apparent = स्फुट, स्पष्ट ।

„ motion = स्फुट गति, स्पष्ट गति ।

„ size = स्फुट परिमाण, स्पष्ट परिमाण ।

„ time = स्फुट काल, स्पष्ट काल ।

Apparition = तारोदय ।

Appendage = पुच्छ, उपपद ।

Appulse = अत्यन्तर ।

Apsē = उच्चनीच स्थान ।

Apsidal = उच्चरेखा सम्यन्धी ।

Apsis = उच्चनीच स्थान ।

Aquari— λ = शतभिषक्, शततारका ।

Aquarius = कुम्भ ।

Aquilo— α = अश्वि ।

Centre of gravity - गुरुत्व केन्द्र ।

Centrifugal - केन्द्र पराङ्मुक्त ।

Centripetal - केन्द्रोन्मुख ।

Century - शतक सप्तौ, शताब्दी ।

Cephons - सेफेस ।

Ceres - सीरीज ।

Cetus - मीटस ।

Change of momentum - तन्ति भेद ।

Charles's wain - मयूरि ।

Chart of stars - तारा चित्र नक्षत्र-चित्र ।

Chord - ध्रुवीय ।

Chromatoscope - क्रोमेटस्कोप ।

Chromosphere - वर्णमण्डल ।

Chronometer - सूक्ष्मकालप्रदर्शक यन्त्र, क्रोनोमीटर ।

Circle—Auxiliary - सहायक वृत्त ।

„ of altitude = उच्चतांगवृत्त ।

„ of azimuth - दिगगतेष्टिवृत्त ।

„ of latitude = शरवृत्त, अक्षांगवृत्त ।

„ of longitude = भुजांगवृत्त, देशान्तरांगवृत्त ।

„ of perpetual apparition = सार्वदिकतारोदय वृत्त ।

„ of the celestial sphere = खगोलीय वृत्त ।

Circular motion = वृत्ताकार गति, वृत्तसम्वन्धी गति ।

Clock—Astronomical = घेध घड़ी ।

„—Sidereal, }
„—Star } = तारा घड़ी, नक्षत्र घड़ी ।

Circumpolar star = सदैवदित नक्षत्र ।

Clepsydra = जल-घड़ी, पारा-घड़ी ।

Cluster of stars = नक्षत्रपुञ्ज, तारापुञ्ज ।

Co-latitude = लम्बांश ।

„ of a place = स्थानीय लम्बांश ।

„ of a star = नक्षत्र-शरकोटि ।

Collimate = अक्षीकरण, मुख्याक्षीकरण ।

Collimation—Error of = अक्षीय अन्तर ।

—Line of = अक्षीय रेखा ।

Collimator = अक्षीकरण यंत्र कोनीमिटर ।

Colure = उन्मेषद्वय अयनान्न द्वय ।

Coma of a comet = केंतुनाभी आघरण ।

Comes = कोमिड ।

Comet = धूमकेतु, पृच्छन् तारा केतु ।

—Envelope of a = केतु आघरण ।

„ Finder = केतु प्रदर्शक ।

Comutation—Angle of = स्थानोपान्तर कोण ।

Compass—Mariner's = दिग्दर्शक ।

Concave—Double = द्युलनतोदर ।

Concentric = समकेन्द्रिक ।

Cone = कृची ।

„ of a shadow = छायाकृचि ।

Configuration = सापेक्षिक स्थिति ।

Constant = स्थिर, स्थायी ।

Constellation—Descending = अवरोही नक्षत्र ।

Constellation = वनावट, रचना ।

Contact = स्पर्श ।

„ of a circle = छुनस्पर्श ।

„ of shadow = छायास्पर्श भूभास्पर्श ।

Continuous spectrum = लगातार स्पेक्ट्रम ।

Controlling force = प्रधान बल ।

Co-ordinates = भूच-समुदाय ।

Copernican system = कोपरनिकस सम्प्रदाय ।

Corona = कोरोना ।

Corrections = संस्कार ।

„ for aberration = अपेक्ष संस्कार ।

„ for parallax = मन्दनसंस्कार ।

„ for refraction = द्रव्यनसंस्कार ।

Cor —? or c = दृष्ट ।

Degree = रंश भाग, तब, दरजा ।

Delphin — α }
 „ — β } = धनिष्ठा ।

Denebola = उत्तराफाल्गुनी ।

Depression = अधरांश ।

„ of visible horizon = दृतिज्ञाधरांश ।

Descend = अवरोह ।

Diameter = व्यास, दिव्य ।

„ — Angular = क्णात्मक दिव्य ।

„ — Conjugate = लग्नव्यास, वद्व्यास ।

Dichotomize = अर्धं कृत दिखाना ।

Dichotomy = अर्धचन्द्र ।

Digit = पाद , स्थानाङ्क ।

Dgression = लघुग्रहान्तरांश ।

Dimension = परिमाण, विस्तार ।

Dione = दायोनी (शनि का एक उपग्रह) ।

Dip of the horizon = दृतिज्ञाधरांश ।

Dipleidoscope = स्वयमध्यान्वबोधक यन्त्र, द्विप्राविद्वास्कोप ।

Dpper—The = सप्तर्षि के प्रधान सप्त तारे ।

Direct = सम्मुख, साक्षात्, सीधा ।

„ image = साक्षात् दिव्य ।

„ motion = साक्षात् गति ।

„ vision spectroscope = साक्षात् दृश्य-स्पेक्ट्रास्कोप ।

„ „ telescope = साक्षात् दूरदर्शक ।

Disce = दृश्य दिव्य ।

Dispers on of light = प्रकाश विक्षिप्त ।

Distance—North polar = दृष्ट्यासापांश ।

„ of stars = नक्षत्रान्तर ।

„ — Zenith = नतांश ।

Distorted image = विकृत दिव्य ।

Divergence = अपसरण ।

Divergent rays = अपसरत किरण ।

Dodecatemory = क्रान्तिवृत्त का द्वादश भाग (एक राशि) ।

Dog = प्रयतारा ।

Dolphin = डालफिन तारा ।

Donatis comet = डोनेटिस केतु ।

Dorado = डोरेडो तारा, खड्गमत्स्य तारा ।

Double star = नक्षत्रयुग्म ।

Draco = अजगरतारा ।

Diaconic month = साम्यांतिक चन्द्रमास ।

Dragon = अजगर तारा ।

E

Earth = पृथ्वी ।

Eccentric = उत्केन्द्र ।

„ anomaly = केन्द्र की उत्केन्द्रता, उत्केन्द्र केन्द्र ।

Eccentricity = उत्केन्द्रता ।

„ of an orbit = कक्षा की उत्केन्द्रता ।

Eclipse = ग्रहण ।

„ —Annular = वलयकार ग्रहण ।

„ —Partial = खण्ड ग्रहण, खण्डग्रहण ।

„ —Total = पूर्ण ग्रहण, खपास ।

Ecliptic = क्रान्तिवृत्त ।

Egress = परमास्तान्तर-काल ।

Electrocronograph = अलक्तार्कपुतिप्रदर्शक यन्त्र, इलेक्ट्रोक्रोनोग्राफ ।

Elevation = उन्नतांश ।

Ellipse = दीर्घवृत्त ।

Elongation = प्रतान, लम्बा करना ।

Emersion = उन्मीलन, उन्मज्जन ।

Envelope = अन्वलिप, आवरण ।

„ of a comet = केत्यावरण ।

Ephemeris = ग्रहस्थिति पत्र ।

Epicycle = नीचोच्चयुत, उपनीचोच्चयुत ।

Epoch = निश्चितकाल ।

Equation = समीकरण ।

„ of centre = फलसमीकरण ।

„ of equinoxes = सम्रातसमीकरण ।

„ of heavenly bodies = ग्रहसमीकरण ।

„ of time = कालसमीकरण ।

„ — Personal = निजसमीकरण ।

Equator = विषुवदरेखा, नाडीमरहण ।

Equinoctial line = सायन रेखा ।

Equinox = सायन ।

„ — Autumnal = सायन तुला ।

„ — Vernal = सायन मेष ।

Equatorial regions = नाडीमण्डल प्रदेश ।

„ horizontal parallax = नाडीमण्डलीय परम-
दृगलम्बन ।

„ „ Solar parallax = नाडी मण्डलीय
सूर्य परमदृगलम्बन ।

„ line = नाडीमण्डलरेखा ।

„ telescope = नाडीमण्डल दूरदर्शक ।

Era = शक संवत्, सन ।

Ether = ईश्वर ।

Eye-glass, }
Eye-lens } = उपनेत्र, चहुँनेत्र ।

Eye-piece = उपनेत्र खण्ड, चहुँनेत्र ।

„ — Objective = प्रधान नेत्र ।

„ of a telescope = दूरदर्शक का उपनेत्रखण्ड,
दूरदर्शक चहुँनेत्र ।

F

Falling star = उल्का ।

7-10-68

[illegible]
$$10^3 = 1000$$

१. १११ - मृत्तिका १११ - १११

February 1944 - 254431

[illegible]

10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-51-52-53-54-55-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85-86-87-88-89-90-91-92-93-94-95-96-97-98-99-100-101-102-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-126-127-128-129-130-131-132-133-134-135-136-137-138-139-140-141-142-143-144-145-146-147-148-149-150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160-161-162-163-164-165-166-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-178-179-180-181-182-183-184-185-186-187-188-189-190-191-192-193-194-195-196-197-198-199-200-201-202-203-204-205-206-207-208-209-210-211-212-213-214-215-216-217-218-219-220-221-222-223-224-225-226-227-228-229-230-231-232-233-234-235-236-237-238-239-240-241-242-243-244-245-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-268-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-280-281-282-283-284-285-286-287-288-289-290-291-292-293-294-295-296-297-298-299-300-301-302-303-304-305-306-307-308-309-310-311-312-313-314-315-316-317-318-319-320-321-322-323-324-325-326-327-328-329-330-331-332-333-334-335-336-337-338-339-340-341-342-343-344-345-346-347-348-349-350-351-352-353-354-355-356-357-358-359-360-361-362-363-364-365-366-367-368-369-370-371-372-373-374-375-376-377-378-379-380-381-382-383-384-385-386-387-388-389-390-391-392-393-394-395-396-397-398-399-400-401-402-403-404-405-406-407-408-409-410-411-412-413-414-415-416-417-418-419-420-421-422-423-424-425-426-427-428-429-430-431-432-433-434-435-436-437-438-439-440-441-442-443-444-445-446-447-448-449-450-451-452-453-454-455-456-457-458-459-460-461-462-463-464-465-466-467-468-469-470-471-472-473-474-475-476-477-478-479-480-481-482-483-484-485-486-487-488-489-490-491-492-493-494-495-496-497-498-499-500-501-502-503-504-505-506-507-508-509-510-511-512-513-514-515-516-517-518-519-520-521-522-523-524-525-526-527-528-529-530-531-532-533-534-535-536-537-538-539-540-541-542-543-544-545-546-547-548-549-550-551-552-553-554-555-556-557-558-559-560-561-562-563-564-565-566-567-568-569-570-571-572-573-574-575-576-577-578-579-580-581-582-583-584-585-586-587-588-589-590-591-592-593-594-595-596-597-598-599-600-601-602-603-604-605-606-607-608-609-610-611-612-613-614-615-616-617-618-619-620-621-622-623-624-625-626-627-628-629-630-631-632-633-634-635-636-637-638-639-640-641-642-643-644-645-646-647-648-649-650-651-652-653-654-655-656-657-658-659-660-661-662-663-664-665-666-667-668-669-670-671-672-673-674-675-676-677-678-679-680-681-682-683-684-685-686-687-688-689-690-691-692-693-694-695-696-697-698-699-700-701-702-703-704-705-706-707-708-709-710-711-712-713-714-715-716-717-718-719-720-721-722-723-724-725-726-727-728-729-730-731-732-733-734-735-736-737-738-739-740-741-742-743-744-745-746-747-748-749-750-751-752-753-754-755-756-757-758-759-760-761-762-763-764-765-766-767-768-769-770-771-772-773-774-775-776-777-778-779-780-781-782-783-784-785-786-787-788-789-790-791-792-793-794-795-796-797-798-799-800-801-802-803-804-805-806-807-808-809-810-811-812-813-814-815-816-817-818-819-820-821-822-823-824-825-826-827-828-829-830-831-832-833-834-835-836-837-838-839-840-841-842-843-844-845-846-847-848-849-850-851-852-853-854-855-856-857-858-859-860-861-862-863-864-865-866-867-868-869-870-871-872-873-874-875-876-877-878-879-880-881-882-883-884-885-886-887-888-889-890-891-892-893-894-895-896-897-898-899-900-901-902-903-904-905-906-907-908-909-910-911-912-913-914-915-916-917-918-919-920-921-922-923-924-925-926-927-928-929-930-931-932-933-934-935-936-937-938-939-940-941-942-943-944-945-946-947-948-949-950-951-952-953-954-955-956-957-958-959-960-961-962-963-964-965-966-967-968-969-970-971-972-973-974-975-976-977-978-979-980-981-982-983-984-985-986-987-988-989-990-991-992-993-994-995-996-997-998-999-1000-1001-1002-1003-1004-1005-1006-1007-1008-1009-1010-1011-1012-1013-1014-1015-1016-1017-1018-1019-1020-1021-1022-1023-1024-1025-1026-1027-1028-1029-1030-1031-1032-1033-1034-1035-1036-1037-1038-1039-1040-1041-1042-1043-1044

● 一、緒言

1. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 8

१५ - अथर्ववेदः ।

1. ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ - ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ

FD-302 (Rev. 1-25-60)

Prevalence of malaria - 1950-1951

Friday - 21/05/2011

Full name - पूर्णदेवा चर्मा चर्मा

G

Galact e circle = मन्दारिनी वृत्त ।

॥ १०६ ॥ = मन्दाकिनी धर ।

Galaxy = मध्याक्षिणी, आकाशगङ्गा ।

(litana) = मिदन ।

Germinorum—३ - पुनर्धंस ।

Gibbons = वन्यपिशु ।

Globe = गान, ग्लोब ।

Gnomonic projection - गुरुप्रतिभा ।

Granulation = दानेदार समुदाय ।

Gravitation = गुरुत्वाकर्षण ।

Great Bear = सप्तर्षि ।

Gyroscope = सापगस्कूप ।

I

Halo = प्रकाशमण्डल, प्रभामण्डल ।

Harvest moon = समोदयकालिक चन्द्र ।

Head of a comet = केतुशिखा ।

Heaven = आकाश, एष ।

Helical = प्रकाशमण्डनीय, सूर्यकेन्द्रक ।

„ longitude = सूर्य केन्द्रक भुज ।

Heliometer = सूर्यद्विम्बमापक यन्त्र ।

Helioscope = सूर्यदर्शक यन्त्र ।

Heliotrope = सायन यन्त्र ।

Heliotropism = सायनवेष ।

Hemisphere = गोलार्ध ।

Horizon = क्षितिज ।

„ — Astronomical } = खगोल-गर्भक्षितिज ।
„ — Celestial }

„ — Physical = दृश्यक्षितिज ।

„ — Rational = खगोल-गर्भक्षितिज ।

„ — Sensible = दृश्यक्षितिज ।

Hour angle = क्षतकाल ।

„ circle = होराचल, होरानाडीमण्डन ।

„ line = होरारेखा ।

Hydra — ε = आग्नेय ।

I

Image = प्रतिरूप प्रतिविम्ब ।

Immersion = युति भेद निमीलन, निमज्जन ।

Impulse = आघात ।

IncanDESCENT = दृष्टता दृष्टा, प्रव्यन्ति ।

Inclination of an orbit = कक्षा का झुकाव ।

Inequality = विषमता ।

Inferior = सध ।

„ p'anets = लघुग्रह ।

Ingress = संक्रान्ति काल, भूभाप्रवेशकाल ।

Instant = क्षण समय ।

Instrument = यन्त्र ।

Intensity = प्रचण्डता ।

Interior planet = अन्तर्ग्रह ।

Inter stellar-space = तारा मध्यायकाश ।

Intramercurial = रदियुधान्तर ।

Irradiation = प्रकाश व्यापार ।

Irresolvable nebula = अनिर्यवनीय नोहारिका ।

J

Jet = पतनी धार ।

Jove = गुरु, दहस्यति ।

Jovcentric = गुरु-केन्द्रक ।

Juno = जूनो ।

Jupiter = दहस्यति ।

L

Last quarter = शुक्लपक्ष का उत्तरार्ध ।

Latitude = अक्षांश, शर ।

„—Ascending = आरोही शर ।

„—Geographical = भौगोलिक शर, भौगोलिक अक्षांश ।

„—Heliocentric = सूर्यकेन्द्रक शर ।

„—Jovcentric = गुरुकेन्द्रक शर ।

„—Parallel of = शर-समानान्तर ।

Law—Kepler's = केप्लर का सिद्धान्त ।

Leap year = अधिवर्ष ।

Lens—Aperture of a = लेंस व्यास ।

„ —Concave = नतोदर लेंस ।

„ —Convex = उच्चतोदर लेंस ।

Leo = सिंह ।

Jenis — α = मघा ।

„ — β = उनताफाल्गुनी ।

„ — γ }
 „ — 70, 71 } = पृथ्वीफाल्गुनी ।

Libra = तुला ।

Libra — α ,
 „ — ϵ ,
 „ — λ ,
 „ — 24 } = विद्याया ।

Libration = दर्शन स्थिति ।

„ — Diurnal = दैनिक दर्शनस्थिति ।

„ of moon = चन्द्रदर्शनस्थिति ।

Light = प्रकाश, ज्योति ।

Limb = पानी ।

Line of apsides = उच्च रेखा ।

„ of collimation = पक्ष रेखा ।

„ of node = पात रेखा ।

Lion = सिंहस्त तारा ।

Little Bear = मृग सप्तर्षि ।

Load star = ध्रुव तारा ।

Longitude = देशान्तर, भुजांश ।

„ — Geographical = भौगोलिक भुजांश, भौगोलिक देशान्तर ।

„ — Heliocentric = सूर्यकेन्द्रिक भुजांश ।

„ — Joviancentric = शुक्रेकेन्द्रिक भुजांश ।

„ — of perihelion = रविनीच भुजांश ।

Loss star = क्षय नक्षत्र ।

Lunar = नीच ।

Lumens centred = चन्द्र-कन्द्र भाग ।

Luminous = प्रकाशमान ज्योतिष्मान ।

Lunar = चन्द्र ।

Lunar = चन्द्रीय ।

Mid-declination = मध्यक्रान्ति ।

Mid-heaven = मध्याकाश ।

Mid-noon = मध्याह्न ।

Milky-way = मन्दाकिनी, आकाशगङ्गा ।

Minimum = लघुनम, न्यूनतम ।

Molecule = अणु ।

Molecular force = अणुचलन ।

Monday = सोमवार ।

Moon = चन्द्रमा ।

Moon's parallactic inequalities = चन्द्रलम्बन विषमता ।

Motion = गति ।

, —Curvilinear = वक्ररेखा गति ।

„ —Diurnal = दैनिक गति ।

„ —Retrograde = वक्र गति ।

, —Semi-diurnal = अर्धरात्रिचक्रगति ।

Multiple star = बहुचक्राद्युल्ल ।

Mural circle = चक्रदन्त ।

Musca = भरणी ।

N

Nadir = अधःस्वस्तिक ।

Nativity = जन्मकुण्डली ।

Nautical Almanac = उद्दाली उल्नी, नाविक पञ्चाङ्ग ।

Nap tide = लघु ज्वारभाटा ।

Nebula = नेबुला, नीहारिका ।

„ —Planetary = ग्रहलम्बनो नीहारिका ।

„ —Spiral = कुण्डलाकार नीहारिका ।

„ —Variable = परिवर्तक नीहारिका ।

Nebular theory = नेबुला सिद्धान्त, नीहारिका सिद्धान्त ।

Nebulous Star = नेबुला तारा नीहारिका तारा ।

Nep'unc = नेपचून, बृहत् तारा ।

Perigium = भूमिनीच सम्बन्धी ।

Perihelion = रवि नीच ।

Period = भगण काल ।

Periodic comet = नियतकालिक केतु ।

„ star = नियतकालिक तारा ।

„ time of a heavenly body = पिण्ड-भगणकाल ।

Perisaturnium = शनिनीच ।

Perturbating force = स्यान्च्युतिबल ।

Perturbation = स्यान्च्युति ।

Phase = कला ।

Photosphere = प्रकाशमण्डल ।

Physical couples = प्राकृतिक युग्म ।

Pisces = मीन ।

Piscium— ζ = रेवती ।

Plane of ecliptic = क्रान्तिवृत्त धरातल ।

Planet = ग्रह ।

„ —Exterior = बहिर्ग्रह ।

„ —Primary = प्रधान ग्रह ।

Pleiades = कृत्तिका पुंज ।

Plough = ढलतारा, सप्तर्षि ।

Plumb line = अवलम्ब रेखा, साधुल ।

P M = मध्याह्नानन्तर, मध्याह्नपश्चात्, अपराह्न ।

Polaris = ध्रुव ।

Polariscope = पोलरिस्कोप, ध्रुवदर्शक ।

Polar axis = ध्रुवाक्ष ।

„ circle = ध्रुववृत्त ।

„ distance = द्युज्या चापाग ।

„ star = ध्रुव, तारा ।

Pole = ध्रुव, पृष्ठीय केन्द्र ।

„ star = ध्रुवतारा ।

Pollux = पुनर्वसु ।

Point of suspension = अवलम्ब मूल ।

Position = स्थान ।

„ —Angle of = स्थानीय कोण ।

„ circle = स्थानीय वृत्त ।

Precession = अयनांश ।

„ of the Equinoxes = सम्प्राप्त, अयनांशभाग ।

„ Planetary = ग्रह सम्बन्धी अयनांश ।

Prime meridian = प्रधान धाम्योत्तर वृत्त ।

„ vertical = पृथ्वीपर वृत्त ।

Primum mobile = प्रथम गोल ।

Projectile = पतनक्षेत्र, प्रक्षिप्त ।

Projection = प्रत्येकाकृति, प्रतिभा ।

Prominences (solar) = सूर्योदत-ज्वाला ।

Protuberance (solar) = सूर्योदत-ज्वाला ।

Proximo = आगामी मास का कोई दिन ।

Prutenic = कोपर्निकस की ग्रहसारणी ।

Ptolemaic System = टॉल्मी सम्प्रदाय ।

Pythagorean System = पिथागोरस सम्प्रदाय ।

Q

Quadrature = वृत्तपाद ।

„ of the moon = चन्द्रपाद, चन्द्रचतुर्थी ।

„ of an orbit = द्विगुण कोण ।

Quarter = चतुर्थी ।

Quarter of the moon = चन्द्रभाग-चतुर्थी ।

Quintile = द्विसप्तति भागान्तर ।

R

Radian = समत्रिज्या कोण ।

Radiant = उष्णसम्प्राप्तमूल ।

„ point = किरटमूल, प्रकाशमूल ।

Di १२ - व्यासार्ध विज्ञा ।

२०००० - कर्ण युति ।

Di १३ - दृष्टधनु ।

Di १४ - मेष ।

Di १५ - हिरण ।

Di १६ - ०० ०० ०० ०० - मेषासंश्लेष ।

Di १७ - ०० ०० ०० ०० - रक्तवाता ।

Di १८ - ०० ०० ०० ०० - मृगशिरा ।

Di १९ - ०० ०० ०० ०० - मेष ।

Di २० - ०० ०० ०० ०० - मेषासंश्लेष ।

Di २१ - ०० ०० ०० ०० - मेषासंश्लेष ।

Di २२ - मेष ।

Di २३ - ०० ०० ०० ०० - मेषासंश्लेष ।

Di २४ - ०० ०० ०० ०० - मेषासंश्लेष ।

Di २५ - ०० ०० ०० ०० - मेषासंश्लेष ।

Di २६ - ०० ०० ०० ०० - मेषासंश्लेष ।

Di २७ - मेष ।

- मेषासंश्लेष ।

Di २८ - मेषासंश्लेष ।

Di २९ - मेष ।

Di ३० - मेष ।

Di ३१

Di ३२ - मेष ।

Di ३३ - मेष ।

Di ३४

Di

Di

Di

Di

Satellite = उपग्रह ।

Saturday = शनिवार ।

Saturn = शनि ।

Saturnian = शनिसम्बन्धी ।

Saturn'centric = शनिकेन्द्रक ।

Saturnography = शनिगोल-विद्या ।

Saturn's ring = शनिवल्लय ।

Scintillation of stars = नक्षत्रोन्मीलन ।

Scorpio = वृश्चिक ।

Scorpius — α = ज्येष्ठा ।

„ — λ } = मूल ।
 „ — $34, 35$ }

„ — δ } = अनुराधा ।
 „ — β }

Scorpius's heart = वृश्चिक-मध्य तारा ।

Season = ऋतु ।

Secondary = गौण ।

„ circle = गौण वृत्त ।

„ planet = गौण ग्रह ।

Sector = वृत्तखण्ड ।

Secular equation = शताब्दिक समीकरण ।

Selenocentric = चन्द्रकेन्द्रक ।

Semi-diurnal motion = अर्धरात्र-वृत्तार्धभ्रमण ।

Serpent = सर्प नक्षत्र ।

Set cosmically — To = रवि के साथ अस्त होना ।

Sextant = षष्ठांश यन्त्र ।

Sextile = वृत्तपञ्चशान्तर, षष्ठभागान्तर ।

Shade = छाया ।

Shadow = छाया ।

Shooting star = उल्का ।

Sickle moon = द्वितीया का चन्द्र ।

Sideral = नाक्षत्र ।

Signs of zodiac - राशि ।

Sirius = व्याध, सुश्रुत ।

Sky - आकाश ।

Solar eclipse = सूर्य ग्रहण ।

„ sierra = सैर शिखर ।

„ spectrum = सैर स्पेक्ट्रम ।

„ system = सूर्यसमूह ।

„ year = सैर वर्ष ।

Solstice = अयन ।

„ —Summer = दक्षिणायन ।

„ —Winter = उत्तरायण ।

Southern Cross = दक्षिणीय चतुष्पथ ।

„ Fish = दक्षिणीय मत्स्य ।

„ Zone = दक्षिण ऋटिवध ।

Southing = नाडीमण्डल से दक्षिण ।

Space = अवकाश, आकाशीय अन्तर ।

Spectroscope = स्पेक्ट्रोस्कोप ।

Spectroscopic observation = स्पेक्ट्रोस्कोपी वेध ।

Spectrum = स्पेक्ट्रम ।

Sphere = गोल ।

Sphere Armillary = खगोल यन्त्र ।

Spheroid = गोलप्राय ।

Spica = चित्रा ।

Spring tide = पूर्ण ज्वारभाटा ।

Star = तारा, नक्षत्र ।

„ cluster } = तारापुञ्ज, तारकसमूह ।
„ groups }

„ Proper motion of a = तारागति ।

„ shower = उल्कापात ।

Stars—Variable = परिवर्तक नक्षत्र, परिवर्तक तारे ।

„ —Constellation of = नक्षत्रपुञ्ज ।

„ —Conjunction of = नक्षत्रयुति ।

Stationary point = स्थिर बिन्दु जवन स्थान ।

Sub-constellation = जवान्तर तारापुञ्ज ।

Sunmer = सूर्य ।

Sun = सूर्य ।

„ —Central = महा सूर्य ।

„ —Spots on the = सूर्यकन्द ।

Sun-beam = सूर्यकिरण ।

Sunday = रविवार, शनिवार ।

Sandial = पलभायन्त्र धूपघड़ी ।

Sun-rise = सूर्योदय ।

Sun set = सूर्यास्त ।

Superior conjunction = प्रधान युति ।

„ planet = प्रधान ग्रह ।

Surface = पृष्ठ ।

Synodical year = युतिवर्ष ।

„ time = युतिकाल ।

System = सम्प्रदाय, संस्थिति ।

„ —Planetary = ग्रहसम्प्रदाय ।

Synogy = ग्रहयति ग्रहयडमान्तर ।

Sun = राजहंस, स्थान तारा ।

Swordfish = खड्ग मत्स्य तारा ।

T

Tail of a comet = केतुपुच्छ ।

Taur.—a = रोहिणी ।

„ —β = जनि ।

„ —γ, —27 & 28 } = कनिका ।

„ —133 } = शार्ङ्ग ।

„ —113 115 117 = शरदितारा ।

THE
HINDI SCIENTIFIC GLOSSARY

हिन्दी वैज्ञानिक कोश ।

TERMS OF POLITICAL ECONOMY.

अर्थशास्त्र की परिभाषा ।

A

Abatement = कमी, मिनहाई वाद देना हट ।

Abundant = भरपूर, घना ।

Aburion = घिसाई ।

Absentee = गैरहाज़िर, प्रवासी ।

Absenteeism = गैरहाज़िरी प्रवासिता, प्रवासीपन ।

Abstinence = संयम, नियत परहेज़ ।

Abstract of title = अधिवार का प्रमाण पत्र का सार ।

Abstract Political Economy = सार अर्थशास्त्र ।

Acceptance = स्वीकारना, यत्न, अङ्गीकार ।

Acceptance = कर्ज की मान्यता, स्वीकृति ।

Acceptor = स्वीकारनेवाला ।

Accreditation Bill = सिफारशी बिल ।

Account = हिसाब, सूचना ।

Accumulation = जमा-पट्टा धनसंचय ।

Acknowledgment = प्राप्तिस्वीकार, पसंद ।

Acquittance = हिसाब चुकता की रसीद, कर चुकाने पत्र,
कारणती, चुकती पत्र

Agency - कीर्मा प्रवर्धनक ।

Adaptation - मित्रता, समर्पण, विनम्रता ।

Administration - प्रशासन, प्रवर्धन ।

Administrative - Letters of - प्रशासन संबंधित पत्र
जनप्रार्थिका पत्र ।

Administrator - प्रशासक, कार्यकारी अधिकारी ।

Adulteration - मिश्रण, मिलावट ।

Advancement - प्रवर्धन, प्रगति, प्रवृद्धि ।

Advances - प्रेषण ।

Advice - सलाह, सूचना ।

Agency - कार्यालय ।

Agent - प्रतिनिधि ।

(relating to) - संबंधित, सम्बन्धी ।

Agents of production - उत्पादन के साधन ।

Agro - कृषि ।

Agnate - सम्बन्धी, संबंधी ।

Agrarian - कृषिसम्बन्धी ।

Agricultural - कृषिसम्बन्धी, किसानी ।

„ community - कृषक समाज ।

„ co operation = कृषिसम्बन्धी सहकारिता कृषि-
सम्बन्धी सहयोग ।

„ co partnership - कृषिसम्बन्धी साझा, कृषि
सम्बन्धी हिस्सेदारी ।

„ implements = खेती के औजार ।

„ labour = कृषिसम्बन्धी श्रम कृषिसम्बन्धी
उद्यम, कृषिसम्बन्धी मेहनत ।

„ population = किसान ।

„ produce = उपज, पैदावार ।

„ system = खेती की रीति, कृषिप्रणाली ।

Agriculture = कृषि, खेती ।

— Science of - कृषिविद्या ।

Agriculturist = किसान ।

Carrying trade = वाहरी सौदागरी ।

Carry over—To = वाकी निकालना ।

Cash = रोकड़, नक़द, भँजाना, तोड़ाना ।

„ account = रोकड़ हिसाब, रोकड़ खाता ।

„ book = रोकड़ बही ।

„ credit = नक़द की साख ।

„ money = नक़द सिक्का ।

„ transactions = नक़दी लेनदेन ।

Cashier = रोकड़िया, रुपज़ांची ।

Casting vote = निर्णायक सम्मति, कास्टिंग वोट ।

Catallactics = विनिमय शास्त्र ।

Caveat = चिन्तनी ।

Census = गणना, मनुष्यगणना, मर्दुमगुमारी ।

Centralisation = अधिकारनिमज्जन ।

Certainty = निश्चय, विश्वास ।

Certificate = सर्टिफिकेट, निदर्शनपत्र, प्रशसापत्र ।

Cess = कर ।

Chaffer = मोलचाल करना, मोलतोल करना, भावताव करना ।

Change = खुरदा, भुनाना, तोड़ाना ।

Character = स्वभाव, गुण ।

Charity = दान, खैरात ।

„ —Private = स्वतन्त्र दान ।

„ —State = व्यवस्थित दान ।

Charitable = खैराती ।

„ institutions = सदावर्त, खैरातखाना ।

Charter = अधिकारपत्र, राजाज्ञापत्र ।

„ party = जहाज़ी इकरारनामा ।

Chattel = चीज वस्तु, असबाब ।

Cheapness = सस्तापन ।

Check = प्रतिबन्ध, रोक, निरोध ।

„ on population = जन-वृद्धि निरोध ।

„ „ —Artificial = जनवृद्धि का कृत्रिम निरोध ।

Check on population—Natural = जनशुद्धि का स्वाभाविक
निरोध ।

Cheque = चेक, दर्पनी हुई ।

Circulating medium = हेरफेर साधक ।

Co-location = फेरफार, हेरफेर उन्टफेर ।

Citizen = नागरिक नगरवासी, शहरी प्रजा ।

City = नगर, शहर ।

Civic = नगरसम्बन्धी ।

Civil court = दिवानी अदालत ।

„ Law = दिवानी कानून ।

„ List = सिविल लिस्ट ।

„ War = प्राप्ति में युद्ध ।

Civilisation = सभ्यता ।

Civilised government = सभ्य शासन ।

Classification = वर्गीकरण ।

Clearance = निकासी ।

Clearing House = निकासी कोठी ।

Client = मुचक्किन ।

Coalition = गुट ।

Coasting trade = समुद्र किनारे की सौदागरी ।

Code = विन्यस्तसंग्रह ।

Codification = कानून का विन्यास ।

Coin = सिक्का, मुद्रा ।

„ —Bronze = काँसे का सिक्का ।

„ —Copper = तामे का सिक्का ।

„ —Gold = सोने का सिक्का ।

„ —Nickel = निकल का सिक्का ।

„ —Silver = चाँदी का सिक्का ।

Coarse = सिक्का घनाई, सिक्काझनी ।

Collateral = प्रातुलंगिक ।

Collect = उगाहना, वसूल करना ।

Collection = उगाही ।

Collection of tax - संचायनी मात्र ।

Collectivism - संग ।

Colonisation - नई जमीन बसाव ।

Colony - परिनिवेश, उपनिवेश नई जमीन ।

Combination - संग संगीत, वक्ता, गुट ।

„ of capital - पूँजीवानों का गुट ।

„ of labour - मजदूरों का गुट ।

Comfort - सुख, सैन आराम ।

„ —Standard of - सुख सैन का परिमाण, आराम की मात्र ।

Commerce - व्यापार, अनिज, रोजगार ।

„ —Art of व्यापारी हुनर ।

„ —Science of - व्यापार शास्त्र ।

Commercial law - व्यापारी कानून ।

„ panic - व्यापारी उद्वेग ।

„ system - व्यापारी रीति ।

„ treaty - व्यापारी सन्धि ।

Commission - कमिशन, दस्तूरी ।

„ agency - आडत ।

Commodities = सौदागरी मान, सौदागरी वस्तुवाच्य ।

Commons = पंचायती जमीन ।

Commonwealth = पंचायती राज्य ।

Communication—Means of = आवाजाई के रास्ते, समाचार आने जाने के उपाय ।

Communism = समाजित्ववाद ।

Communist = समाजित्ववादी ।

Community = समाज ।

Company = कम्पनी ।

„ —Joint-stock = साझे की कम्पनी ।

Compare = मिलाना, तुलना करना, उपमा देना ।

Compensation = बदला, क्षतिपूर्ति, हर्जाना, खर्च ।

Competition = स्पर्धा, मुकाबिला ।

Competitor = स्पर्धी ।

Complex = मिश्रित ।

Compound interest = चक्रवृद्धि, व्याज पर व्याज सूद दरसूद

Compromise = मेल करना, सुलह करना, परस्पर निपटेरा,
राजी होना ।

Compulsion = झुंझटस्ती ।

Concern = कार्य, व्यापार सम्बन्ध ।

Concert = एका ।

Concession - रिश्वायत, श्राज्जा, अधिकार ।

Conciliation = मेल, मिनाप, सुलह ।

Condition = अवस्था, स्थिति, दशा, नियम, शर्त ।

Conditioning = माल की जाँच ।

Confiscate = झुल्ल करना, छीन लेना ।

Confiscation = जख्ती ।

Conflict of laws = स्मार्तविरोध ।

Conjuncture = भाग्य ।

Conscript = वेगार सिपाही ।

Conscription = सैनिक वेगारी, फौजी वेगारी ।

Conservative = नवविद्रोही ।

Consideration = पलटा, एवज़ ।

Consign = चलान करना ।

Consignee = चलान पानेवाला ।

Consigner = चलान करनेवाला ।

Consignment = चलान ।

Consolidated fund = एकत्रीकृत द्रव्य ।

Consolidation = घनीकरण, एकत्रीकरण ।

Constancy = स्थिरता दृढता ।

Constant = स्थिर, दृढ ।

Constitution = व्यवस्था, विधान, नियोजन ।

Consul = वकील ।

Consumer = खर्च करनेवाला ।

„ —Productive = रुकन खर्च करनेवाला ।

Consumer—Unproductive = निष्फल खर्च करनेवाला ।

Consumption = व्यय, खर्च, खपत ।

„ —Productive = सफल खर्च ।

„ —Unproductive = निष्फल खर्च ।

Contraband = वर्जित, नाजायज़, वर्जित माल, नाजायज़ माल

Contract = इजारा, ठीका, अहद, इकरार ।

„ note = इकरारनामा ।

Contractor = ठीकेदार ।

Contribute = देना, सहायता करना ।

Contribution = सहायता ।

Contributor = देनेवाला, सहायक ।

Convenience = अनुकूलता, सुवीता ।

„ of situation = ठेकर का सुवीता, स्थानानुकूलता ।

Convenient situation = सुवीते की जगह, गाँव की जगह,
मार्ग की जगह ।

Conventional tariff = स्थिरीकृत भाव ।

„ value = स्थापित मूल्य ।

Conversion = परिवर्तन, बदलना ।

Convertibility = परिवर्तनीयता ।

Cooperation = सहकारिता, सहोद्योग ।

Cooperation of labour = कारीगरों का सहोद्योग ।

„ —Partial = आंशिक सहोद्योग ।

Cooperative = सहकारी, सहोद्योगी ।

„ banks सहकारी बँक ।

„ credit society = सहकारी ऋणसभा ।

„ principles = सहकारीत्व रीति ।

„ production = सहकारी उपज ।

„ society = सहकारी मंडली ।

Partnership = हिस्सेदारी, गराकत, साझा ।

Copyhold tenure = पट्टेदारी ।

Copyright = मुद्रणाधिकार ।

Corporation = शहर ।

Corn = अनाज, गन्ना ।

„ —Indian = मकई ।

„ —Law = अनाजसम्बन्धी कानून ।

Cosmopolitan = सर्वमित्र, जगन्मित्र ।

Cost = खर्चा, लागत ।

„ of carriage = गाड़ी भाड़ा, खानगी खर्च ।

„ of labour = मेहनताना ।

„ of production = हथ्यारी लागत ।

Cotton = रुई ।

Cotton carder = रुई धुने की कन, धुनियाँ ।

„ ginn = रुई का अकाल ।

„ gun = रुई कातने की चरखी ।

„ press = रुई का पेंच ।

„ trade = रुई का व्यापार ।

Counteracting = रोकना, बाधा डालना, अटका देना ।

Countervailing duty = समकारी सदसूल ।

Coupon = कूपन ।

Credit = साख विश्वास, जमा ।

„ —Letters of = सिफारशी चिट्ठी ।

Creditor = लहनिया ।

Crisis = नाज़क हालत, जोखिम ।

Cultivation = खेती, कृषि, सुधार ।

Currency = चलन, प्रचार सिक्का, मुद्रा ।

—Convertible paper = परिवर्तनशील करेंसी
नोट ।

„ —Inconvertible paper = अपरिवर्तनशील करेंसी
नोट ।

„ paper = करेंसी नोट ।

Custom = रीति, व्यवहार अभ्यास, कद, महसूल ।

House = चाकी, महसूल की चाकी परमिट
घर ।

Customer = ग्राहक ।

D

Dairy farming = दूध दही का कारखाना ।

Damages = हर्जाना, नुक़्तमानी, ग़िसारा, तावान ।

Date of drawing = दण्डो निरखने की मित्ती ।

Days of grace = ग़ेस के दिन ।

Dead freight = पूरे ज़हाज़ का भाड़ा ।

„ Rent = रान का नियन कर ।

Dealer = व्यापारी, रोज़गारी ।

„ — Grain = अनाज़ का व्यापारी ।

Dearness = महँगी, तेज़ी ।

Death duties = दाप का कर, रसूम विरासत ।

„ rate = मरणातिष्यति ।

Debasement of coin = सिक्के को खोटा करना ।

Debenture = दिवेंचर ।

Debit = नाम खाता, खर्च खाता ।

Debt = ऋण, देन, उधार ।

„ — Bad = बट्टे खाते की रक़म ।

„ — National, } = राज्यऋण ।

„ — Public }

Debtor = ऋणी

Decentralization = अधिकार का बंटना, अधिकारविचलन ।

Declared value = कथित मूल्य, बताया दाम ।

Decline = घटना, क्षय होना, गिरना, उतरना, घटाव, क्षय गिराव, उतार ।

Decrease = घटना, कम होना, घटी, कमी ।

Defalcate = गुबन करना, खा लाना ।

Defalcation = गुबन ।

Deficiency = घटी, न्यूनता ।

Definition = व्याख्या, लक्षण ।

Defray = व्यय करना, देना, चुकाना ।

Degree of utility = उपयोगितांश ।

कमी का सिद्धान्त ।

Direct = अपरोक्ष ।

„ taxation = अपरोक्ष कर ।

Direction = दिशा, आज्ञा, पत्राचार ।

Director = डाइरेक्टर, निर्वाहक, अध्यक्ष ।

Disagreeableness = अप्रियता ।

Discommodity = मान का अभाव ।

Discount = छूट, किरता ।

Discovery = आविष्कार, पता लगाना ।

Discrepancy = भेद, फर्क, अन्तर ।

Dishonour = न सकारना ।

Disparity = असमानता, अन्तर ।

Distress = दुर्गति ।

Distribution = विभाग, बंटवारा, वितरण

Disutility = अनुपयोगिता ।

Dividend = भाग, श्रृंग, मुनाफा, डिविडेंड

Divisibility = विभाज्यता ।

Division of labour = श्रमविभाग ।

Dock = डक ।

„ warrant = रवचा ।

Dockyard = नौका-निर्माण-स्थान, डाकयार्ड ।

Dole = भीख ।

Dollar = डालर ।

Domicil, }
Domicile } = समावास ।

Dormant partner = अकर्ता साझी ।

Double entry = दो जगह चढाना ।

„ standard = द्विपरिमाण ।

Dower = दहेज ।

Drain = खींच ।

Drawback = कमी, न्यूनता, अभाव ।

Drawee = हुंडी का दाम पानेवाला ।

Drawing = (टूटी) निपटना ।

Drawer of a bill of exchange = टूटी निपटनेवाला ।

Due = पृजी मितो, छु ।

Dull = धीमा, नरम मन्टा ।

Durability = स्त्रिरता, अक्षयता ।

Duration of life = आयुस्त्रिमास ।

Duty = कर, मद्यसूत्र, कर्तव्य ।

E

Earnest money = दयाना ।

Earning = कमाई, उपार्जन ।

Easement = दृक आसायिद्य साधारण सुखाधिकार ।

Easiness = सुनभता ।

Economic = आर्थिक ।

Economics = अर्थशास्त्र ।

Economist,
 , — Political } = अर्थशास्त्रज्ञ अर्थशास्त्रवेत्ता ।

Economy = निर्वाह, नीति, मितव्यय, वारा ।

„ — Political = अर्थशास्त्र ।

Education = शिक्षा ।

„ — Mental = मानसिकशिक्षा, वैदिकशिक्षा ।

„ — Moral = आचारशिक्षा ।

„ — Physical = शारीरिकशिक्षा ।

„ — Religious = धर्मशिक्षा ।

„ — Technical = शिल्पशिक्षा ।

Effect = असर, गुण, फल, परिणाम ।

Efficiency = कार्यक्षमता, योग्यता ।

„ of money = द्रव्य की कार्यक्षमता ।

„ of labour = श्रम की कार्यक्षमता ।

Eject = निकाल देना, देखान करना ।

Ejectment = देखान ।

Elasticity = दम ।

Election = चुनाव, निर्वाचन ।

Elector = चुननेवाला, निर्वाचक ।

Element = तत्व, मूलपदार्थ ।

Elementary = तात्त्विक, भौतिक, प्रारम्भिक, सरल ।

Elimination = लोप, नाश, अपनयन ।

Elucidate = स्पष्ट करना, समझाना ।

Emancipation = मुक्ति, उद्धार ।

„ of serfs = दासों का उद्धार ।

Embargo = रोक ।

Emigration = विदेशगमन, स्वदेशत्याग ।

Emigrant = स्वदेशत्यागी ।

Empiricism = कुतर्क ।

Employe = नौकर, मुनाजिम ।

Employer = माली, मानिक ।

Employment = काम, कार्य, व्यवसाय, नौकरी ।

Emulation = प्रतियोगिता, स्पर्धा ।

Enclosure = बाड़ा, घेरा ।

„ of commons = पचायती जमीन का घेरा ।

Endorsement = हुंडी की भरपाई, हुंडी की धेंची ।

Endowment = धर्मानर ।

Enticement = महेतुक धेंची ।

Entrenchment = निर्याचन, निर्याचनाधिकार ।

Entable = प्रतियोगिता ।

Enumeration = गिनती, गणना ।

Environment = पर्यावरण, मायी, माय, पड़ोस ।

Equalization = समान करना, बराबर करना ।

Equality = समानता, बराबरी, समानता ।

Equity = न्याय, समानता ।

Establishment = स्थापना, स्थापना ।

Establishment = स्थापना, स्थापना ।

Establishment = स्थापना, स्थापना ।

Error—Law of = भ्रम-परिणाम सिद्धान्त ।

Essent = धैतनमान, धैतनमान होना ।

Essence = मूल, तत्त्व, दृश्य ।

Essential = सत्यावश्यक ।

Establishment = व्यवस्था, व्यवस्थापन, मरम्मा ।

Est rate = कृतिता जाँचना, अन्दाज करना आँकना ।

Etiquette = चान रीति रिवाज नियम व्यवस्था व्यवहार ।

Eject = धेदप्लन करना ।

Ejection = धेदप्ली ।

Evolution = विकास ।

Example = नमूना आदर्श ।

Excess = आधिक्य, ज्यादानी ।

Exchange = अदलाबदल अदलाबदनी, विनिमय सम्बन्ध
कुडियावन, बदला ।

, —Favourable = अनुकूल विनिमय ।

, —Unfavourable = प्रतिकूल विनिमय ।

Excise = देसी मान पर कर ।

Executor = वसी ।

Expectation of life = जीवन की आशा ।

Expediency = उपयुक्तता ।

Expenditure } = व्यय स्तम्भ ।

Expenditure }

Expense = अनुभव ।

Experiment = परीक्षा, प्रयोग, अनुभूति ।

Expert = निष्ण ज्ञाता, प्रवीण, विद्वान् ।

Exploit = हिस लेना छाननेना ।

Export = निर्यात ।

, duty = निर्यात पर कर ।

, trade = निर्यात व्यापार ।

Exportation = निर्यातन ।

Extortion = नाश विनाश, लूट ।

Extraneous = ऊपरी बाहरी ।

॥ १ ॥

॥ २ ॥ ॥ ३ ॥ ॥ ४ ॥

॥ ५ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ ७ ॥

॥ ८ ॥ ॥ ९ ॥ ॥ १० ॥

॥ ११ ॥ ॥ १२ ॥ ॥ १३ ॥ ॥ १४ ॥

॥ १५ ॥ ॥ १६ ॥ ॥ १७ ॥ ॥ १८ ॥

॥ १९ ॥ ॥ २० ॥ ॥ २१ ॥ ॥ २२ ॥

॥ २३ ॥ ॥ २४ ॥ ॥ २५ ॥ ॥ २६ ॥

॥ २७ ॥ ॥ २८ ॥

॥ २९ ॥ ॥ ३० ॥ ॥ ३१ ॥ ॥ ३२ ॥

॥ ३३ ॥ ॥ ३४ ॥ ॥ ३५ ॥

॥ ३६ ॥ ॥ ३७ ॥ ॥ ३८ ॥ ॥ ३९ ॥

॥ ४० ॥ ॥ ४१ ॥ ॥ ४२ ॥

॥ ४३ ॥ ॥ ४४ ॥

॥ ४५ ॥ ॥ ४६ ॥

॥ ४७ ॥ ॥ ४८ ॥ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥

॥ ५१ ॥ ॥ ५२ ॥ ॥ ५३ ॥ ॥ ५४ ॥ ॥ ५५ ॥

॥ ५६ ॥

॥ ५७ ॥ ॥ ५८ ॥

॥ ५९ ॥ ॥ ६० ॥ ॥ ६१ ॥ ॥ ६२ ॥ ॥ ६३ ॥

॥ ६४ ॥ ॥ ६५ ॥ ॥ ६६ ॥ ॥ ६७ ॥

॥ ६८ ॥ ॥ ६९ ॥ ॥ ७० ॥

॥ ७१ ॥ ॥ ७२ ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७४ ॥

॥ ७५ ॥ ॥ ७६ ॥ ॥ ७७ ॥ ॥ ७८ ॥

॥ ७९ ॥ ॥ ८० ॥ ॥ ८१ ॥ ॥ ८२ ॥

॥ ८३ ॥ ॥ ८४ ॥

॥ ८५ ॥ ॥ ८६ ॥ ॥ ८७ ॥

॥ ८८ ॥ ॥ ८९ ॥ ॥ ९० ॥

॥ ९१ ॥ ॥ ९२ ॥ ॥ ९३ ॥

॥ ९४ ॥ ॥ ९५ ॥ ॥ ९६ ॥

Financial = धनसम्बन्धी ।

Fine = दुर्माना, महान ।

Firm = कौड़ी ।

Fiscal system = राज-कर-प्रणाली ।

Flourish = समृद्ध होना, बढ़ना ।

Fluctuate = घट बढ़ होना, उतार चढ़ाव होना ।

Fluctuation = घटी बढ़ी, उतार चढ़ाव ।

Force = शक्ति ।

Forced currency = दुरुमती सिद्धा ।

, In' out = देनार ।

Foreign = विदेशी ।

, commerce = विदेशी व्यापार ।

country = विदेश परदेश ।

, goods = विदेशी का माल, परदेशी माल, विलायती माल ।

, labour = विदेशी मजदूरी ।

Forest = वन, जंगल ।

Fortitude = ऊर्जा ।

Forced = जाली ।

Forgery = जाल ।

Franchise = अधिकार ।

Fruit = फली, देहनाली ।

Free = मुक्त, स्वतंत्र अप्रतिबद्ध ।

, exaction = दुराती पटार्ई ।

, trade = अप्रतिबद्ध व्यापार ।

Freight = किराया भाड़ा ।

Friction Economics = व्यापार में गड़बड़ ।

Frictionally societies = परस्पर हितकारिणी समा, परस्पर हितकारिणी मंडली ।

Frugality = परिमित व्यय शील ।

Fructose = कार्य व्यापार धर्म मुक्त कर्मधर्म ।

Fruit = फल, फल ।

Excise duty = आयाज-कर ।

Excise tax = आयाज-कर ।

Excise = आयाज ।

G

Gain = लाभ ।

Gain = कर्तव्य-सामग्री ।

Gain tax = गिकार के कर ।

Gain = लाभ, गिकार ।

Garbled coin = लूटे सिक्के ।

Gift = दान ।

Gift = अतिरिक्त, आभिय ।

.. of capital = पूँजी का आभिय ।

Gold = सोना ।

Goods = सामान, वस्तु ।

Good-will = वातकमन्ध ।

Government = नगरपालिका, राज्यप्रबन्ध, शासनप्रणाली ।

Grading = कृत ।

Graded taxation = क्रमशः-वर्धित-कर ।

Grants in aid = सहायता ।

Gratuitous utility = प्राकृतिक उपयोगिता ।

Gross = कच्चा ।

Ground rent = परजयट ।

Growth = वृद्धि ।

Guarantee = गैरटी, जिम्मा ।

Guild = समाज ।

Guinea = गिनी ।

H

Haberdashery = बिसातीदाना ।

Habit = रीति, अभ्यास आदत, धान ।

Handicraft = दस्तकारी ।

Handloom = करघा ।

Harmonies of Economics = व्यापार में मेल ।

Hered.tament = मीरास ।

Hereditis = परम्पराप्राप्त धन ।

Heredity = परम्पराप्राप्त ।

Hire = किराया ।

Hoarding = जमा करना, दफोहरना ।

Holder of a bill of exchange = हुंडी का मालिक ।

Holding = पट्टी, काश्त, ज़ेत ।

Home industries = देसी कारीगरी ।

„ trade = देसी व्यापार ।

Honour = सकारना ।

Hostility = वैरभाव, वैमनस्य ।

House-rent = घर का भाड़ा ।

„ tax = मकान पर टिकस ।

I

Identical = वही, समान, अभिन्न ।

Immediate result = तात्कालिक फल, तात्कालिक परिणाम, तत्काल फल ।

Immigrant = परदेसी ।

Immigration = परदेसवास ।

Immoveable = स्थावर, अचल ।

Immunity = छूटकारा, मुक्ति ।

Imperial = साम्राज्यसन्धी ।

Implement = औज़ार ।

Import = आयात ।

„ duty = आयात पर कर ।

„ trade = आयात व्यापार ।

Importation = आयात ।

Impose = समाना आकार ।

Impost = कर ।

Impound = जप्त करना ।

Impoundment = जमा ।

Imprint = अक्षर लिखाना इम्प्रेस ।

Improvement = सुधार, उन्नति ।

Incidence = भार, बोझ ।

„ of taxation = करभार, कर का बोझ ।

Income = आय, प्राप्ति ।

„ — Gross = कच्ची आय ।

„ — Net = चक्की आय ।

„ tax = इनकमटैक्स, प्राप्ति पर कर, आमदनी पर कर ।

Incoming tenant = आनेवाला कायतकार ।

Inconstancy = अस्थिरता, चञ्चलता ।

Inconvertible = अपरिवर्तनीय ।

Increase = बढ़ना बढ़ती, उन्नति ।

Increment = उन्नति, समष्टि ।

Indemnity = दण्डनिस्तार, क्षतिपूर्ति ।

„ bond = इन्डैम्टी बांड ।

Indenture = नियमपत्र, प्रतिज्ञा, छेद ।

Indirect = परोक्ष, गोप्य ।

„ taxation = परोक्ष कर ।

„ utility = परोक्ष उपयुक्तता ।

Individualism = व्यक्तिवाद ।

Industry = उद्योग, उद्यम, व्यवसाय, कारीगरी ।

Industrial organisation = कारीगरी का विधान ।

Industrious = उद्योगी, परिश्रमी, कमाऊ ।

Inequality = असमानता ।

Inflate = चढ़ना, धूम, बढ़तायत ।

Influence = प्रभाव, गुण, बल ।

„ — Latent = गुप्त प्रभाव, गुप्त गुण ।

- Inhabitant = निवासी ।
 Inheritance = दाय, दायभाग ।
 Insecurity = जौधिम ।
 Insolvency = दिवाला ।
 Insolvent = दिवालिया ।
 Inspection = जाँच, मुआयिना ।
 Instalment = किश्त ।
 Institution = संस्था, सभा ।
 Instrument = हेतु, कारण, दस्तावेज ।
 Insurance = बीमा ।
 Intemperance = असंयम ।
 In exchange = व्यतिहार ।
 Interest = हित, सम्बन्ध, स्वार्थ, लाभ, व्याज, मृद ।
 „ — Antagonism of = स्वार्थविरोध ।
 Interloper = अनधिकारी व्यापारी ।
 Internal customs = चुगी ।
 International = परस्पर-जनसमूह-सम्बन्धी ।
 Intervention = मध्यस्थता, रुकाव ।
 Intrinsic = यथार्थ, आन्तरिक ।
 „ value = यथार्थ मूल्य ।
 Introductory = प्रावेशिक ।
 Invariable = सतत, नित्यवर्ती, स्थिर, अविकारी ।
 Invention = कल्पना, ईजाद ।
 Inverse ratio = व्यस्तमान ।
 Invest = पूँजी लगाना ।
 Investigate = खोजना, दृढ़ना ।
 Investment = धनविनियोग ।
 Invoice = धीजक ।
 Irrational = निर्दुष्टि, अनर्घक, अयुक्त ।
 Irregularity = अनियम ।
 Irrigate = सींचना, पटाना ।
 Irrigation = सिंचाई, आबपायी ।

Monopoly = दृजारा, एकाधिकार, स्वायत्तीकरण ।

Morality = नीति, आचार ।

Mortgage = वन्द्यक, रेहन ।

Motive = हेतु, उद्देश्य, कारण, प्रयोजन ।

Motor = गति देनेवाला, चलानेवाला, चालक ।

Moveables = चल सम्पत्ति ।

Municipal = म्युनिसिपल ।

Municipality = म्युनिमिपैल्टी ।

Museum = म्यूजियम, अजायबघर ।

Mutation = तबदील, परिवर्तन ।

Mutual = परस्पर ।

N

Nation = जाति ।

National = जातीय ।

„ capital = जातीय पूँजी ।

„ character = जातीय स्वभाव, जातीय गुण ।

„ congress = जातीय सभा, नेशनल कांग्रेस ।

„ expenditure = जातीय खर्च ।

„ income = जातीय आय ।

„ labour = जातीय श्रम ।

„ prosperity = जातीय वैभव, जातीय उन्नति ।

„ wealth = जातीय सम्पत्ति ।

Nationality = जातीयता ।

Natural = स्वाभाविक, प्राकृतिक, नैसर्गिक, सहज ।

„ price = साहजिक कीमत, स्वाभाविक कीमत ।

„ rate of profit = लाभ का स्वाभाविक मान, नफे का स्वाभाविक निर्णय ।

Navigation = जहाजी विद्या ।

Necessaries of life = जीवन की आवश्यक वस्तुएँ ।

Negligence = असावधानता ।

Ostensible = प्रत्यक्ष, खुला, प्रगट, स्पष्ट ।

Outbid = कीमत बढ़ाना ।

Outhouse = सागरपेगा ।

Outlay = व्यय, खर्च ।

Outset = आरम्भ, प्रारम्भ ।

Outstanding = बाकी, शेष ।

Over-population = जनाधिष्ठ ।

Over-production = अत्युत्पादन ।

Over-rate = अधिक भाव लगाना ।

Overstock = बहुतायत, कसरत ।

Overwork = अधिक काम ।

Owner = मालिक, स्वामी ।

P

Painter = चित्रकार ।

Panic = उद्वेग ।

Paper blockade = कागजी जहाजी नाकाबन्दी ।

Par = बराबर ।

Parceners = पट्टेदार, साझी ।

Parity of value = मूल्य की समानता ।

Parliament = पार्लियामेण्ट ।

Parsimony = क्लृपायत ।

Particular = विशेष, खास ।

Partner = साथी, साझी, हिस्सेदार ।

Partnership = साझा, हिस्सेदारी ।

Passport = राहदारी ।

Pasture = चरागाह, रमना, चारा ।

Patent = सनद, सनदो, पेटेण्ट ।

Pationage = हिमायत, आश्रय ।

Pattern = नमूना, पाटन ।

Pauper = दरिद्री, भिखारी, कगाल ।

- Pauperism = दरिद्रता ।
 Pawn = गिरो रखना ।
 Pawn broker = गिरो रखनेवाला ।
 Pay = वेतन, तनखाह, महीना, देना ।
 Pay in cash = नकद देना ।
 „ „ kind = जिस में देना ।
 Payee = पानेवाला ।
 Paymaster = चिट्ठा देनेवाला ।
 Payment = देना ।
 Peasant = किसान ।
 „ proprietor = खुदकाशतकार ।
 Pecuniary = धार्मिक ।
 „ interest = धार्मिक स्वार्थ ।
 „ profit = धार्मिक लाभ ।
 Pedlar = फेरीवाला बिकता ।
 Pension = पेंशन ।
 Percentage = सैकड़ों पीछे की सैकड़ा ।
 Permanent = स्थायी ।
 „ income = स्थायी आय ।
 „ settlement = इस्तिमरारी बन्दोबस्त ।
 Perm = परवाना ।
 Plea = बिनती, वार, उज्ज ।
 Pledge = जमानत ।
 Plough = हल ।
 Ploughman = हलवाहा, किसान ।
 Police = पुलिस ।
 Policy = नीति ।
 Political = राजनीतिक ।
 „ science = राजनीतिशास्त्र ।
 Politician = नीतिज्ञ, राजनीतिविचारक ।
 Politics = राजनीति राजनीतिविद्या ।
 Poltroon = झन्झ परकर ।

Pool = पन ।

Polyp-house = कैमानघाता, जनाघात ।

Pool-h = कैमानों का काव ।

Population = जनसंख्या, जसो ।

„ —Growth of = जनवृद्धि ।

„ —Increase of = जनवृद्धि ।

„ —Country = देहाती जसो ।

„ —Town = कस्बे की जसो ।

Portion = भाग, टुकड़ा, अवस्था ।

Post-union = जायदाद कल्ला ।

Post office = डाकघर ।

Postal note = डाक नोट ।

Pound = पानीकाद ।

Poverty = दरिद्रता ।

Practicable = साध्य ।

Precious = बहुमूल्य, अमूल्य ।

„ metal = बहुमूल्य धातु ।

„ stone = रत्न ।

Preference share = सपक्ष भाग, रिश्तायती हिस्सा ।

Preferential tariff = सपक्ष कर, रिश्तायती महसूल ।

Premium = छठती ।

Pressure—Monetary = भौक ।

Price = कीमत, दाम ।

Primogeniture = ज्येष्ठता, पूर्वजत्य ।

„ Law of = पूर्वजत्य का कानून ।

Principal = मुख्य, मूलधन ।

Principle = मूल, तत्त्व, सिद्धान्त ।

Prison labour = कैदियों की मेहनत ।

Private = निज का, जाती, ग्यामगी ।

„ property = निज सम्पत्ति, जाती माल ।

Probability = संभावना ।

Problem = प्रश्न, प्रमेय ।

Process = क्रिया, विधि रीति ।

Proclamation = घोषणा, सुनादी ।

Proclamation = सुनीची ।

Produce = उपज निर्याती, फल ।

„ clearing = मान जी निर्याती ।

„ of industry = उद्यम का फल ।

Province = जनानेधाना ।

Produce = उपज, निर्याती ।

Production = उत्पत्ति, उत्पादन ।

„ — Requirements of = उत्पत्ति के साधन ।

Productive = उत्पादक ।

„ — Directly = प्रत्यक्षोत्पादक ।

„ — Indirectly = अप्रत्यक्षोत्पादक ।

„ power = उत्पादकशक्ति ।

Productiveness = उत्पादकत्व ।

Profession = व्यवसाय, पेसा ।

Profit = लाभ, नफा ।

„ — Share in = नफे में भाग ।

Progress = काम चमका बढ़ि चली ।

Promoter = चलानेधाना ।

Property = मान असल व जायदाद धन भूमि वित्त, सम्पत्ति

„ tax = सम्पत्तिकर ।

Proprietor = स्वामी, मालिक, अधिकारी ।

Proposition = प्रमेय प्रस्ताव ।

Proprietor = स्वामी, मालिक, अधिकारी ।

Prosperous = प्रसिद्ध, सुखिनहार ।

Prosperity = समृद्धि धैभव ।

Protection = संरक्षा संवर्धन परिपोषण ।

Protective = संरक्षणाधीन ।

Protest = उग्र ।

Provy = प्रतिनिधि, प्रतिनिधित्व ।

Public = सार्वजनिक संप्रसाधारण ।

Social confidence - सामाजिक विश्वास ।

„ confidence - सामाजिक सम्पत्ति ।

„ action - सामाजिक कार्य ।

Socialism - समाजवाद ।

Socialist - समाजवादी ।

Society - समाज ।

Sociology - समाजशास्त्र ।

Solvent - मातृघर ।

Sovereign - मातृदेश ।

Space - स्थान ।

Speculation - मनमूषेयाजी ।

Speculator - मनमूषेयाज ।

Spendthrift - उड़ाक, फजूलखर्च ।

Spindle - तख्ता ।

Spontaneous - स्वतः ।

Stability - स्थिरता ।

„ of value = मूल्य की स्थिरता ।

Stagnant - मंदा ।

Standard = मान, परिमाणचिह्न ।

„ of value = मूल्य का परिमाण ।

Starvation = उपास, भूख से मरना, उपवास ।

State = दशा गति, अवस्था, राजकाय ।

„ co-operation = राजसहकारिता ।

„ industry = सरकारी उद्यम ।

„ works = सरकारी काम ।

Statesman = नीतिज्ञ ।

Stationary = स्थिर, अचल ।

Statistics = नकशे, स्थिति ।

Stock = मूल धन, स्टोक, कम्पनी कागज ।

„ broker = हुडी का दलाल ।

Strike = हड़ताल ।

Struggle for existence = जीवनप्रयास ।

Density = गाढापन ।

Deoxide = द्युम्नजिद ।

Dephlegmate = श्रोटना, श्राद्धतानाश करना ।

Dephlegmation = श्रोटन, श्राद्धतानाश ।

Dephosphorization = विस्फुरीभवन ।

Dephosphorize = विस्फुर करना ।

Deposit = तलेजमना, जमाव ।

Desiccate = निरुद्ध करना, सुखाना ।

Desiccation = जल उडाना ।

Desiccator = रसशोषक यंत्र ।

Desilver = विरजत करना ।

Destructive distillation = फूंकना ।

Desulphurate = विगधक करना ।

Detect = दूढ निकालना, पता लगाना ।

Detection = पता लगाना ।

Detonate = कडकना, कडकाना ।

Detonating, } = कड़कनेवाला ।
Detonator }

Detonating powder = कडकनेवाली बारुद ।

„ tube = कड़क नली ।

Detonize = कडकाना ।

Devaporation = सलिलीभवन, विवाष्पीभवन ।

Devitrify = धुंधला करना ।

Dextrogyrate, } = दक्षिणवर्त्तक ।
Dextrorotatory }

Diacid = द्युम्न ।

Dialyse = द्विविश्लेषण करना ।

Dialysis = द्विविश्लेषण क्रिया ।

Diamond mortar = कडे पत्थर का खरल ।

Diatomic = द्विपरमाणुक ।

Dibasic = द्विभस्मिक ।

Diffuse = विकीर्ण करना, फैलाना, फैलना, प्रयेग होना ।

Diffusion = प्रवेश ।

Digest = सिमाना, पाचन करना ।

Digester = सिमाने का घंटा, निम्ननघट ।

Dilate = हलना करना, घटाना करना ।

Dilate = हलना ।

Dermat. c. } = द्रिष्यी ।
Dermatoph. } = द्रिष्यी ।

Disappear = उड़ जाना, लोप हो जाना, रहस्य हो जाना ।

Descender = रंग बिगड़ना, रंग उड़ना ।

Descender = रंग उड़ना ।

Discover = पता लगाना, दर्शाएँ करना ।

Disinfectant = निस्संक्रामक ।

Disintegrate = टूटा हो जाना, टूटा कर देना ।

Disintegration = टूटने की क्रिया ।

Displace = स्थानान्तरित करना ।

Displacement = स्थानान्तरित, स्थानान्तर ।

Displacer = स्थानान्तरितकर्ता ।

Dissociation = विघटनघटन, विघटन ।

Dissolution = घुलना, घोल ।

Dissolve = घुलना, घोलना ।

Distil = बर्फ खींचना भाप से टपकाना ।

Distillate = बर्फ, आसवन ।

Distillation = स्रव, अभिस्रव ।

Distilled = स्रवित ।

, water = स्रवित जल ।

Distillate = भट्टी, आसवन की भट्टी ।

Dissolution = विघटन ।

Dithionite = गंधक द्विधन, द्विधनकाटक ।

Divalent = द्विधन ।

Detachable = टूटने योग्य ।

Double decomposition = द्विविघटन ।

Dilatation = द्विधनकाटक ।

Dry test = शुष्क परीक्षा ।

Dualistic system, }
 ,, theory } - द्वैतसिद्धान्त ।

Ductile = तान्त्व ।

Ductility = तान्त्वता ।

Dust = धूल ।

Dyad = द्वियन्त्र ।

Dye = रंग, रँगना ।

Dynamite = हायनामाईट ।

E

Earth = पार्थिवद्रव्य ।

,, oil = मट्टी का तेल ।

Earths—Alkaline = खार ।

Ebonite = एबोनाईट ।

Ebullioscope = क्वथनमापक, स्फोटनमापक ।

Ebullition = उबाल, क्वथन, स्फोटन, खोल ।

Effervesce = बुदबुदाना ।

Effervescence = बुदबुदाहट ।

Effloresce = नोना लगना, प्रपुष्पण ।

Efflorescence = नोना, प्रपुष्पण ।

Elaometer = तैलमापक, चिक्कणत्वदर्शक ।

Elastic = स्थितिस्थापक, लचदार ।

Elasticity = स्थितिस्थापकता, लचक ।

Electrolysis = वैद्युत विश्लेषण, वैद्युत विघटन ।

Electrolytic = वैद्युत विघटनशील ।

Electro-negative = ऋणवैद्युत पदार्थ ।

Electro positive = धनवैद्युत पदार्थ ।

Electrum = पीतनी सेना ।

Elements = मूलतत्त्व ।

Elementary substance = मूल पदार्थ ।

Elementary property = मुख्य लक्षण, मूल लक्षण ।

Emarginated = खार दाग ।

Embalm - तेन में रखना ।

Embers = अंगारे ।

Emerald = पद्मा ।

„ green = पद्मा रंग ।

Emery = कुरज, भामाचूर ।

„ wheel = सान चक्कर ।

Empirical formula = सरल सूत्र, सरल सूत्र ।

Empyreum = विरायन ।

Emulsion = अवलेह ।

Enamel = मीना ।

Equation = समीकरण ।

Equivalence = संयोगशक्तिसाम्य ।

Equivalent = तुल्यशक्तिः ।

„ weight = संयोगभाराङ्क ।

Essence = सत्त ।

Essential oil = सार तेल ।

Etch = चित्र खोदना ।

Etching = चित्रविलेखन ।

Ether = ईधर ।

Ethereal = ईधरो, ईधरीय ।

„ — Luminiferous = तेजोवाही ईधर ।

Etherification = ईधरीकरण ।

Euchroic = स्वच्छ, विमल ।

Eudiometer = वातलक्षणमापक यंत्र ।

Eudiometry = वातलक्षणमिति ।

Effluence = उदाय, अदर्शन ।

Evaporate = जल का उड़ाना, जल का उड़ना, जल का सुखाना ।

Evaporation = उड़ाना, उदाय, वाष्पीभवन ।

Evolution = उत्पन्न, विकास ।

Examination = परीक्षा, जांच ।

Exhibit - प्रदर्शक वस्तु ।

Exhibit - प्रदर्शक वस्तु ।

Exposition - प्रदर्शन, प्रदर्शक ।

Exposition - प्रदर्शन, प्रदर्शक ।

Exposition - प्रदर्शन, प्रदर्शक ।

Exposition - प्रदर्शन, प्रदर्शक ।

Exposition - प्रदर्शन, प्रदर्शक ।

Expert - विशेषज्ञ ।

Explosion - भस्म में उड़ना ।

Explosion - भस्म में उड़ना ।

Explosion - भस्म में उड़ना, धूम ।

Exposure - दिखाना, सुना, प्रदर्शन करना ।

Exposure - दिखाना, सुना, प्रदर्शन करना ।

Extend - विस्तार करना, बढ़ाना, फैलना ।

Extension - विस्तार, बढ़ाव, फैलाव ।

Extinguish - बुझाना, बुझाना, बुझना ।

Extract - जवाब, मूल ।

Extractives - जवाब ।

Exudation - पसीकना, पसीकन ।

F

Face = पहल ।

Fat = चर्बी ।

Fat = चर्बी ।

Fatty = चर्बीदार ।

„ clay = चिड़नी मिट्टी ।

Felspar = फेल्स्पार, फेल्सपन ।

Ferment = खमीर उठना ।

Fermentation = खमीर ।

Fibre = तंतु, रेशा ।

Fibrous = रेशेदार, तंतुमय ।

Fog = धुंधला घूँस रोतन ।

„ Fog = मोहघूर मोहवून ।

Film = फिल्ली ।

Firm = सिद्ध, उपरोक्त टक्का, कनका, दानना ।

Firm = टक्का घुसा ।

Firm = दानना ।

Firm = जनि अता ।

„ Firm = फर्म गैर ।

„ Firm = फर्मन ।

Fix = स्थायी होना, स्थायी करना ।

Fixation = स्थायीकरण ।

Fixed = स्थायी ।

„ Fix = फिक्शन ।

„ Fix = स्थायी वार, बदन वार ।

„ Fix = स्थायी तेल ।

Fixe = घुसा ।

„ Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से, फिक्से ।

„ Fixe = फिक्से ।

„ Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

„ Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Fixe = फिक्से ।

Foul = पत्ती, पत्तर, तयक, टाक ।

Form = रूप आकार, ढांचा ।

Formation = बनाव, बनावट ।

Formula = संकेत, सूत्र ।

„ — Constitutional = निर्देशकसूत्र, रचनासंकेत ।

„ — Empirical = सरल संकेत ।

„ — Graphical = निर्देशकसूत्र, रचनासंकेत ।

„ — Molecular, }
„ — Rational } = अणुसूत्र, अणुसंकेत ।

„ — Ring = संकेतचक्र ।

„ — Structural = निर्देशकसूत्र, रचनासंकेत ।

Forge = लोहार की भट्टी ।

Fossil = फोसिल ।

Fraction = अपूर्णार्क, राशिभाग ।

Fractional crystallization = अपूर्ण कलम बनाना,

थोड़ा थोड़ा रसा बनना ।

„ distillation = राशिभाग निष्कर्षण ।

Fracture = भग्नतल, भग्नदिश, तडक ।

„ — Conchoidal = शम्बूकाकृति भग्नतल ।

Freezing = जमना, हिमीभवन ।

Fresh = ताजा, नवीन ।

Froth = फेन, भाग ।

Frothy = फेनदार भागदार ।

Fructose = फल की चीनी ।

Fuel = ईंधन ।

Fugitive colour = उड़जानेवाला रंग, कच्चा रंग ।

Fulminate = पटाका, चटकना ।

Fulminate of gold = सोने की धातु ।

Fulminating oil = चटकनेवाला तेल ।

„ powder = चटकनेवाली धुकनी, पटाके की धुकनी ।

Fume = धुआ, धुआदेना, भापदेना ।

Funnel = पीक, छुछी ।

Furnace = भट्ठा ।

„ — Wind or air = वायुभट्ठा ।

„ — Reverberatory = वायुभट्ठा ।

Fuse = गलना, गलाना ।

Fusion = गलना पिघलना ।

„ — Watery = निर्जनगनन ।

Fuze—Caemical = गलाने का मसाला ।

G

Galen = सौवीराञ्जन सुग्मा ।

Gillic acid = ग्यालिकाम्ल ।

Galvanized iron = जला दढा हुआ लोहा ।

Gas = गैस ।

„ — Air = वायुगैस ।

„ — Marsh = पङ्कगैस ।

„ — Water = जलगैस ।

Gaseous = गैसीय ।

Gelatin, } = मछली का शरैस जेलेटोन ।
Gelatin }

Gelatinogenous } = शरैसोत्पादक ।
Gelatiniferous }

Gelatinous = जालेदार ।

Gen = मणि, जवाहर ।

— Artificial = कृत्रिम मणि, बनाघटो मणि,
नकली जवाहर ।

Generate = उत्पन्नना जन्माना, निष्पन्नना ।

German Silver = जर्मन सिन्डर ।

Gl = होना चढाना ।

Give off = निष्काशना, निष्पन्नना ।

Glad = हँस हिमवत ।

Glass = काँच ।

Glass—Bohemian = बोहीमी काँच ।

„ —Cut = पहलदार काँच ।

„ —Crown = क्राउन काँच ।

„ —Crystal, } = क्विन्सरी काँच ।

„ —Flint } = क्विन्सरी काँच ।

„ —Tempered, } = पक्का काँच ।

„ —Toughened } = पक्का काँच ।

„ —Water = घुलनेवाला काँच ।

Glistening mica = चुका ।

Globules = गोली, दाने ।

Glow-lamp = श्वेततेज दीप, शिखाहीन दीप ।

Glucose = द्राखचीनी, दादशर्करा ।

Glue = सरेस ।

Gluten = गेहूँ का लासा ।

Goniometer = कोणमापक ।

„ —Contact = दस्ती कोणमापक ।

Graduate = अवधिमान करना, रेखांकित करना ।

Graduation = अशरेखन, अंशाङ्कन ।

Granular = खाददार, दानेदार ।

Granulate = दानेदार करना, चूरकरना ।

Granulated = दानेदार ।

Granulation = दाना बनना ।

Gravimetric = तैल परिमाण सम्बन्धी ।

„ analysis = तैल परिमाण विश्लेषण ।

Green vitriol = कसीस ।

Gum = गोद ।

„ resin = रज ।

Gummy = लसदार, गोददार, चिपकनेवाला ।

Gunpowder = बारूद, अग्निचूर्ण, अग्निघाणचूर्ण ।

Guttapercha = गटापरचा ।

Gypsum = चरसोठ ।

H

Halogen = हैलादि उपधातु ।

Haloid = हैनेलादि लवण ।

Hard = भारी, कड़ा, कठोर ।

Hardness = कठोरपन, कड़ापन, भारीपन ।

Haziness = धुंधलापन, कुहासापन ।

Hazy = धुंधला, धुन्ध, कुहासामय ।

Heat = ताप, उष्णता ।

„ —Atomic = परमाणुताप ।

Heavy metal = भारी धातु ।

Helmet = नलिका मुकुट ।

Heptad = सप्तवन्धन ।

Heptavalent = सप्तशक्ति ।

Hepatize = गंधोजित, गंधोजमय ।

Heterogeneous = इतरावयव ।

Heterogenous = विजातीय ।

Heterology = इतरधर्म, विधर्मता ।

Heteromericous = विषमावयव ।

Heteromorphism = इतराकृतित्व ।

Heteromorphous = इतराकृत ।

Hexad = षट्पन्धन ।

Hexavalent = षट्शक्ति ।

Homogeneous = सजातीय ।

Homologous, } = समधर्मी, समश्रेणिक ।

Homology = समश्रेणिकता, समधर्मता ।

Humid = आर्द्र, सीन ।

Humidity = आर्द्रता, सीन ।

Husk = भूसी ।

Hydrated = उज्जमय ।

Hydration = उज्जमय करना ।

Infrangibility = अभङ्गशीलता ।

Infuse = भिगो रगना, भिगो देना ।

Infusion = रस, अरक ।

Ingot = गिना, सिल, ठोका ।

Ingredient = अंग साधन ।

Inhalation = अन्तरम्यास ।

Inherent = सह्यर्त ।

Ink = स्याही, ममी ।

„ —Indelible = पक्की स्याही ।

„ —Sympathetic = गुप्त स्याही ।

„ —Printer's, } = छापे की स्याही

„ —Printing }

Inorganic = जड़, अचेतन ।

Inoxydizable = अटायशील, अटाय ।

Inspid = फीका ।

Inspissate = गाढा करना, आटाना ।

Inspissated = गाढा किया हुआ, आटाया हुआ ।

Insoluble = न घुनने वाला, अनघुल ।

Intensity = तीव्रता ।

Inter-atomic = परमाण्वान्तरिक ।

Inter-molecular = अण्वान्तरिक ।

Inversion = विपर्यास ।

Invert = विपर्यास करना ।

Iod, Iods = नैलमय ।

Indiscent = धनुषरंगी ।

Iron = लोहा, लोह ।

„ —Cast = ढलुआ लोहा, कान्ती लोहा ।

„ —Magnetic = चुम्बक लोहा ।

„ —Malleable = नरम लोहा, फैलनेवाला लोहा ।

„ —Meteoric = उल्का लोहा ।

„ —Rug = ढलुआ लोहा, मिलवां लोहा ।

„ —Reduced = साफ किया हुआ लोहा, स्वच्छ लोहा ।

Iron — White = श्वेत लोहा ।

„ — Wrought - पिटावां लोहा ।

Isinglass = जिनेटिन, मछनी का सरस ।

Isolate = पृथग्भावी ।

Isolate = अलग करना पृथक् करना ।

Isologous = समान्तर श्रेणिक ।

Isomeric = समावयव ।

Isomer c = समावयविक ।

Isomerism = समावयवत्व ।

Isometric = समपरिमाणित ।

Isomorphism = समकृतित्व ।

Isomorphie, } = समानकृतिक ।
Isomorphous }

Isopneumatic = समघनरेखा ।

Ivory = हाथीदांत ।

Ivory black = हाथीदांत की ल्हाही ।

J

Jasper = रक्त पथ्र ।

Jelly = सरस, लस ।

Jet = रुबरा ।

Jet black = घोर काला निरा काला ।

Juxtaposition = पास पास, सन्निधान ।

K

Kala = भट्टी भट्टा पड़ावा ।

L

Laboratory = प्रयोगशाला रसायनशाला ।

Lac = लाख, लाख ।

„ — Shell = चपड़ा, लाख ।

Laccic = लाखी ।

Lacquer = लाख चढाया हुआ ।

Lamp = दीप, दिया, लम्प ।

„ — Alc = यिजनी का लम्प ।

„ — Flameless = गिप्पाहीन दीप ।

Lamp black = काजल, कज्जल ।

Lapidary = हक्कार ।

Lapidiscence = पत्थर होजाना, अप्रिमकरण ।

Lapis infernalis = नत्रित रजत ।

„ lazuli = लाजवर्द ।

Latent = अप्रगट, अनुद्धृत ।

Lather = साबुनफेन ।

Laughing gas = हँसानेवाला गैस ।

Law = नियम ।

Laxity = ढीलापन ।

Lead = सीसक, सीसा ।

„ — Black = बेफेट, पेन्सिल का सुर्मा ।

„ — Red = सेंदुर ।

„ — White = सफेदा ।

Lead glance = गलीना ।

Leaven = खमीर ।

Light = ज्योति, उजाला, हल्का ।

Light oil = हलका तेल ।

Lime = चूना ।

„ — Caustic = दाहक चूना ।

„ light = लाईम लाईट ।

„ stove = चूने का पत्थर ।

Line of direction = दिगरेखा ।

Link = सन्धी, कड़ी, बन्धन ।

Linsid oil = तीसी का तेल ।

Liquid = द्रव ।

Liquifaction = द्रवीभवन ।

Liquefy = द्रव बनना द्रव करना ।

Liquor = मद्य ।

Litharge = सुदीर्घ ।

Litmus = लिटमस ।

„ — Blue = नीला लिटमस ।

„ Paper = लिटमस कागज ।

„ — Red = लाल लिटमस ।

Lodestone = चुम्बक पत्थर ।

Logwood = पतंग लकड़ी ।

Lower = उन्नारना, क्षति घटाना ।

Luminous = प्रकाशक, प्रकाशित, चमकदार, चमकीला,
लग्नगार ।

Luminosity = चमक ।

Lump = टैला हना ।

Luna = चंद्र, रजत चांदी ।

Lunar caustic = नक्षत्रजत ।

Lustre = द्युति पानी, चाब ।

Lute, } = लैट ।

Luting }

M

Maceration = भावना ।

Madder = मदीठ ।

Magenta = मज्जटा ।

Magma = गाढ, घुट ।

Malt = माल्ट ।

Manganese—Black oxide of, or Black Manganese =
काला मंगान ।

Manna = धसनेहन ।

Metacrite ron = उन्का मोह ।

Methane = पद्विस्त ।

Methylate d spirit = काष्ठमद्यार्क ।

Metric analysis = घनविभाग, घनविश्लेषण ।

Mica = शम्क, शक्करक ।

— Glistering = टुका ।

Microcons = शम्की, शक्करदार ।

Microchemical = सूक्ष्मरासायनिक ।

Microchem'stry = सूक्ष्मरासायन ।

Microscope = सूक्ष्मदर्शक, खुरद्वीन ।

Microscop e = सूक्ष्मदर्शनीय ।

Microspectroscope = सूक्ष्मरश्मिवर्णविभाजक ।

Mk of lime = घूने का दोगा, सफेदा ।

Milky = दूधिया ।

Mine = खान ।

Mining = खोद निकालना, खान खोदना ।

Mineral = खनिज ।

„ as d = खनिजाम्न ।

„ charcoal = पत्थर का कोयला ।

„ oil = खनिज तेल ।

„ salt = खनिज नमक ।

Mineral isation = खनिजीकरण ।

Mineralogical chem'stry = खनिज, पदार्थीय रसायन ।

Mineralogy = खनिजशास्त्र ।

Minum = सिंदूर ।

Mix ole = मिश्रनिष्ठा ।

Mixture = मिश्रण ।

Mod ificat on = रूपान्तर ।

Mod ified = रूपान्तरित ।

Mo st = भीगा, भीजा, सीना, नम ।

Mo'sten = भीगेना ।

Mo'stened = भीगेना हुआ ।

Moisture = सीन, नमी ।

Molasses = जूमी ।

Molecule = अणु ।

Molecular = अणुक, अणुसम्बन्धी ।

„ weight = अणुभार ।

Molten = पिघना हुआ, पिघना के बनाया हुआ ।

Monacid = एकाम्ल ।

Mound = एकग्रन्थन ।

Monatomic = एकपरमाणुक ।

Monovalent = एकशक्ति ।

Mortar = रतन ।

Mortification = धातु मारना ।

Mother liquor = मातृद्रव ।

Mother of pearl = सीप ।

Mucilage = लासा ।

Mucilagenous = गोटिया, लासेदार ।

Multivalent = बहुशक्ति ।

Muriate = दूरोज्जमय करना ।

Muriated = दूरोज्जमय ।

Muriatic acid = दूरोज्जाम्ल ।

Mutual = परस्पर ।

N

Naphtha = नफ्ता ।

Nascent = नवजात ।

„ state = नवजात अवस्था ।

Native = खनिज, प्राकृतिक, देशज ।

Natural = स्वाभाविक ।

Negative = ऋण ।

Neutral = शिथिल ।

„ salt = शिथिल लवण ।

- Neutrality = शिथिलता ।
 Neutralization = शिथिलीभवन ।
 Neutralize = शिथिल करना ।
 Neutralizing = शिथिलकारी ।
 Nickel silver = निकल सिलवर ।
 Nihilalbum = दग्ध पदार्थ ।
 Nitre = ज़ेरा ।
 Nitrated = नत्रयुक्त ।
 Nitric acid = नत्रीभवन ।
 Nitrum = ज़ेरा ।
 Non-acid = निराम्ल ।
 Non metal = उपधातव ।
 Non-metallic = उपधातव ।
 Non-nitrogenous = नत्रहीन ।
 Non-oxygenous = अम्लजहीन ।
 Normal = मुख्य, स्वधर्मी, सामान्य, प्रमित ।
 „ salt = स्वधर्मी लवण ।
 „ solution = प्रमित द्रावण ।
 „ temperature = सामान्य उष्णता, मुख्य उष्णता ।
 Nugget = टैला, टोंका ।

O

- Obscure rays = अदृश्य किरण ।
 Observation = निरीक्षण ।
 Obstacle = प्रतिघ्न्य, रुकावट ।
 Occlude = संहर करना ।
 Occlusion of gases = गैससंहार ।
 Ochre = गेरु ।
 Octad = अष्टदशम्यन ।
 Odour = गन्ध, दाह ।
 Odourless = निर्गन्ध, गन्धहीन ।

Oleometer = तैलमापक ।

Opal = उपन ।

Opalescence = उपनभनक ।

Opalescent = उपन मा भनकनेवाना, भीतर से भनकनेवाना ।

Opaque = अपारदर्शी ।

Opposition = विरोध, विपक्ष ।

Ordinary = साधारण ।

„ temperature = साधारण उष्णमान ।

Ore = आकरिकधातु, असंस्कृत धातु ।

Organic = ऐन्द्रिक, सजीव, चेतन ।

Orpiment = हस्ताल ।

„ Red = मेनसिल ।

„ Yellow = गोदन्ती हस्ताल ।

Ozone, O_3 = ओज़ोन ।

P

Pan = कढ़ाई ।

Part, }
Parting } = निधारना, न्यारना, अलग करना ।

Passive = क्रियाशून्य ।

Passivity = क्रियाशून्यता ।

Paste = लेई ।

Pearl white = मोतिया श्वेत ।

„ ash = मोती का चूना ।

Pencil = तार, सूची ।

Pentad = पंचवन्धन ।

Perforated = छिद्रा हुआ ।

Perissad = अयुग्म ।

Permanent white = पक्का श्वेत रंग ।

Permeable = प्रवेशशील ।

Permeate = घुसजाना, समाजाना ।

1. The first step is to identify the problem or question.

$$1) \quad 11 - \frac{1}{25} = 10 \frac{24}{25}$$

1. 1911-1912

Revised 10/1/1999

1894

$$1^{\circ} \quad \text{if } (t_1, t_2) \in \text{dom } \tau, \text{ then } t_1 \sim t_2 \text{ and } t_1 \neq t_2$$

1000000

(continued from page 1)

[illegible]

1. The first of these is the fact that the

4. 7. 1968

the phonetic alphabet

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

function - $\sigma^2 = 1$ and $\sigma^2 = 1$

.. 1 - 206 4184417-441

बिना - तब आया तब हीना तब काम ।

• Band - गुरु: विद्या, पुत्रा ।

३. Integrator - प्रीति का शिखर ।

• place = दुर्गमिस्थान ।

Suppleable = चरनिर्देश्यगतीय, प्रतिनिर्देश्यगतीय ।

Conclusion,)

Residuum $\int =$ अवशेष ।

५॥ = दान ।

८५।५८ - रोकना ।

Result = फल ।

Refort = भमका ।

.. — f'abulited - हाहीदार भमका, टोटीदार भमका ।

reverberation = प्रतिगत ।

verse = प्रतिकूल, विपरीत ।

evet = पलटना, पलटाना ।

१९० = चढ उठना, उतराना, घड़ना ।

orange = फुलागुन कसमि, रुज ।

Chem 45]

Rubber = रबर ।

Rust = मोरचा, मोरचा लगना ।

Rusty = मोरचेदार ।

S

Safety lamp = रक्षकदीप, सेफ्टी लम्प ।

" match = रक्षक दिवास=नाई, सेफ्टी दिवास=नाई ।

" tube = रक्षकनलिका सेफ्टी नलिका ।

Sal = लवण ।

" --Ammoniac = नौसदर ।

" --Culmar.us = नमक नोन, घाने का नमक ।

" --Gemre = खनिज नमक ।

" --Volatile = उड़जानेवाला नमक ।

Soluble = नमक घनाने योग्य ।

Solify = नमक बनाना, नमकमय करना ।

Solue = खारी, नमकीन ।

" efflorescence = पासुज लवण, श्रैक्लिद लवण ।

Salt = नमक, लवण ।

" --Essential = वनस्पति लवण, वनस्पति सत ।

" --Haloid = समुद्री खार, समुद्री लवण ।

" --Neutral = उदासीन नमक, शिथिल नमक ।

" --Perchlorat = स्थिर नमक, स्थायी नमक ।

Salitre = शोरा ।

" --Chil, (Sodium Nitrate) = चिली का शोरा ।

" --acid, (nitric acid) = शोराम्ल नत्रिकाम्ल,
शोरे का तेलाय ।

Sample = नमूना, घानगी ।

Standard, } = सन्दरस, सन्दरस ।
Standards }

Sand bath = बालू का तापयन ।

Sand paper = घलुषा का कागज ।

Solubility ~ लवता, टोमगम ।

Solubility - लुननशीलता

Soluble = लुननेवाला लुननशील ।

„ glass - लुननेवाला काच ।

Solution - द्रावण, चीन, द्रवयोग ।

„ — Chemical = रासायनिक चीन ।

„ — Mechanical = कृत्रिम चीन ।

Solvent = चीनक ।

Soot = करला, काजल ।

Sour = पट्टा ।

Spark = चिंगारी ।

Specific gravity = विशिष्ट गुरुत्व ।

„ heat = विशिष्ट ताप ।

„ weight = विशिष्ट भार ।

Spectrology = रश्मिनिर्वाचक शास्त्र ।

Spectroscope = रश्मिदर्शन यंत्र, रश्मिदर्शक ।

Spectroscopic = रश्मिदर्शनीय ।

„ test = रश्मिदर्शनीय परीक्षा ।

Spectrum = रश्मिचर्य, संप्रजन ।

„ — Absorption = अवशोषण रश्मिचर्य ।

„ — Chemical = रासायनिक रश्मिचर्य ।

„ — Chromatic = रश्मिचर्य ।

„ — Continuous = सरोत्तर रश्मिचर्य ।

„ — Gaseous = गैसीय रश्मिचर्य ।

„ — Normal = साधारण रश्मिचर्य ।

„ — Ocular = दृश्य रश्मिचर्य ।

„ — Solar = सौर रश्मिचर्य ।

„ — Thermal = ताप रश्मिचर्य ।

Spectrum analysis = रश्मिचर्य विश्लेषण ।

Speculum metal = दर्पणधातु ।

Spermaceti = मोमवत्ती की चर्बी, ह्वेल की चर्बी ।

Spirit = स्प्रिट, सार, मद्यसार ।

Verdure = काँच बनना, काँच बनाना ।

Verdure = काँच बनना काँच हो जाना ।

Verdure = उड़ानेवाला ।

Verdure = उड़ानवाला ।

Verdure = उड़ाना, उड़ान ।

Verdure = उड़ाना, उड़ान ।

Verdure = घनवन, जंगल ।

.. — Verdure = घनावा जंगल ।

.. — Verdure = घनाजंगल ।

.. — Verdure = घनाजंगल ।

Verdure = घनाजंगल ।

Verdure = घनाजंगलवाली घनाजंगलवाली ।

Verdure = घनाजंगलवाली घनाजंगलवाली ।

Verdure = घनाजंगलवाली ।

W

Wash = धोना ।

Wash = धोना, धोना, धोना, धोना ।

Wash bottle = धोने का बोतल ।

Washing bottle = धोने का बोतल ।

.. — Wash = धोना ।

.. — Wash = धोने का बोतल ।

Wash = धोना, धोना ।

.. — Wash = धोने का बोतल ।

Wash of the ... = धोने का बोतल ।

Wash = धोना ।

Wash = धोना, धोना ।

Wash = धोना ।

Wash = धोना, धोना ।

Wash = धोना, धोना ।

Wash = धोना, धोना ।

Acceleration = वृद्धि, गत्यन्तर ।

„ —Angular = कोणीय वृद्धि ।

„ —Areal = क्षेत्रफलीय वृद्धि ।

„ —Centre of = वृद्धिकेन्द्र ।

„ —Tangential = स्पर्शीय वृद्धि ।

„ —Total = सम्पूर्णवृद्धि ।

„ —Uniform = समवृद्धि ।

„ —Variable = विषमवृद्धि ।

Account = दिसाव, व्योरा, लेखा ।

Accumulator = शक्तिसञ्चायक ।

Acnode = असम्भाव्य सम्पात ।

Action and reaction = आघात और प्रत्याघात ।

Add = जोड़ना, योग करना, सङ्कलन करना ।

Addition = योग, जोड़, सङ्कलन, जोड़ती ।

Adjacent = संलग्न, आसन्न ।

„ angle = संलग्नकोण, आसन्नकोण ।

„ side = संलग्न भुजा, आसन्न भुजा ।

Adjoint system = संलग्न सम्प्रदाय ।

Algebra = बीजगणित, अव्यक्तगणित ।

Aliquot part = एकांश ।

Alligation = मिश्रनियम ।

Alternando = एकान्तरनिष्पत्ति ।

Alternants = विपर्यय प्रतिपत्त ।

Alternate angle = एकान्तर कोण ।

„ arc = एकान्तर चाप ।

„ segment of a circle = एकान्तर चापक्षेत्र ।

Altitude = उंचाई, उन्नतांश ।

Ambiguous = सशयात्मक ।

„ case = सशयात्मक स्थिति ।

„ sign = सशयात्मक चिन्ह ।

Amount = मिश्रधन ।

Anallagmatic surface = समष्टि ।

Analysis = साक्षात् ।

„ —Mathematical = गणितीय साक्षात् ।

Analysis = विश्लेषण ।

„ —Harmonic = हार्मोनिक विश्लेषण ।

Analytical function = वैज्ञानिक फन ।

Analytical geometry, } = बीजगणित ।
 Analytical geometry }

Analytical geometry of two dimensions = द्विस्थितिक
 ज्यामिति ।

Analytical geometry of three dimensions = त्रिस्थितिक
 ज्यामिति ।

Anchor ring = लहर की कड़ी ।

Aneroid barometry = जेबो वायुमापक ।

Angle = कोण ।

„ —Acute = न्यून कोण ।

„ —Complementary = कोटिकोण ।

„ —Concave = नतोदर कोण ।

„ —Conical = सृज्याकार कोण ।

„ —Convex = उन्नतोदर कोण ।

„ —Diagonal = द्विज कोण ।

„ —Eccentric = विचल कोण ।

„ —Exterior } = बाह्य कोण ।
 „ —External }

„ —Internal = अन्त कोण ।

„ —Intrinsic = अन्तर्गत कोण ।

„ —Oblique = अधिक कोण ।

„ —Obtuse = प्रायत कोण ।

„ —Obtuse angle = प्रायत कोण ।

„ —Obtuse angle = अर्ध कोण ।

„ —Obtuse = अर्ध कोण ।

„ —Obtuse = अर्ध कोण ।

„ —Obtuse angle = अर्ध कोण ।

Balance—Chain = शृङ्खलतुना ।

„ —Decimal = दशमिक तुना ।

„ —Hydrostatical = जलस्थितिमापक तुना ।

„ —Lever = तुना ।

„ —Piston = पिस्टन तुना ।

„ —Roberval = रुवर्वन तुना ।

Balance sheet = जमा खर्च का विट्ठा ।

Balcony = छज्जा ।

Balloon = गुब्बारा ।

Bargas = बरगा, पतली धवी, कड़ी सेंट ।

Barometer = वायुभारमापक ।

„ —Cistern = तैयाधार-वायुभारमापक ।

„ —Fizory = फिजोरी-वायुभारमापक ।

„ —Fortin's = फोर्टिन-वायुभारमापक ।

„ —Housan's = हाउसन-वायुभारमापक ।

„ —King = किंग-वायुभारमापक ।

„ —Marine = समुद्री-वायुभारमापक ।

„ —Self registering = स्वनेखक-वायुभारमापक ।

Base = आधार, भूमि ।

„ —Circle = मूलाधार ।

„ —Common = समनैष्यत्तिक आधार, साधारण आधार ।

„ —line = मूलरेखा ।

„ —Nap erian = नेपीरियन आधार ।

Basis = आधार ।

„ curve = आधार-वक्र ।

„ equation = आधारसमीकरण ।

Bending moment = वक्रभामक ।

Bernoulli's series = बरनोली की श्रेणी ।

Billions = दस खरब ।

„ —Tens of = दश ।

„ —Hundreds of = दस दश ।

„ —Thousands of = पञ्च ।

Billion—Tens of thousands of = दस पञ्च ।

„ —Hundreds of thousands of = शत ।

Binode = द्विवात ।

Binomial co-efficient = द्विपद-गुणक ।

„ equation = द्विपद-समीकरण ।

„ expression = द्विपद-मान ।

„ theorem = द्विपद-विद्वान्त ।

Binormal = द्विसुव्यलम्ब ।

Bipolar = द्विध्रुवीय ।

Biquadratic equation = द्विवर्गात्मक समीकरण ।

Bisect = समद्विभाग करना ।

Bisection = समद्विभाग ।

Bitangent = द्विसंशरेखा ।

Body = पदार्थ, वस्तु, पिण्ड ।

Boundary = सीमा ।

Brachistochrone = लघुतम-काल-वक्र ।

Bracket = बन्धनी ।

Brahma press = ब्राह्म प्रेस ।

Brake = ब्रेक, गतिरोधक ।

Breadth = वेध, चौड़ाई ।

Bridge = पुल ।

Bund = बन्ध, बाँध, रोक ।

Buoyancy = सूजनशक्ति ।

But hinges = कवच ।

Button = पुश्ता ।

C

Calculate = गिनती करना, लेखा लगाना ।

Calculation = गणना ।

Calculus = कलन ।

„ —Differential = सूचनस्मरण ।

Calculus—Infinitesimal = अन्तःशून्यत्व ।

„ —Integral = अवसंग्रहण ।

„ of variation = वैविध्य-प्रक्रम ।

„ of finite difference = परिच्छिन्नान्तर-क्रम ।

Cardinal number = मुख्यङ्क ।

Cardioid = हृदयाकार ।

Carry = लेना, वहनक्रमा, शाय नगना ।

Cartesian co ordinates = कार्तीय स्थितिरूपक ।

„ oval = कार्तीय अण्डाकार ।

„ sys'tem = कार्तीय सम्प्रदाय ।

Catenary = कातन्वनी ।

Central = केन्द्र युक्त, मध्यगत ।

„ conics = सकेन्द्र-सूचीछेद ।

„ curves = सकेन्द्र-वक्ररेख ।

Centre = केन्द्र ।

„ —Circum = परिकेन्द्र ।

„ —Ex = बहिःकेन्द्र ।

„ —In = अन्तःकेन्द्र ।

„ —Mean = मध्यकेन्द्र ।

„ of curvature = वक्रोत्तरेकेन्द्र ।

„ of gravity = गुरुत्वकेन्द्र ।

„ of inversion = वैपर्यासिक केन्द्र ।

„ of involution = घातक्रियाकेन्द्र ।

„ of perspective = परलोकाकेन्द्र ।

„ of reciprocation = व्यतिहारकेन्द्र ।

„ of similitude = साजात्यकेन्द्र ।

„ of suspension = अवनम्यकेन्द्र ।

„ Radical = प्रधानकेन्द्र ।

Centres—Line of = केन्द्ररेखा ।

Centrifugal = केन्द्रपरादमुख, केन्द्रापगामी ।

Centripetal = केन्द्राभिमुख, केन्द्रेन्मुख ।

Centrode = केन्द्रपथ ।

Conjugate focus = संबद्धनाभि ।

„ friction = संबद्धघर्षण ।

„ hyperbola = प्रतिबद्ध अतिपरवलय ।

„ lines = प्रतिबद्धरेखा ।

„ points = प्रतिबद्धबिन्दु ।

„ triangles = प्रतिबद्धत्रिभुज ।

Conjugates—Harmonic = हरात्मकसम्यङ्ग ।

Consequent = द्वितीया निष्पत्ति ।

Conservative energy = प्राकृतिकशक्ति ।

Constant = स्थिर ।

„ quantity = स्थिरपरिमाण ।

Constituent = ध्रुवा ।

Constrained = अवबद्ध ।

„ motion = अवबद्धगति ।

Construct = बनाना, रचना करना ।

Construction = रचना ।

Contact = स्पर्श ।

„ —Double = द्वेधा स्पर्श ।

„ —Four pointic = चतुर्बिन्दुस्पर्श ।

„ —Homogeneous = सजातीयस्पर्श ।

„ —Infinitesimal = अतिमृद्वस्पर्श ।

„ —Point of - स्पर्शबिन्दु ।

„ transformation = स्पर्शरूपान्तर ।

Continuous sides = आसक्तस्य भुज ।

Continuant = अनयच्छेदक ।

Continue = लगातार रहना ।

Continuity = अव्यन्त, अविराम ।

Continuous = लगातार, अनयच्छेद्य ।

Contour = आकार ।

Contract = सिकुड़ना ।

Contraction = आकुञ्चन, सिकुड़ ।

Contrary, विपरीत, विरुद्ध ।

Contravariants = विपरीत चन स्पर्धी ।

Convergency = परिच्छिन्नमान ।

Convergent = परिच्छिन्न ।

Converse = प्रतिनाम , विनाम ।

Convertand = विलोमनिष्यति ।

Convex = उन्नतोदर ।

Convexity = उन्नतोदरत्व ।

Co ordinate point = भुजसमुदाय बिन्दु ।

„ —Quadruplaner = चतु फलक-भुजसमुदाय ।

„ —Tangential = स्पर्शीय-भुजसमुदाय ।

„ —Vectorial = नाभिकर्णीय-भुजसमुदाय ।

Co ordinates = भुजयुग्म ।

„ —Polar = अक्षीय भुजयुग्म ।

„ —Anticomplementry = अपूरक भुजयुग्म ।

„ —Areal = क्षेत्रफणीय भुजयुग्म ।

„ —Bisangular = द्विकोणक भुजयुग्म ।

„ —Bipolar = द्विध्रुवीय भुजयुग्म ।

„ —Bisidial = त्रिज्या भुजयुग्म ।

„ —Cartesian = कार्तीय भुजयुग्म ।

„ —Complementary = पूरक भुजयुग्म ।

„ —Eccliptic = दीर्घ भुजयुग्म ।

„ —Generalised = साधारण भुजयुग्म ।

„ —Normal = त्रिफलक भुजयुग्म ।

Co-planer = स्पर्धी धरातल ।

Copolar = ध्रुवस्पर्धी ।

Corollary = उपसिद्धान्त ।

Correspondence = सम्बन्ध, सम्पर्क, सादृश्य ।

Corresponding = संगत ।

Co secant = कोटिच्छेदनरेखा ।

Cosine = कोटिज्या ।

Cotangent = कोटिस्पर्शरेखा ।

Cotes spiral = काट-सर्पिल ।

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

- Equipose = साम्य ।
 Equipollent = समवलीय ।
 Equiponderant = समभागीय ।
 Equipotential = समशक्तिभागीय ।
 Erg = शक्ति ।
 Estimate = कृत, आँकना ।
 Even = सम, जूत, चौरस ।
 Evolute = अवतृत्, अनुवक्रकेन्द्रिक ।
 Evolution = मूल क्रिया, विकास ।
 Exact = ठीक ।
 Examine = जाँचना ।
 Exceed = बढ़ना ।
 Ex equalis = भागहार से ।
 Ex equo = गुणन से ।
 Exercise = अभ्यास ।
 Expand = फैलाना, विस्तार करना ।
 Expansion = विस्तार, फैलाव ।
 Explicit = स्पष्ट ।
 Exponent = घात ।
 Express = प्रकाश करना ।
 Expression = मान ।
 Exterior = बाह्य ।
 External = बहिर्गत ।
 Extract = निकालना ।
 Extremes = परम ।
 Extremity = परमाग्रधि ।

F

- Factor = गुणयुक्ताङ्क, गुणक ।
 Family = जाति, वंश ।
 Favourable = अनुकूल ।

1

2

33 44 55

6 7 8

9 10 11

12 13 14

15 16

17

18 19 20

21 22 23 24

25 26 27 28 29

30 31 32

33 34 35 36 37

38 39 40 41

42 43 44 45 46

47 48 49 50

51 52 53 54 55 56

57 58 59

60 61 62 63 64 65

66 67

68 69 70 71

72 73

74 75 76 77

78 79 80

81 82 83 84 85

86 87 88 89 90 91 92 93 94 95

96 97 98 99

100 101 102 103 104

Homologous = જેવું જાતીય ।
 " sides = પેશગાતીય મુજ ।

Horse power = શતશત ।

Hundreds = સુઠડાં ।

Hydraulic lift = જલોત્થાપક ।

" press = ટાંટીલક પત્ત ।

Hydrodynamics = જળગતિ વિજ્ઞા ।

Hydromechanics = જળશક્તિગતિ ।

Hydrostatics = જલસ્થિતિ વિજ્ઞા ।

Hyperbola = જાતિપરવલય, અપક્ષ ।

Hyperboloid = વર્ગાતિપરવલય ।

Hypocycloid = જાતિવક્રાલક ।

Hypotenuse = કાઠી ।

Hypothesis = કલ્પનાય, કલ્પના ।

Hypotrochoid = જાતિચિહ્નક ।

I

Icosahedron = ત્રિયતિફલક ।

Identical = સરુપ ।

Identity = સરુપતા ।

Idiotic = જાડું ।

Ignoration = જાહેરાત ।

Image = પ્રતિરુપ ।

Imaginary = કાલ્પનિક

Immersed = ધ્રુવ, તિમ્બિજાત ।

Impact = ઘટાટા ।

Impossible = અશક્ય ।

Impulse = પ્રતિવર્તક પત્ત ।

Inclination = ઝીકાવ, ઝાલ ।

Included = ઝીકા ।

" plane = તિલક પાત્તા ।

Incommensurable = ଅପରିମାପ୍ୟତା, ଅପରିଚ୍ଛେଦ୍ୟତା ।

Indefinite = ଅନିଶ୍ଚିତ ।

Independent = ସ୍ୱାଧୀନ, ସ୍ୱାଧୀନ ।

Index = ସୂଚକ ।

Indicator = ଯୋଗକ, ସୂଚକ ।

Indicatrix = ଯୋଗକାୟୁକ୍ତିକା ।

Indirect = ପ୍ରତିରୂପ, ମାଧ୍ୟମ ।

Inducation = ସୂଚନା ।

Inequalities = ଅସମତା, ଅସମତା ।

Inertia = ଅକର୍ମଣ୍ୟତା ।

— Moment of = ଅକର୍ମଣ୍ୟତା ।

Inextensible = ଅସଂଯୁକ୍ତ ।

Inference = ଅନୁମାନ ।

Inferred = ଅନୁମିତ ।

Infinite = ଅସଂଖ୍ୟ ।

Infinities = ଅନିଶ୍ଚିତତା ।

Inflexion = ବକ୍ତି ।

Inscribe = ଲେଖନ ।

Inscription = ଲେଖନ ।

Instrument = ଯନ୍ତ୍ର ।

Integer = ଅମୃତ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

Integral = ସମ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

Interest = ଲାଭ, ସୁଧ ।

— Compound = ସଂଯୁକ୍ତ ।

Intersection = ଅନୁସଂଯୁକ୍ତ ।

Interval = ସ୍ୱାଧୀନ, ସ୍ୱାଧୀନ ।

Intrinsic value = ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମୂଲ୍ୟ ।

Invariants = ଅବିଚଳ ।

Inverse = ପ୍ରତିରୂପ, ପ୍ରତିରୂପ ।

— Curve = ପ୍ରତିରୂପ ବକ୍ତି ।

Factor - ଫ୍ୟାକ୍ଟର

False - ଫେଲ୍ସ

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Father - ଫାଦର

Probability = સમ્ભાવના ।

Problem = વસ્તુપચાચ, પ્રશ્ન ।

Process = ક્રિયા, કર્મ ।

„ — Direct = અન્વય ક્રિયા ।

„ — Inverse = વિલોમ ક્રિયા ।

Product = ગુણનફલ ।

Profit = લાભ ।

Profession = વ્રજાસ ।

Projectile = પ્રક્ષેપણીય ।

Projection = પ્રલમ્બતા, પ્રતિભા, વિલેપ ।

Projective pencils = વિલેપિત સૂત્રાં ।

Proof = ઉપપત્તિ ।

Proportion = યુગ્મનિષ્પત્તિ, અનુપાત ।

Proposition = સાધ્ય, પ્રતિજ્ઞા ।

Pull = ઈર્ષ્ણાવ

Pulleys = ષક્ર ।

Pyramid = સૂત્રી ।

Q

Quadrangle = ચતુષ્કોણ ।

„ — Equiharmonic = સમદરાત્મક ચતુષ્કોણ ।

„ — Harmonic = હરાત્મક ચતુષ્કોણ ।

„ — Modular = મધ્યગુણક ચતુષ્કોણ ।

Quadrant = ષાદ ।

Quadratic = વર્ગાત્મક ।

„ — Affected = મિશ્રિત વર્ગાત્મક ।

„ — Pure = શુદ્ધ વર્ગાત્મક ।

Quadratrix = અષ્ટદશક ।

Quadric = ચતુરસ્રક ।

Quadrilateral = ચતુર્ભુજ ।

Quality = ગુણ, માત્ર, ધર્મ ।

Quintily = पंच, पंचम ।

Quartie curve = चतुर्विध वक्र ।

Quasi invasion = उत्क्रमण ।

Q. E. D., (Quod erat demonstrandum) = सिद्ध-उपपत्ति ।
Q. E. F., (Quod erat faciendum) = सिद्ध-कर्म ।

Question = प्रश्न ।

Quintie = पञ्चक ।

Quotient = भाजक ।

R

Radial = कीर्णक ।

Radical = कट्टात्मक ।

axis = कट्टात्मक अक्ष ।

Radius = त्रिज्या ।

vector = वेगियुक्ति त्रिज्या ।

Random = शक्तिमान ।

Range = दूरात्मा, सीमा ।

Ratio = त्रिज्या ।

Rational = शक्तियुक्त ।

function = शक्तियुक्त कर्म ।

Reaction = प्रतिघात, प्रतिक्रिया ।

Rebound = प्रतिघात ।

Reciprocal = व्युत्क्रम ।

Reciprocally proportional = व्युत्क्रम-प्रमाण-त्रिज्या सम्बन्धी ।

Reciprocation = व्युत्क्रमण ।

Rectangle = आयत, चतुर्भुज ।

Rectangular = आयतवर्तक ।

Rectilinear = सरलरेखात्मक ।

Rectilinear motion = सरलगत ।

Recurring = श्रवण ।

Reduction = सङ्ग्रहण ।

- Reduction = परावर्तन ।
 Refraction = चर्तन ।
 Regular = सम ।
 Relative = सापेक्ष ।
 Remainder = शेष, बाकी ।
 Resistance = प्रतिरोध ।
 Resisting = प्रतिरोधक ।
 Respectively = पद्याक्रम, क्रम से ।
 Restitution = प्रत्यानयन ।
 Resultant = द्रवज, तव्य ।
 Retardation = द्वासर ।
 Reversible = विपर्यास योग्य ।
 Reversion = विपर्यास ।
 Revolution = भगण ।
 Rhomboid = भ्राज्जात्यायत, विषमसमचतुर्भुज ।
 Rhombus = समचतुर्भुज ।
 Right = ठीक, सम, दहिना ।
 Rigid = दृढ ।
 Rigidity = दृढता ।
 Rod = छड, छड़ी ।
 Rolling = घेलमान ।
 Root = मूल ।
 Rotation = भ्रमण ।
 Rough = बर, बर्या ।
 Rule = क्रिया, रीति ।
 „ of three = त्रैराशिक ।
 Red sandal = रेवाङ्कित एल ।

S

- Safety-valve = सरसक विधान ।
 Scale = मापन क्रम, मानदण्ड, यन हा ।

Zero = शून्य, शून्य ।
 Zone = क्षितिजम् ।
 Zonal = क्षितिजम् ।

Z

Wave = तरङ्ग ।
 Wedge = घट्ट, घट्ट ।
 Weighing = तौलनम् ।
 Weight = तौलनम्, तौलनम् ।
 Wheel = चक्रम्, चक्रम् ।
 Whole = पूर्णम्, पूर्णम् ।
 Wine = शरा ।
 Work = कामम्, कामम् ।
 Wrench = शस्त्रम् ।

W

THE
HINDI SCIENTIFIC GLOSSARY.

हिन्दी वैज्ञानिक कोश ।

PHYSICAL TERMS.

भौतिक परिभाषा ।

A

Aberration = अपरेय ।

„ —Chromatic = वर्णअपरेय ।

„ —Spherical = गोलाअपरेय ।

Absolute = केवल, शुद्ध, निर्मल ।

„ space = केवल अवकाश, निरन्तर आकाश ।

„ temperature = केवल उष्णमान ।

„ zero = केवल शून्यमान, केवल शून्यबिन्दु ।

Absorb = सोखना, अवशोषण करना ।

Absorption = अवशोषण ।

„ of light = प्रकाशावशोषण ।

Accelerated Motion = वर्द्धित गति ।

Accelerating force = वर्द्धमान बल ।

Acceleration = वर्द्धमानता, प्रत्नन ।

„ and retardation of the stars = तार भाँडे

का वर्द्धमान और वीर्यमान प्रकाश ।

Accidental colour = - औपचरिक रङ्ग औपचरिक वर्ण ।

Accidental halo = शीतलिय वक्राङ्ग मण्डल ।

" light = शीतलिय वक्राङ्ग ।

" points = शीतलिय बिन्दु ।

Accumulate = सञ्चय करना, सञ्चय होना ।

Accumulation - सञ्चय ।

" of energy = शक्तिसञ्चय ।

" of electricity = विद्युत्सञ्चय ।

" of power = शक्तिसञ्चय ।

Accumulator = सञ्चयक ।

Achromatic = शीतल ।

" lens = शीतल लाल ।

" microscope = सञ्चयशुशीलसूक्ष्म ।

" telescope = दूरदर्शक, सञ्चय दूरदर्शक ।

Actinic line = श्वेतकान्तरेखा ।

" balance = विभक्तिनियोजनपात्र ।

" rays = सूक्ष्मरेखा किरण ।

Actinism = विकिरणता ।

Acoustics = ध्वनिशास्त्र ।

Actinograph = रेखाचित्रण स्वचालक ।

Actinology = किरणविकिरण विज्ञान ।

Actinometer = सूक्ष्मरेखावर्धनपात्र ।

Actinometry = सूक्ष्मरेखावर्धनविधि ।

Action = कार्य, क्रिया, शक्ति ।

Action and reaction = शक्तिान और प्रतिक्रिया ।

Adhere = चिपकना ।

Adherence = पसर्पण ।

Adhesion = चिपक ।

Adhesive attraction = पृष्ठाकर्षण ।

Adiabatic = तापबिहीन ।

" line = तापबिहीन रेखा ।

Adynamie = अक्षणीय ।

Aeolipile, Aeolipile = भाक घुक्ता ।

Attraction = आकर्षण ।

„ —Adhesive = सलगनाकर्षण, प्रसक्तकर्षण ।

„ —Capillary = केयककर्षण ।

„ —Chemical = रासायनिक आकर्षण ।

„ —Electric = विद्युदाकर्षण ।

„ —Magnetic = चुम्बकाकर्षण ।

„ —Mutual = परस्परकर्षण ।

„ of gravitation = गुरुताकर्षण ।

Austral fluid = दक्षिणध्रुवीय चुम्बक ।

Automatic = स्वाधीनगतिक, स्वयत्तिप्रेरित ।

Aurora borealis = कुमेरज्योति ।

Aversion = अवमति, द्वेष ।

Axial line = अक्षरेखा ।

Axis = अक्ष ।

„ —Neutral = उदासीन अक्ष ।

„ of balance = तुलादण्ड ।

„ of lens = ताल का अक्ष ।

„ of oscillation = दोलनाव ।

„ of polarization = ध्रुवीकरण ।

„ of a telescope = दूरदर्शक यन्त्र का अक्ष ।

„ —Optical, /
„ —Visual } = दृश्य ।

B

B . 1, तराजू, कौटा ।

electrometer = विद्युत्तुला ।

hydrostatic = जलीय तुला ।

thermometer = तापमापक तुला ।

„ = तुलाटिपनी ।

l = कालक्रम चक्र, क्रमसाधक चक्र ।

।ली ।

- Ball — बॉल — गेंद ।
 „ Vile — वील — दुष्ट ।
 Willow — विलो ।
 „ — Vir — विर — शत्रु ।
 Barometer — बरोमीटर ।
 „ — Axoroid — अक्षरॉइड ।
 „ — Clath — क्लैथ — जाल ।
 „ — Stone — स्टोन — पत्थर ।
 „ — Siphon — सिफन — नली ।
 „ — Wheel — व्हील — चक्र ।
 Barometograph — बरोमीटोग्राफ ।
 Telescope — टेलिस्कोप ।
 „ — Moon — मून — चंद्र ।
 „ — Bath — बथ — स्नान ।
 Battery — बैटरी — बिजलीघर ।
 „ — Secondry — सेकंडरी — द्वितीय ।
 „ — Storage — स्टोरेज — भंडार ।
 „ — Voltaic — वोल्टाइक — बैटरी ।
 „ — Bell — बेल — घंटा ।
 „ — Comp — कंप — तुलना ।
 „ of light — लाइट — प्रकाश ।
 Beat — बीट, ट्यूट, धड़क ।
 Beating — ट्यूट, धड़क ।
 Bell-jar — बेल-जार — घड़ियाल ।
 Bellows — बेल्लो — फुफ्फुस ।
 „ — Hydrosstatic — हाइड्रोस्टैटिक — जलचक्र ।
 Bend — बेंड — झुकाव, मुकाव, मोड़ ।
 Biconcave — बाइकॉन्केव — गुलबोत ।
 Biconvex — बाइकॉन्वेक्स — गुलबोत ।
 Binocular telescope — बाइनॉक्युलर टेलिस्कोप ।
 Biomagnatism — बायोमैग्नेटिज्म — जीवचुंबक ।

B prism = द्विधात्रिगोण ।

Blue = बाह्यरानी ।

Boil = बोलना, उबलना उबालना ।

Bolter = बायलनक ।

Boiling point = क्वथनांक ।

„ boiling = उबलाना, तपसोता ।

Bolometer = तैलोजलनापक, विद्युत्तैलनापक ।

Bolster = बंधनाधार ।

Bore = रन्दा ।

Boreal wind = उत्तरीयधुव-सुन्ध-उत्तरल, धनसुन्ध तल ।

Bow = धनसति पात्र ।

Bow = धनुषी, धनुष, नुनाना, धनुषाकार होना ।

„ compasses = धनुषी परकार ।

Box = घर, डिब्बा ।

Bracket = तिडोनिपा ।

Brake = गतिरोधक ।

„ wheel = गतिरोधक चक्र ।

Break = टूट पात, निर्याति, विच्छेद ।

Bridge = पुल, सेतु, ज्वारा (तितार जी) ।

Bright = उज्ज्वल, चमकीला ।

Brightness of sun = चिह्न की उज्ज्वलता ।

Braille = भस्त्रनमाल, कडकीना ।

Braille = भस्त्रनमालिता, कडकीना ।

Braze = ब्रस, कुँची ।

Braze = ब्रस, कुँची ।

„ rays = किरणसूत्र, रश्मिसूत्र ।

Bulb = बल्ब, घुबरी, कुनकुना ।

„ bulb = घुबरीपर चार्जितानापक ।

Bulb = उभरा हुआ, कुला हुआ ।

Bulb = बल्ब, कुनकुना ।

Bulb = बल्ब, कुनकुना ।

Bulb = बल्ब, कुनकुना ।

Capacity = 845, 400, 000

1. 1212 122 123 = 1119 “

1. $\frac{1}{2} = 0.5$

" power = authority !

। अमृतं मृत्युं = ममृतम् —

Candle = शिखावाही ।

$$I_{\text{mag}} = \begin{cases} \text{panoramic,} \\ \text{panoroscopic} \end{cases}$$

၁။ အထူး ဖုတ်လွှာလွှာ = ၁၇၀၀၀ “

Camera obscura = 暗箱

Calorimeter = ଟିଉରୀମିଟର ।

Cholera - 35

Chlorimeter - 37441443

1. மது உபயோக என " "

California - 74,101,7

California - 1990

Caloric, 4100, 4200.

Calendrier d'usage

1. Large circles are the " "

1. THE FIRST PRINCIPLE - (1901)

Chloroform - 100 ml

Claper, - Claper compans

ר' יצחק בן יצחק . ר' יצחק בן יצחק .

1417 15 1-1) 1100 20 1/2

1. 11/11/11 11/11/11 11/11/11

1110 15 NH + (141)

Phys 9]

Capillary,
 Capillary attraction } = कैपिलरियस ।

repulsion = कैपिलरियस ।

Cataclasis = प्रतिध्वनि शाल ।

Cataclastic = प्रकाश प्रतिबिम्ब दर्शन शाल ।

Cataclasis = दोन उठाने की क्रम ।

Catalytic = प्रचुर ।

Cataphoresis = प्रतिध्वनि विद्या ।

Catometer = द्रवोच्चत्वमापक ।

Cathode = चतुर्ध्रुव ।

Cathodic Light = परावर्तक प्रभा ।

telescope = परावर्तक प्रभा दुरवीन ।

Cathodes = प्रभा, परावर्तन शाल ।

Cathodic curve = वक्रागु स्वर्य ।

surface = वक्रागु धरातल ।

Cell = विद्युत्पट, गोलक ।

Centre of gravity = गुरुत्वकेन्द्र ।

Centre of inertia = जड़त्वकेन्द्र ।

Centre of mass = गतिकेन्द्र ।

Centre of pressure = दोलनकेन्द्र ।

Centre of buoyancy = समन्वयकेन्द्र ।

Pressure = भारकेन्द्र ।

Centre of mass = केन्द्र-गुरुत्व दल ।

Centre of pressure = केन्द्र-परावर्तन दल ।

Centre of mass = रश्मि ।

Centre of mass = दल-रश्मि ।

Centre of mass = रश्मि, नात्रा ।

Centre of mass = रश्मि-रश्मि ।

Centre of mass = रश्मि-रश्मि ।

Centre of mass = रश्मि-रश्मि ।

Centre of mass = रश्मि-रश्मि ।

Centre of mass = रश्मि-रश्मि ।

Two numbers a and b are said to be relatively prime if $\gcd(a, b) = 1$.

The number $\phi(n)$ is the number of integers less than n which are relatively prime to n .

Let $a_1, a_2, \dots, a_n$ be integers. Then $\gcd(a_1, a_2, \dots, a_n)$ is the greatest common divisor of $a_1, a_2, \dots, a_n$.

The least common multiple of $a_1, a_2, \dots, a_n$ is the smallest positive integer which is a multiple of each of $a_1, a_2, \dots, a_n$.

The set of all integers which are multiples of a is denoted by $a\mathbb{Z}$.

The set of all integers which are relatively prime to a is denoted by $\mathbb{Z}_a^*$.

The inverse of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the integer b such that $ab \equiv 1 \pmod{n}$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the smallest positive integer k such that $a^k \equiv 1 \pmod{n}$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ divides $\phi(n)$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

The order of a in $\mathbb{Z}_n^*$ is the same as the order of a in $\mathbb{Z}_{\phi(n)}^*$.

Differential galvanometer = असमविद्युत्मापक ।

„ thermometer = असमतापमापक ।

Diffraction = विकृति ।

„ grating = विस्तृजाल ।

Diffraction = विकृतिक ।

Diffusion = व्यापन, फैलना ।

„ of heat = तापव्यापन ।

Dilatometer = विस्तारमान, दिततिमापक ।

Dimension = परिमाण, आयतन ।

Dioptic telescope = तात्तदार दूरबीन ।

Dioptres = प्रकाशवर्तनशास्त्र ।

Discharge = विसर्ग, छोड़ना ।

Discharger = विसर्जक ।

Discharging rod = विसर्जन डंडा ।

Disintegrate = छूट करना, विघटित होना ।

Disintegrator = खरल ।

Dispersion = विकरण ।

Dispersive power = विकरणशक्त्यर्थ ।

Dispositive system = विकरण प्रणाली ।

Dissuance = विसुत्पन्न, खर्च ।

Dissolution = अर्क खींचना ।

Divergence = अपसरण, नुकाव ।

Divergent = अपसरण, टेढ़ा ।

Duality = विभाज्यत्व ।

Double concave = द्वितीतदर ।

Double convex = द्वितीतदर ।

Double refraction = द्विधावर्तन ।

Doublet = द्विताल ।

Drill = धरना ।

Drill press - दोषक दन्ध धरना ।

Dye house = रंग रेट ।

Dyeing - रंगवर्णन ।

Duty = कर्म ।

Dynamometer = यन्त्रागार-विम-नीयता-मापक ।

Dynamometer = यन्त्रमापक ।

Dynamics = गतिविज्ञान ।

Dynamo = विद्युत्मा ।

— Electric = विद्युत विद्युत्मा ।

Dynamograph = गतिचित्रणक ।

Dynamometer = यन्त्रमापक ।

Dynamometry = यन्त्रविज्ञान ।

Dyne = यन्त्रविज्ञान, शक्ति ।

Ebullition = स्रवण, उथल ।

Ebullioscope = स्रवणदर्शक ।

Eccentricity = वक्रायेता ।

Echo = प्रतिध्वनि ।

Elastic = विस्तीर्णक, लवण ।

Elasticity = विस्तीर्णकता, लव ।

Elastrometer = वायुसंश्लेषणक ।

Electric = विद्युत ।

arc = विद्युत्काण्ड ।

current = विद्युत, प्रवाह ।

fluid = विद्युत, तरल ।

light = विद्युत प्रकाश ।

machine = विद्युती की क्रम ।

Electrical = विद्युत ।

accumulator = विद्युतसंचयक ।

atmosphere = वायुमण्डल ।

battery = विद्युद्वट्टमाला ।

bell = विद्युती की घंटी ।

brush - विद्युती की ब्रश ।

Electro-therapeutic = विद्युच्चिकित्सा ।

„—Thermancy = विद्युत्ताप ।

Element = मूल तत्व ।

Elementary property = मूलगुण ।

Emergent rays = निर्गम किरण ।

Ensnare theory = निर्गम भीमांता ।

Empiric = प्रयोगनिष्ठ, परीक्षित ।

Endless chain = चक्राकार नाणा ।

Endosmometer = तरल निवेशन मापक ।

Endosmose, }
Endosmosis } = तरलनिवेश ।

Energy = शक्ति ।

Energy—Actual = वास्तविक शक्ति ।

„ —Available kinetic = वाचनशील प्राप्यशक्ति ।

„ —Conservation of = शक्तिस्थिति ।

„ —Dissipation of = शक्तिविशेष ।

„ —Kinetic = वाचनशील शक्ति ।

„ —Mechanical = यांत्रिक शक्ति ।

„ —Potential = उपपन्न शक्ति ।

Ergone = श्रद्धा ।

Ergoscope = प्रतिक्षेप मूल्यदर्शक ।

Ergyle = वाय्वीय चक्र ।

Ergycle = चपचक्र ।

Ergpole = क्षतक ।

Ergulism = क्षयकणन ।

Ergulism = वायु, वायुस्थिति ।

Ergulism = रक्तवाहक ।

Ergulism = रक्तशक्ति नायक ।

Ergulism = उत्तानकारी, उत्पादक ।

Ergulism = चर्य ।

Ergulism = मूल्यदर्शकमापक ।

Ergulism = निश्चयता ।

Escapement = पलायन ।

Fisher = चूँच ।

— Luminiferous = नेत्रवाही चूँच ।

Evaporation = वाष्पीभवन ।

Evaporometer = वाष्पीभवनायक ।

Excavate = खोदना ।

Electric = वायुचुम्बक ।

Exhaust = वायुशून्य करना ।

Expand = फैलना, फैलाना ।

Expansibility = वस्तुस्थिति ।

Expansion = फैलाना, वृद्धि ।

— Cubical = घनवृद्धि ।

— Linear = रेखवृद्धि ।

— Superficial = क्षेत्रवृद्धि ।

Exposure = प्रकटितकरण ।

Extension = व्याप्ति, विस्तार ।

Eye piece = नेत्रनाल ।

Eye-tube = नेत्रनलिका ।

F

Face = मुख, मुँह, पटल ।

False work = ठोस ।

Feed = भरण । ईश, भरण, भोजन, पान, भरण ।

— Gear = घासणी ।

— Heater = कट्टी ।

— Motion = घासणी ।

Field glass = दृष्टिचक्रविचारक जाल ।

File = रस्सी ।

Finish = समाप्ति ।

Fire = शक्ति, शक्ति ।

— Balloon = गुब्बारा ।

קייטונות = פאגמאט 1

(1) $\frac{d}{dt} \left(\frac{1}{r^2} \right) = -\frac{2}{r^3} \frac{dr}{dt}$

$\text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2 = \text{H}_2\text{CO}_3$

1. 1818 1819 = 1818 1819

1. $\mu_1 \mu_2 \mu_3 \mu_4 \mu_5 \mu_6 = 1$ (calibration)

! וְיִחְסַח מִיָּדָה = וְיִחְסַח מִיָּדָה !

1. ପ୍ରଥମ ସମସ୍ୟା = ପ୍ରଥମ ସମସ୍ୟା

5

1 IPJPH YNIMR = amj,— "

1. 12. 1948 — 1949 —

—Friction - 2000 lbs

—הוצאת חסד— חסד

— קצתותיו — גלגליותא מילין ו

ה'תרס"ב - תרס"ג

11-11-1947, Friday - Nov 11

1-18 8 1/2 1/2 1/2 - 0000 0000 " "

1 HR 514-R - HOUSE OF REPRESENTATIVES

[Function = VLF, 5-1]

ה'תשנ"ה - 1974

1. 11-20 1-2 4 13 11-20 11-20 11-20

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

1. RESEARCH - any non applied

1. 1919 年 12 月 1 日

1. Subject: [Blank]

1011 111 111 111 111 - 1011 111 111 111

14-00000, 14-00001, 14-00002 - 00009

1-14-44 M 39 = (111713) 4 111

1980年1月—1981年12月

14th Feb 1954 13.11.54 10.11.54

Do or ut	=	C	=	स	=	षड्ज ।
Re	=	D	=	री	=	ऋषभ ।
Mi	=	E	=	ग	=	गाधार ।
Fi	=	F	=	म	=	मध्यम ।
Sol	=	G	=	प	=	पंचम ।
La	=	A	=	ध	=	धैवत ।
Si	=	B	=	नी	=	निषाद ।

- { " — Flat = उत्तर स्वर ।
 " — Semi-tones = कोमल स्वर ।
 " — Sharp = तीव्र स्वर ।

Gas = गैस ।

- „ battery = गैस ब्याटरी ।
 „ carbon = पत्थर का जला कोयला ।
 „ engine = गैस अंजिन ।
 „ jet = गैस दोषक ।
 „ stone = गैस चूल्हा ।
 „ tar = प्रलकतरा ।
 „ works = गैस का कारखाना ।

Gauge = परिमापक ।

- „ glass = परिमापक काँच नलिका ।
 — Rain = वर्षापरिमापक ।
 — Salt = क्षारपरिमापक ।
 — Sea = समुद्रपरिमापक ।
 — S phon = ध्रुननलिकापरिमापक ।
 — Standard = परिमाणित परिमापक ।
 — Steam = भापपरिमापक ।
 — Water = जलपरिमापक ।
 — Wind = पवनपरिमापक ।
 — Harmonicon = पवनवाद्यपरिमापक ।

Globular = गुन्दा ।

Goniometer = कोणमापक ।

— heliometer = सूर्यकोणमापक ।

Heliummeter = Heliummeter, Heliummeter = Heliummeter

$$1. \text{ 148 } (25 \times 222) = 0.11011011$$

1 ER

Heliosgraph = திரிபடி, சூர்யோதிசம் என்பது, உலகமெங்கும்

Heliochromy = color

Heliochrome = light sensitive

“—Speculo = mirror !

1. $\text{M} \rightarrow \text{P}$ " "

1. ԹԱԽՏԱՆԻՔ = ԵՐ ԴՆՈՒՄԸ — “

1. מצאנו = קיבלנו

1 212 = 17011

1. Wahrheit - 24.9.1971

12222 — In — 12222

1. 11.12.12 - 11.12.12

(U) NND-1078

1. 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634,

1 12 122 - 1071111111

1-2-1950 - { 1000
1-2-1950 - { 1000

I

1. THESE - 11/10/79

(附註) - 1911年

[illegible]

1116 - 00 179

1. 62811 - 62812

11/11/1944

1. История - история

1. *Phragmites* L. - *Phragmites* L.

[illegible][illegible]

Helimetry = तारादूरीमिति, सूर्यध्यासमिति ।

Helioscope = सूर्यदर्शक ।

Helio-stat = सूर्यदर्पण ।

Hemisphere = गोलार्ध ।

, — Magdeburg = वायुभारप्रदर्शक गोलार्ध ।

Heterodromous = विपरीतगमनशील ।

Heterogenous = परजातीय, विजातीय ।

High pressure = अतिभार ।

Holophotal = शुद्ध प्रतिबिम्बक ।

Homogeneous = समजातीय, सजातीय ।

Horizontal force = क्षितिजबल ।

, shaft = आडा दंड ।

Horography = होरागणन ।

Horopter = दृष्टीदृश्य ।

Horse power = अश्वबल ।

Hour glass = घालू घडी ।

Humidity = सील ।

Hydraulic press = जलपोहन यंत्र ।

Hydraulics = तरलवेग गणित ।

Hydro dynamics = जलवेग गणित ।

Hydro-dynamometer = जलवेगमापक ।

Hydro-electric = आर्द्र वैद्युत ।

Hydrogode = अणुध्रुव ।

Hydrography = समुद्रमापक ।

Hydrology = जलविज्ञान ।

Hydrometer = जलगुणत्वमापक ।

Hydrostatic balance = जलतुला ।

Hydrostatics = जलगणित ।

Hygrode k = क्षेपपरिमापदर्शक ।

Hygroglyph = क्षेपदर्शक ।

Hygrometer = क्षेपमापक ।

Hygro uetry = क्षेपमिति ।

Indigo = नील ।

Indictor = उद्दिष्ट ।

Inductive = प्रेरणादायक ।

Index = सूचक, सूचक, सूचक ।

Indestructible = अविनाशक ।

Indestructibility = अविनाशकता ।

Incompressible = अचूष्य ।

Incoercible = अचर्यायक ।

Inconformity = असंगतता ।

Included = सम्मिलित, सम्मिलित ।

Inclusion — Vignette = चित्राङ्कित चित्र ।

Inclination = प्रवृत्ति, प्रवृत्ति ।

Inclination = प्रवृत्ति ।

Inconformity = असंगतता ।

Inclusive = सम्मिलित ।

Impulse = प्रेरणा, प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

I

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

Impulse = प्रेरणा ।

THE HINDI SCIENTIFIC GLOSSARY.

हिन्दी वैज्ञानिक कोश ।

PHILOSOPHICAL TERMS.

दार्शनिक परिभाषा ।

A

A (proposition) = अ (प्रतिज्ञा), अस्यपद्याप्ति प्रतिज्ञा ।

Aberration = भ्रम, विक्षेप ।

Ability = शक्ति ।

Abiogenesis = अजीवजनि, निर्जीव से जीव का जन्म, वेजा र
से जानदार की पैदायिश ।

Abnormal = अनियत, असाधारण, गैरमान्य, विरलाङ्क कायदा ।

Aboulia = कृतिशक्तिनाश ।

Abussio Inbuiti = अध्यारोपापयादन्याय, श्रेयदत् अनुमान ।

Absent mindedness = अन्यमनस्कता ।

Absolute = परम, केवल, शुद्ध, निर्द्वन्द्व, निरपेक्ष, स्थापान, अन-
न्य सम्यङ्, सत्यधातीत, मुक्त, प्रथम, परमज्य ।

" L. o = परमात्मा ।

" negation,

" contradiction,

" negation,

} अत्यन्तनाश ।

Absolute = विमोक्ष, पारविमोक्ष्य, स्वयम् ।

Absolute = निरपेक्षतावाद ।

Absolute = प्रामाण्य ।

Absolute = अविनाशित, अविनाशित, अविनाशित ।

A fortiori (affirmative) = पुनरपि ।

" (negative) = नरूपि ।

Agamogness = अग्रनिर्गम ।

Agent = कर्ता, धातु, प्रतिनिधि ।

Agglutination = संघट्, संघट्ट ।

Aggregate = संज्ञित, प्रकीर्तन, परिचित, प्रसङ्ग, परिणाम ।

Aggregation = समूह, परिणीकरण, परिणीमन ।

Agitation = उत्तेजन, उत्थेन ।

Agnology = अज्ञातपरीक्षा ।

Agnosticism = अज्ञेयतावाद ।

Agreeable = अनुकूल ।

Agreement = सन्धि, सम, इकार, सह ।

Aim = उद्देश्य, लक्ष्य; अनुसंधान, अभिप्राय, श्रुति ।

Air = वायु, वात, पवन, मत्त ।

Alienation (mental) = विचलित्व ।

Allegiance = प्रतिबंध, संवर्धन, निवेदनी, दत्तव्य ;

राजभक्ति ।

All pervading = सर्वव्यापक, विभु ।

Alter (ego) = वर (आत्मा) ।

Altercation = विवाद, वृत्तान्त ।

Alternative = विकल्प, विकल्पिक ।

Altruism = परीत्यकारीभाव, पराधीनता, पराधीन ।

Ambidextrous = उभयबाहि ।

Ambiguity = अतिव्यतिरेक, श्रुति ।

Ambiguous = अतिव्य, श्रुति ।

Ambition = विजिगीषा, अभ्युदयलक्ष्य, प्रयत्न ।

Amphibolous = श्रुति ।

Amphiboly, } = अतिव्यतिरेक, श्रुति ।

Ampliative = उपबृंहक ।

Anabolism = अनुवर्धन, उत्कर्ष, वृद्ध, वृद्धि ।

Analogous (organs) = समकालक, अनुवर्धक (आम) ।

Analogous, }
Analogue } = सादृश्य, अनुधर्म ।

Analogueism = सादृश्यवाद ।

Analogy = सादृश्य, आंतर्य, अनुधर्मता, उपमान ।

Analysis = विभेदण, विभजन, व्यच्छेद, विभाग, तत्त्वविभाग,
अथवा विचार, विधिकरण ।

Analytical = विभाजन, व्यच्छेदन ।

Anarchism = अराजकवाद ।

Anarchy = अराजक, अराजकता ।

Anatomy = शरीरसंस्थानविद्या, देहसंस्थानविद्या ।

Ancient = प्राचीन, पुरातन, पुराणा, कृदोम ।

Anesthesia = वेदनाऽभाव ।

Anesthetic = वेदनारोधक ।

Angel = देव, देवता ।

Anger = क्रोध, गुस्सा ।

Animal = प्राणी, जन्तु, जानवर ।

Animadversion = कीटा कीटाणु ।

Animal heat = ऊष्मा, जानटारी गर्मी ।

„ Kingdom = प्रगुसंग ।

„ Inductum = प्रावयोक्तृ ।

„ Ideal = कामरूप, मनोमय कोय, अनुत्पन्न नदस ।

Animasphera = विश्वात्मा ।

Animate = सजीव ।

Animism = जीवदेहपारम्यवाद, सर्वजीवत्ववाद ।

Animalism = निरन्तरवाद, निरन्तरत्व, अन्तरत्व,
सत्तानाथ ।

Animalia = टिप्पणी ।

Animal = व्यवहार, अनुभव, उदा उदा ।

Animal = जाननिधि ।

Animal = अनिदमित, अनिद ।

Animal = प्रतिपत्ता दिशि ।

Animal = प्रतिपत्ता दिशि ।

Art—Fine = कला ।
 „ — Useful = शीतोष्ण विद्य ।
 „ — Mechanical = यंत्रिक विद्य ।
 Artery = रक्तप्रवाहक धमनी ।
 Arterial sensation = पदप्रवाहक वेदन, यंत्रिक वेदन ।
 Articulate = व्यक्त, स्पष्ट, परिपूर्ण, व्युत्पन्नक, गङ्गा दुग्धा ।
 Articulation = ध्वन, गन्धर्वना ।
 Artificial = कृत्रिम, प्रकृत, नकली ।
 Arupa levels (of mental plane) = अरूपज ।
 As above so below = यथा ऊर्ध्वं तथा तिर्यक् ।
 Ascent = ऊर्ध्वगमन, उद्वेग ।
 Ascertainment = निर्णय, निश्चय, निश्चय ।
 Ascetic = तपस्वी ।
 Aeticism = तपस्य, कात्या ।
 Asexual = अर्धलिंग, निर्लिंग ।
 Aspect = आकार, दृष्टि, आय, रूप ।
 Aspiration = इच्छा, शक्तिप्रवृत्ति ।
 Assemblage = संघात, समूह, दल ।
 Assent = अनुमति ।
 Assertory = निर्वाचन ।
 Assertion = प्रवच, प्रत्यक्ष, निर्वचन, उपपत्ति ।
 Assimilation = सङ्गृहीकरण, समीकरण, परिष्कार ।
 Association = संघटन ।
 Association of ideas = भावसंघटन, प्रत्यक्षसंघटन ।
 Associationism = भावसंघटनवाद, प्रत्यक्षसंघटनवाद ।
 Assumption = अनुमान ।
 Assurance = विश्वास ।
 Asymmetry = असममिति, विपुलमिति, अक्षर-
 समिति, असममिति ।
 Astral body = धातुमंडल, निर्मात ।
 Astro mental body = सूक्ष्मशरीर ।

Astral plane = भुवर्लोक, पितृलोक, प्रेतलोक ।

Atavism = अटप्रत्ना, पूर्वपिढानुकृति, व्यवहितपूर्वज्ञानुकरण,
अधिसंक्रान्ति, अधिसंचार ।

Atheism = निरीश्वरवाद ।

Atheist = निरीश्वरवादी ।

Atheistical = निरीश्वरवादविषयक, निरीश्वरवादात्मक ।

Atomic body = निर्वाणदेह ।

Atom = परमाणु ।

Atomical = परमाणुविषयक, परमाणुनिर्मित, परमाण्वात्मक ।

Atomicity = परमाण्वश्वत्वा, परमाणुनिर्मितता, परमाण्वा-
त्मकता ।

Atomic matter = परमाणुरूपद्रव्य ।

Atomic theory, } = परमाणुवाद ।
Atomism

Atomist = परमाणुवादी ।

Atonement = प्रायश्चित्त, प्रमार्जन ।

Atrophy = शरीरशोषण, सुखहीन, ह्रास, अपचय ।

Attention = मनोयोग, अध्ययन ।

Attentive = सावधान ।

Attitude = संस्थिति, प्रस्थान ।

Attraction = आकर्षण ।

Attribute = गुण, धर्म ।

Audible = श्रोतव्य, श्रोत्रप्राप्त ।

Auditory = श्रावण ।

Aura = तेजस्, ओजस ।

Aure eug = औद्याणुक, औषाढ तेज पिड ।

Authentic = प्रामाणिक ।

Authority = अधिपार, प्रमाण, अधिपारो ।

Autocrat = स्वयमाधिपत्य अनिश्चित स्वाम्य ।

Automatic = स्वतः प्रवृत्त ।

Auxiliary = सहाय्य (सहाय) ।

Axiomatic = प्रेम्ही, स्वाभाविक स्वतन्त्रता ।

Advice = पत्र ।

Average = मध्यमा, औष, मध्य, पत्र ।

Aviation = विमान ।

Axiom = स्वप्रतिष्ठ, सार्वत्रिक प्रमाण ।

B

Balance = तुल्य, तुल्यता, तुल्यता, तुल्यता, तुल्यता, तुल्यता ।

Baptism = स्नान ।

Bargain = बहान ।

Base, } = शून्य, शून्य ।

Bashfulness = शून्य, शून्यता, शून्यता, शून्यता, शून्यता ।

Bathos = शून्यता

Betitude = प्रमाण, प्रमाण ।

Beauty = सुन्दर ।

Becoming = मन, मन ।

Beginning the question = प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान ।

Beginning = शून्य, शून्य ।

Beginningless = शून्य ।

Behaviour = व्यवहार ।

Being = मन, मन ।

Belief = विश्वास, विश्वास, प्रमाण, प्रमाण ।

Benevolence = प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान ।

ग्राम्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान ।

Between the horns of the dilemma = प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान ।

प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान ।

Benny = प्रमाण ।

Biogenesis = प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान ।

Biology = प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान ।

Bionomic = प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान, प्रमाण्यमान ।

Birth = प्रमाण, प्रमाण ।

Blindness=अधता ।

Bliss=आनंद ।

Blush=विनम्रता, विलस होना, नाज से लाल होना ।

Body=शरीर, जड़द्रव्य, जड़पदार्थ, पिंड ।

Bona fides=नेक नीयता ।

Bondage=बन्ध, बन्धन ।

Bonum=सत्, कल्याण ।

„—Sambum = परमपद, परम कल्याण नि वेदस,
परम पुरुषार्थ ।

B tanx = उल्लिखित शिष्टा ।

Brain=मस्तिष्क ।

Bravery=वीरता ।

Brightness=चमक, शोभा ।

Broad mindedness=उदार बुद्धि, स्तुन लक्ष्यता ।

Buddhic body=आनन्दमयकोश, महाकारण शरीर आदि
हिंदु देह, धर्मकाय समेत काय निर्माण काय ।

Buddhic plane=बुद्धिनाम महर्लोक ।

Bye product - उपसर्ग ।

C

Cacodemonia = प्रेताविष्टमन्यता ।

Call=आह्वान ।

Canon=नियम नियामक सुबोधित सुबोध ।

Capacity=सहनशक्ति, सामर्थ्य, सुकराव ।

Capital=मूर्धन्य सुलभन राजधान ।

Cardinal=प्रधान मुख्य ।

Catalytic, catalysis = संवेदनक तथा संवेदन कृत्य ।

Catal = वैधायिक वैधायिक वैधायिक ।

Catal = प्रकाश, रौं करनी ।

Catal = उदाहरण नमूना ।

„—Catal = नमूना क नम

Cate = धृ, धर्ति ।

Casual = शक्यत्वम् ।

Casualist = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रज्ञ, धर्मशास्त्रम् ।

Casualty = धर्मशास्त्रविचार, धर्मशास्त्रम् ।

Catachetical (method) = धर्मशास्त्र (विधि) ।

Categorematic word = धर्मशास्त्रम्, धर्मशास्त्रम् ।

Categorical = धर्मशास्त्रम् ।

Categorical imperative = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम् ।

धर्मशास्त्रम् ।

„ Judgment = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम् ।

Category = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम् ।

Catharsis = धर्मशास्त्रम् ।

Catholic = धर्मशास्त्रम् ।

Causable = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम् ।

Causality = धर्मशास्त्रम् ।

Causa sui = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम् ।

Causation—Doctrine of = धर्मशास्त्रम् ।

Cause = धर्मशास्त्रम् ।

Cause and effect = धर्मशास्त्रम् ।

Cause Body, { = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम्, धर्मशास्त्रम् ।

Cavi = धर्मशास्त्रम् ।

Cell = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम्, धर्मशास्त्रम् ।

Cellular = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम्, धर्मशास्त्रम् ।

Cellipetal = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम्, धर्मशास्त्रम् ।

Cell-theory = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम्, धर्मशास्त्रम् ।

Genogenesis—See Pallogeneses

Central = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम् ।

Centrosome = धर्मशास्त्रम् ।

Cerebrism = धर्मशास्त्रम् ।

Certainty = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम् ।

Cessation = धर्मशास्त्र, धर्मशास्त्रम् ।

Clash = टकराव ।

Chance = प्राक्कालिकता, इतिहास ।

Change = परिवर्तन, विकार, विक्रिया ।

Changeless = निर्विकार ।

Cases = वस्तुस्थितियाँ, संज्ञा ।

Character = लक्षण, चिह्न, लक्षण ; प्रकृति स्थिरप्रकृति, बदल
प्रकृति ।

Characteristic = स्थायीलक्षण, विशेषगुण, अनुभाव स्वभाव ।

Charia = शास्त्र, मंत्र ।

Charity = दान, दानशीलता, परोपकार ।

Chastity = चित्तवृत्तिरहितता, अश्रमविचार, शुद्धि ।

Chief = प्रधान, मुख्य ।

Chivalry = नवोद्योग ।

Choice = चयन, चयन ।

Christianity = ख्रीष्ट धर्म ।

Chromosomes = वर्णवेधन ।

Chromatics = वर्णविज्ञान ।

Chromosome = वर्णवेधन ।

Chronic = चिरकालिक, दीर्घकाल ।

Chronology = कालमिति ।

Church = धर्ममंदिर, धर्मसमूह ।

Circle = वृत्त, कुवदलना, चक्र, घेरा ।

Circular = चक्राकार ।

Circular = चक्राकार, चक्र, धर्म ।

Circular = चक्राकार, चक्र, धर्म ।

Circular = चक्राकार, चक्र, धर्म ।

Civil = नागरिक ।

Civil = नागरिक, श्रमिक, दान, धर्म ।

Civil = नागरिक, श्रमिक, दान, धर्म ।

Civil = नागरिक ।

Civil = नागरिक, श्रमिक, दान, धर्म ।

Civil = नागरिक, श्रमिक, दान, धर्म ।

Devoid of qualities = निर्गुण ।

Devotee = भक्त ।

Devotion = भक्ति ।

Devout = भक्तिमान्, निष्ठावान्, श्रद्धानु ।

Detrality = दक्षिणसाधिता ।

Diabolism = असुरपूजा ।

Diagnosis = तयःश्रोत्र, निदान, परीक्षा ।

Diagram = चक्र, यत्र ।

Dialectical = तर्क सम्बन्धी, तर्कात्मक ।

Dialectics = तर्कशास्त्र ।

Dialogic method = संवाद विद्या, गुप्तगू का तरीका ।

Dialogue = कथोपकरण, संवाद, विवाद ।

Dianoetic = प्रज्ञानसंबन्धी, ज्ञानोद्भूत ।

Dianoology = प्रत्यक्षज्ञानविद्या ।

Diathesis = रोगवियोगप्रवणता ।

Dichotomy = द्वैराश्य, द्वैराश्यकरण ।

Dichromatism = द्विवर्णदृष्टि ।

Dicta probantia = प्रमाणोक्ति, वेदवाक्य ।

Dictum = उक्ति, वचन ।

Dictum de Omni et Nullo = यद्वर्गे तदेकस्मिन् ।

Didactics = शिक्षाशास्त्र ।

Difference = अन्तर, भेद, फर्क ।

Differentia = व्यावर्तक ।

Differentiation = विभेदन, व्यावर्तन, व्यवच्छेदन ।

Diffidence = संकोच, लिहाज ।

Dignity = गौरव, मान ।

Dilemma = विकल्प, द्वापर, उभयतः पाथ ।

Dimension = परिमाण ।

Dimorphism = द्वाकारोद्भव ।

Ding an sich = स्वलक्षणवस्तु ।

Dioecious = अन्यतरलिंगक ।

D plogenesis = अर्जितपरिदृष्टिजनि ।

Diplopia = द्विदृश्यं ।

Dipsomania = मद्योन्माद ।

Direct = सीधा, ऊजु, साक्षात्, अपरोक्ष ।

Direction = अभिसन्धान, दिशा, तरङ्ग ।

Disability = अशक्ति, अयोग्यता ।

Disagreeable = प्रतिकूल ।

Disbelief = अप्रत्यय, अविश्वास, अश्रद्धा ।

Discernment = विवेच, सूक्ष्मदर्शिता ।

Disciple = शिष्य, चेला ।

Discipline = विनय ।

Discontinuity = विच्छेद, अनातत्य ।

Discord = असमति, विमति, अवाहार्द, घेनत्व ।

Discordant = असङ्गत, विषममान ।

Discourse = कथा, व्याख्यान, वाद ।

Discovery = अवापरण, आविष्कारण, दर्शन उपनय ।

, — Intellectual = उपस्था ।

Discrepancy = असमति ।

Discrete = व्यक्त, विभक्त, भिन्न ।

Descriptive process = विनाशक वाञ्छ ।

Derivation = प्रिवेक, प्रिवेचना ।

Derivative = प्रानुमानिक व्याख्यान लक्ष ।

Devilish = व्याख्यान अनन्तता ।

Devilish = वाद अन्वीया ।

Devilish = अवाप्त्य अवाप्त्य वाञ्छ ।

Devilish = अवाप्त्य अवाप्त्य वाञ्छ ।

Devilish = अवाप्त्य अवाप्त्य वाञ्छ ।

Devilish = अवाप्त्य अवाप्त्य वाञ्छ ।

Devilish = अवाप्त्य अवाप्त्य वाञ्छ ।

Devilish = अवाप्त्य अवाप्त्य वाञ्छ ।

Devilish = अवाप्त्य अवाप्त्य वाञ्छ ।

Devilish = अवाप्त्य अवाप्त्य वाञ्छ ।

Devilish = अवाप्त्य अवाप्त्य वाञ्छ ।

Dispensation = देवनिषेग, देवाज्ञा, धर्मव्यवस्था ।

Dispersal = कितराहुट, कितराना, विकिरण, बिखरना ।

Disposition = प्रवृत्ति, मनोवृत्ति, मित्राज, तन्वीयत ।

Disputant = यात्री, विवादी ।

Disquisition = निबन्ध ।

Disaggregation = पृथक्चार, व्यभिचार ।

Dissent = असमति ।

Dissimilar = विसदृश, विषम ।

Dissimilarity = विसादृश्य, येवम्य ।

Dissociation = पृथक्चार, व्यभिचार ।

Dissolution = विलय, प्रलय ।

Dissonance = भिन्नस्थिरता, येमेलपन, येसुरापन ।

Distance = विषम्य, दूरता, दूरी, फासिला ।

Distinct = भिन्न, स्पष्ट ।

Distinction = भेद, विशेष ।

Distraction = विक्षेप ।

Distribution = विभाग, विस्तार ।

Distributive = विभाजक ।

Diverse = भिन्न, असदृश ।

Diversification = विभिन्नता ।

Diversion = विक्षेप, व्यस्तता ।

Diversity = भिन्नता, भेद ।

Divination = सगुन करना, सगुन विचारना, रमल करना,
शकुनविचार, निमित्तविचार, देविविचारना ।

Divine = दिव्य ।

Divinity = ईश्वर, देवता, दिव्यता ।

Divisibility = विभाज्यता ।

Division = विभाग, विभजन ।

,, of labor = कार्यविभाग, क्रियाविभाग ।

Dizziness = (सिर में) चक्कर, सिरधूमना, शिरोघूर्णन ।

Doctrine = उपदेश, मत ।

,, of occasional causes = अनियतकारणवाद ।

ਸਕਦਾ ਹੈ।

‘**ନୀତିକ** ।

આદિત્યે,

25

॥ अनात्मक ॥

ଅସଂସ୍କୃତ ।

2. d

2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 104

Dynamic economics = गत्यात्मक अर्थशास्त्र ।

„ energy = कर्मापधापकता शक्ति ।

„ theory (of matter) = गत्यात्मक युक्ति (मात्रा की)

Dynamics = गतिविद्या ।

Dynamogenesis = गतिजनन ।

Dynamogenic = गतिजनक ।

Dyad = द्वैत, द्विक, द्वद्व ।

Dyothelotism = प्रकृतिद्वित्ववाद ।

E

Eagerness = आत्सुक्य, उत्सुकता ।

Earth = पृथ्वी, भूमि ।

Eccentric projection = उत्केंद्रक भावना ।

Eccentricity = उत्केंद्रता, सिङ्ग, भ्रम, एक्क ।

Ecclesiastic, } = धर्मोपदेश-विषयक ।

Ecclesiastical

Echolalia = शब्दानुकरणरोग, प्रतिजल्परोग ।

Eclecticism = सर्वमत गुणग्राहकता, सर्वतन्त्रगुणिकदर्शन,
सर्वशास्त्रसार-संग्रहण, सारसंग्रह, सारसंग्रहवाद ।

Economics = अर्थशास्त्र, अर्थविद्या, अर्थनोति ।

Economy = मितव्यय, सुव्यवस्था, मितव्ययिता ।

Ecstasy = आनन्दातिरेक, समाधि ।

Ectoderm = इक्टोडर्म ।

Ectoplasin = इक्टोप्लास्म ।

Educability = शिक्ष्यता ।

Education = शिक्षा ।

Educative instruction = आचारगर्भशिक्षा ।

Effect = कार्य, फल ।

Effectual calling = दिव्याह्वान, देवी प्रेरणा ।

Effeminacy = स्त्रीयता ।

Efferent = बहिर्वाही, क्रियावाहिनी ।

Emanation = निःसरण, प्रभव, विवर्त, सृष्टि, सर्ग ।

Emancipation = उद्धार ।

Embryo = कलल, गर्भ ।

Embryology = गर्भशास्त्र ।

Emotion = भाव, मनोविकार ।

Emotional disposition or temperament = भाववृत्ति,
भावप्रवृत्ति, क्षोभप्रवृत्ति, जोशीली
तवीयत, जोशीला मिज़ाज ।

„ expression = भावव्यक्ति ।

„ interest, } = रस ।
„ mood }

Empirical = अनुभवमूलक, प्रत्यक्षमूलक ।

„ law = प्रत्यक्ष नियम, अनुभवमूलक नियम ।

Empiricism = अनुभवीरुवाद, अनुभवावलम्बन, प्रत्यक्षैरुवाद ।

Emulation = स्पर्द्धा, मनोरथ ।

End = अन्त, अवसान, उद्देश्य, साध्य, श्रेयो, उपेय ।

Endeavour = प्रयत्न ।

Endless = अनन्त ।

End-state = परिणत्यवस्था, अन्तावस्था ।

Endurance = तितित्वा, क्षमा, सहनशीलता ।

Energism = कर्मपक्ष, कर्ममार्ग ।

Energy = शक्ति ।

Enlightenment = बुद्धिप्रकाश, प्रकाश, बुद्ध्युदय, ज्ञानोदय ।

Ennui = अरति, मन न लगना, उचाट, इतिशार ।

Enquiry = पृच्छा, जिज्ञासा, खोज ।

Ens = सत्ता, सत् ।

Eutelechy = यास्तवता

Enthusiast = जोशीला, अत्युत्साही ।

Enthymeme = अथयय होन वाक्य, लुप्ताययतर्क,
उपलक्षित तर्क ।

Entity = सत्ता, सत्य ।

Entopic = आतत्रचानुष ।

Latent phenomena = અતિશયોપદ્રવ્ય ।

Enumeration = ગણના, મણ્યા ।

Enunciation = ઉચ્ચેચ ।

Envelope, }
Enveloping } = આચરણ ।

Environment = સામાન, ધનિવેશ, ઘેરા, ઘેરાવ,
ઘેરાવ ઘેરાવ ।

Envy = મત્સર ।

Epagoge = આગમનામૂલક વ્યાપ ।

Epicheirema = સંતેનુકાવધયાનુમાન ।

Epichurism = મુખ્યાટ ।

Epidemic = સચાર, સચારી ।

Epidemics = ઉપજનિ, પચ્ચાજ્જનિ ।

Epidexy = અવસ્માર, મિર્ગા ।

Epiplasy = અપતાર, આપિર્માય ।

Epiphenomenon = ઉપદ્રવ્ય, ઉપાવરણ ઉપાવરણ ।

Epietymology = જ્ઞાનવિદ્યા, જ્ઞાનશાસ્ત્ર ।

Epietology = અનન્તરાનુમાન ।

Epietology = ઉપદ્રવ્ય ઉપદ્રવ્ય ઉપદ્રવ્ય ।

Equality = સમતા, સુખતા ધરણી ।

Equilibrium = સમ્ય, સમ્યવસ્થા, સુખતા ।

Equilibrium = સમ્યવસ્થા, સમતુલ્ય ।

Equilibrium = સમ્યવસ્થા, સમતુલ્ય ।

Equilibrium = સમતુલ્ય ।

Equilibrium = સમતુલ્ય, સમતુલ્ય ।

Equilibrium = સમતુલ્ય, સમતુલ્ય ।

Equilibrium = સમતુલ્ય, સમતુલ્ય ।

Equilibrium = સમતુલ્ય ।

709

Figure 1

[illegible][illegible][illegible]

1951 10 10 10:10 10:10 10:10

31 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

[illegible]

111 1875年， 1875

1911.11.22 12 34 56 78 90 101 112 123 134 145 156 167 178 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200

1972.2.22.6 (1415.12) 朝鮮總局 上 朝鮮 南浦 市 朝鮮人民軍總局

1 100 01 41 432 1-4 43 1

(10) → 相模湾側から

1760 年 4 月 18 日 星期五

11/11/11 14:10:11 11/11/11 14:10:11

[illegible]

1986年，一、二、三、四、五、六、七、八、九、十、十一、十二、十三、十四、十五、十六、十七、十八、十九、二十、二十一、二十二、二十三、二十四、二十五、二十六、二十七、二十八、二十九、三十、三十一、三十二、三十三、三十四、三十五、三十六、三十七、三十八、三十九、四十、四十一、四十二、四十三、四十四、四十五、四十六、四十七、四十八、四十九、五十、五十一、五十二、五十三、五十四、五十五、五十六、五十七、五十八、五十九、六十、六十一、六十二、六十三、六十四、六十五、六十六、六十七、六十八、六十九、七十、七十一、七十二、七十三、七十四、七十五、七十六、七十七、七十八、七十九、八十、八十一、八十二、八十三、八十四、八十五、八十六、八十七、八十八、八十九、九十、九十一、九十二、九十三、九十四、九十五、九十六、九十七、九十八、九十九、一百。

It is a - 241414 134 4, 5,

1511027 - 11481001122 11111241 401148111241

⁶ *Journal of the American Statistical Association*, 1944, 39, 1.

1. The first part of the document is a list of names and titles, including "The Hon. Mr. Justice" and "The Hon. Mr. Justice".

1900 - 1901, 1902

$\frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} m v^2 \right) = -\frac{d}{dt} \left(\frac{1}{2} k x^2 \right)$

1. violen - 2410f. dicu, dicu, dicu, dicu 2410f.

10-11-68 - 24th

[illegible]

$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial v^k} - p_k \right) = 0$

अथ नानाभाषाभिप्रेतम् = अङ्गुलिनं, मातृशुद्धिचिन्ता, नवप्रधानम् ।

गोमति मा. वि.सं.न, आनंदी, आनंदी, वि.सं.न

[illegible]

Exaltation = ઉચ્ચર્થ, દર્થ, ઉત્તરતા, ઉમ્મ, ઉમેગ મેં જાના ।

Examination = પરીક્ષા, જાણ ।

of a characteristc = વિશિષ્ટતામય ।

Example = ઉદાહરણ, દૃષ્ટાન્ત ।

Excellence = ઉત્તમતા, શ્રેષ્ઠતા ।

Exception = અવગણ ।

Exceptive proposition = અવગણક પ્રતિજ્ઞા ।

Excess or over-producton = અતિવ્રજતા, અતિવ્રજ્ય અતિ-
વ્રજ્યતા ।

Exchange = વિનિમય, હટાવવાનું, અટકાવવાનું, પ્રતિદાન ।

Exhaustibility = લોભશીલતા, લોભ્યતા ।

Exhaustment = લોભ, આયેશ, જોશ ।

Excluded middle—The law is, or it is not—
પ્રમાણ = મધ્યમનિરાસ-શાપ ।

Exclusion = અપાઘણ અવગણન, અવગણના ।

Exclusive principle = વિશિષ્ટક પ્રતિજ્ઞા ।

Exemption = જાત ધાત્ર અવગણ, જાતધાત્રક ન
જાતિઅવગણ ।

Exercice = અભ્યાસ, ક્રીડાત્મક, પ્રવૃત્તિ, ક્રીડાત્મક
વૃત્તિપ્રવૃત્તિ ।

Exercise = અધ્યાત્મિક અભ્યાસનું તત્ત્વ ।

Exercise = અભ્યાસ, પ્રવૃત્તિ અભ્યાસ આદિક નિવૃત્તિ

Exercise = અધ્યાત્મિક અભ્યાસનું તત્ત્વ, અભ્યાસનું તત્ત્વ

Exercise = અભ્યાસનું તત્ત્વ, અભ્યાસનું તત્ત્વ

Exercise = અભ્યાસનું તત્ત્વ, અભ્યાસનું તત્ત્વ

Exercise = અભ્યાસનું તત્ત્વ, અભ્યાસનું તત્ત્વ

Exercise = અભ્યાસનું તત્ત્વ, અભ્યાસનું તત્ત્વ

Exercise = અભ્યાસનું તત્ત્વ, અભ્યાસનું તત્ત્વ

Exercise = અભ્યાસનું તત્ત્વ, અભ્યાસનું તત્ત્વ

Exercise = અભ્યાસનું તત્ત્વ, અભ્યાસનું તત્ત્વ

Exercise = અભ્યાસનું તત્ત્વ, અભ્યાસનું તત્ત્વ

Experience = अनुभूति, अनुभव ।

Epipentichism = अनुभूतिकता, अनुभवमूलकविज्ञानवाद ।

Experiment = परीक्षा ।

Experimental science = परीक्षात्मक शास्त्र ।

Experimentum crucis = निर्णायक परीक्षा ।

Expiration = प्रावर्धितन ।

Explanation = व्याख्या, निर्धारण ।

Explicative proposition = विवरणात्मक वाक्य ।

Explicit = स्फुट, स्पष्ट ।

Expouible = See Parva Logicalis.

Exposition = विवरण ।

Ex post facto = वानी पीके जात पुछना, साक्षित का समूह,
पिछपेपण ।

Expounded = व्याख्यात, विवृत ।

Expression = आविष्करण, व्यञ्जन, मुख्याकृति, आकार ।

Extant = उपलब्ध, प्रचलित ।

Extension = व्याप्ति, विस्तार ।

Extensivity or extensiveness = प्रसर ।

Extensive syllogism = विस्तारक अनुमान ।

Extensor and flexor = प्रसारक और आकुचक ।

Extensor musculo = प्रसारक पेशी, प्रसारक, पिडिका, प्रसारक
मुसरी ।

Exterior = बाह्य ।

External = बाहरी, बाह्य ।

Externalism = बाह्यवस्तुविज्ञानवाद, प्रत्यक्षवाद ।

Externality = बाह्यता, बाहरी दशा ।

Extinct = लुप्त ।

Extinction = विनाश, लोप, निर्वाण ।

Extirpation = उन्मूलन ।

Extreme = अन्त्य, अन्तिम, परम, बेहद ।

„ Illusion = मद्दामोह ।

Extrinsic = बाह्य, बाहरी, बहनी, आरोपित ।

F

Facility = सुयोज्य ।

Facility = सरलीकरण ।

Fact = प्रमाण, प्रमाणित, श्रुति, तत्त्व, प्रमेय ।

Factious = उल्लिखित, कविम, प्रभावहीन ।

Factor = गुणक, अपघटन ।

Faculty = शक्ति ।

Faithless = मूर्खता, बेहोशी ।

Faith = विश्वास, विश्वास ।

care = चलाविम्विला ।

" Faithful = ईश्वरपरोक्षपद ।

Fall = पतन, च्युति, भय ।

Fallacious = तर्कहीन, तर्कहीन, दुष्टतर्क ।

Fallacy = हेतुहीनता, निरर्थकता ।

" —L = दृष्टहेतु भाग तर्कहीन ।

" —M = वास्तवहेतुहीनता, दृष्टहेतुहीनता ।

" —N = अज्ञानहेतुहीनता ।

Fallacy = अज्ञान ।

" —O = सादृश्यता ।

" —P = धारणा ।

" —Q = निष्कर्ष ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fallacy = धारणा, अज्ञान ।

Fault = दोष, त्रुटि, अपराध, त्रुट, गलती, त्रुट, भ्रम ।

Fear = भीति, भय, डर, भयानक ।

Feckless = लाचर = फेकनर का नियम ।

Federation = मंडल, संघ ।

Feeble-mindedness = दुर्बल बुद्धि, डिमाग को कमजोरी ।

Feel, } = प्रेम, अनुभव, भाव ।
Feeling }

Feigning = नकल करना, रूप नाना, बदलाना करना, प्रगना ।

Felony = मुणसाधन ।

Felicitous = प्रसन्न ।

Felicity = सुख, प्रसन्न ।

Fellow-feeling = सहानुभूति, समदर्दी ।

Female = स्त्री, स्त्रीलिंग ।

Feminism = स्त्रीप्रकृतित्व, स्त्रीसत्त्वत्व ।

Ferrier's experiment = फेरियर की परीक्षा ।

Fertilisation = गर्भाधान, आधान ।

Fertility = ज्ञात्येजी, उर्वरत्व ।

Fetich = टोटाका ।

Fetus = भ्रूण ।

Fiat = व्यवसायसहित, हुक्म, आदेश ।

Fidelity of reproduction = अनुवाद का यायातय्य, स्मरण
का यायातय्य, अनुवाद का अव्यभिचार, अनुवाद
का अव्येकल्य, अधिकनानुवाद, स्मरण का
अव्यभिचार, स्मरण का अव्येकल्य, स्मृत्यवेकल्य,
अनुवादावेकल्य ।

Fides = नीयत ।

Field = क्षेत्र ।

„ of consciousness = सवित् क्षेत्र, सविद् गोचर, सवित्वसर
होश का मैदान ।

„ of regard = दृक्प्रचारगोचर ।

„ of touch = स्पर्शक्षेत्र ।

„ of vision = दृग्गोचर ।

Figure = आकार, रूप, मूर्ति, चक्र, यंत्र, अनंकार, अनुमान
वाक्यप्रकार ।

„ of speech = वाक्यांतरकार ।

Final = अन्त्य, अंतिम निर्णायक ।

„ cause = प्रयोजन, उल्लेख ।

„ utility = अंतिम तोड़, अंतिम उपयोग ।

Finite = परिमित, ससीम, सांत, सावधि ।

Fire worship = अग्निपूजा, अग्निहोत्र ।

Firmament = व्योम ।

First intention = आदिम भावना ।

Fission = उद्भेद, उद्भेदजन ।

Fissure = दरार, शक, दरी ।

Fit = आक्रमण, दौरा, योग्य, लायक ।

Fitness = योग्यता, श्रावित्य, लिपाकृत, मुनासबन ।

„ — Consciousness or Sense of = योग्यताबुद्धि
श्रावित्यबुद्धि, मुनासबत की पहिचान ।

Fittest—Survival of the = योग्यतमावशेष, योग्यतमाति-
जीवन ।

Fixation of memories = स्मृतित्वर्य ।

„ point = दृष्टियोगस्थान ।

Fixed idea = मन में एक खयाल का समा जाना । स्थिरांत
प्रत्यय ।

Flexure = नति ।

Flicker = फुफुराना ।

Fluctuations of attention = अवधानतरंग ।

Fluctuity = तरलत्व ।

Fluttering heart = हलन्तिल कनेजा धड़कना ।

Folie = उन्माद बुद्धिनाश

„ circulaire = आवर्तशील उन्माद ।

„ à deux = कुटुंबसंचारी उन्माद ।

„ du doute = संशयोन्माद ।

„ à deux que = संचारी उन्माद ।

Monad = कीय ।

Monasticism = तपस्यिता, तपस्या ।

Monatomic = एकाणु ।

Monergism = ईश्वरानुपदेष्टवाद ।

Monism = अद्वैतवाद, ऐक्यवाद ।

Monochronic = समकालीन, समकालिक, एककालिक ।

Monogamy = एकभार्यावत् ।

Monogony = See Agamogenesis.

Monoideism = एकध्यानता, एकमग्नता ।

Monomania = एकविषयोन्माद, एक मज़मून का व्यक्त ।

Monotheism = एकेश्वरवाद ।

Monotheist = एकेश्वरवादी ।

Monotony = स्वरभेद, स्वरसमता, अनवता ।

Mono-valent = एकधा ।

Monster = राक्षस, दैत्य, उत्पत्ति, अतिप्रकृति ।

Mood = भाव, वृत्ति, प्रकार ।

Moral = साधुवृत्त, आचारयुक्त, सदाचार ।

„ faculty = आचारबुद्धि ।

„ insanity = आचारोन्माद ।

„ philosophy = आचारशास्त्र ।

„ sense = आचार सचित ।

Moralist = सदसद्विवेचक, आचारोपदेशक ।

Morality = आचारनीति ।

Morals = आचार ।

Morbid = रोगघात, रोगोन्मुख ।

Morphology = मार्फालोजी, शरीरतारतम्यविद्या, शरीरतुलनाशास्त्र ।

Mortal = मर्त्य, विनाशशील ।

Motion = गमन, अग्रयन, क्रिया ।

Motion and rest = गति और स्थिति ।

Motionless = निष्क्रिय ।

Motive = प्रयोजन ।

Motor = क्रियासम्बन्धी, क्रियात्मक ।

Moreable = उद्गम, गमनयोग्य, मनस्कृता ।

Moved = चालित ।

Movement = गमन, चवन, क्रम. गति, चान ।

Mover = चालक ।

Multiplicity = बहुता, नानात्व ।

Multitude = बहुत्व समूह, दृश्य, स्तान, बहुतायत ।

Multitudinous = नानाविध, अनेकव्य ।

Mundane = ऐहिक, सांसारिक ।

Muscle = मस्ती, पिंडिका ।

Musical = सङ्गीतविद्या, नादविद्या ।

Musical = सङ्गीतविद्यासम्बन्धी, नादविद्यासंबन्धी ।

Mutual = परस्पर ।

Mutation = परिवर्तन, परिवर्तनवाद ।

Mute = मूक ।

Mutism = मूकता ।

Mutual = परस्पर अन्योन्य, वृत्तरेतर ।

„ non-existence = अन्योन्याभाव ।

Mutualism = अन्योन्याभाववाद ।

Mutualist = अन्योन्याभाववादी ।

Mutuality = परस्परता ।

Mythic = भावयोगी भावनायोगी ।

Mythicism = भावयोग, भावनायोग अस्तित्वज्ञानवाद, प्रकृत-
वात्कारवाद ।

Myth = अर्धवाद अन्यैतिकवादी ।

Mythical = मिथ्या ।

Mythology = दुष्टतत्त्वसम्बन्धी ऐतहिक ।

Mythology = दुष्टतत्त्व अन्यैतिकवादीवाद ।

N

Nate = उत्पन्न, जन्म, उत्पत्ति ।

Name = नाम, संज्ञा ।

Narcosis = निस्संवेदन ।

Narcotics = संवेदननाशक, स्थापजनक ।

Narrative = आख्यान, कथा, अयान ।

Nascent = व्यज्यमान, उत्पत्ति ।

Nation = अभिजन ।

Nationality = आभिजन्य ।

Nativism (in epistemology) = सहजज्ञानवाद ।

Natura naturans = गुणगुणेषु यत्तेते ।

Natura non facit saltum = संसार नियम नदी लांघता ।

Natural = प्राकृतिक, स्वाभाविक, अकृत्रिम ।

„ classification = प्राकृतिक विभाग, स्वाभाविक वर्गीकरण ।

„ dualism = स्वाभाविक द्वैतवाद ।

„ history = प्रकृतियर्णन, प्राणियर्णन ।

„ law = कुदरत का कानून, प्रकृति का नियम, संसार का नियम ।

„ philosophy = प्रकृतिविद्या, प्रकृतिदर्शन ।

„ religion = स्वाभाविक धर्म, साधारण धर्म ।

„ science = प्रकृतिविज्ञान, प्रकृतिविद्या, प्रकृतिदर्शन ।

„ selection = प्राकृतिक चुनाव, प्राकृतिक वरण ।

„ theology = प्राकृतिक ईश्वरवाद, साधारण ईश्वरवाद ।

Naturalism = प्रकृतिवाद, पदार्थविज्ञान, प्रकृत्यधीनसंसारवाद
अनुकृतिकलावाद ।

Naturalist = प्रकृतिवादी, प्राणिशास्त्रज्ञ ।

Nature = प्रकृति, स्वभाव, कुदरत, नेचर ।

„ spirits = देवयोनि, देवता, आधिभौतिक देव ।

„ worship = प्रकृतिपूजा ।

Naturism = प्रकृतिपूज¹वाद ।

Nebular hypothesis = वाष्पारम्भवाद ।

Necessary = आवश्यक ।

Necessitarianism = See Determinism.

Necessity = आवश्यकता, नियति ।

Neuro-mancer = कापालिक ।

Neuro-mancy = जादू, स्मयानतन्त्र ।

Need = दृढाजित, ज़रूरत, याचा, आवश्यकता ।

Negation = अभाव, अस्तित्व, निषेध, प्रतिषेध, नकार,
इन्कार ।

Negative = अभावरूप, नास्तिगर्भ, निषेधात्मक ।

„ sensation = अनुद्बुद्धि संवेदन ।

„ term = निषेधक पद, प्रतिषेधक पद ।

Negligence = लापरवाही, प्रमाद, वेष्टप्रती ।

Nemesis = कर्म ।

Neology = See Rationalism

Neomania = नवासक्ति, परिवर्तनव्यसन ।

Neophobia = नवद्वेष, नवीनवस्तुद्वेष, परिवर्तनद्वेष ।

Nerve = नाड़ी ।

Nerve-cell = नाड़ीकण ।

„ disease = नाड़ीरोग ।

„ system = नाडीसंस्थान, नाड़ीसंप्रदाय ।

Nescience = अविद्या, अज्ञान ।

Neuralgia = नाड़ीव्यथा ।

Neurasthenia = नाड़ीदोषव्यथ ।

Neuraxis = नाद्यत्र, मेरुदंड ।

Neurality = नाड़ीप्रवाहन ।

Neuritis = नाड़ीमुषशोथ ।

Neuroblast = नाड़ीकणगर्भ ।

Neurology = नाडीशास्त्र, नाडीसंप्रदायशास्त्र ।

Neuron = नाडीकणपुच्छ, नाडीकणपाद ।

Neurone = संपूर्णनाडीकण ।

Neuropathy = See Neurosis

Neutrality = मध्यस्थता, उदासीनता ।

Nexus = बंध, संबंध, रिगता ।

Nidus = अलनाडीगुच्छक ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।
Oculist = चक्षुः ।
Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

Oculist = चक्षुः ।

P

Pain = दुःख, पीडा ।

Paleontology = लुप्तजन्तुविद्या ।

Palingenesis = पुनर्जन्मवाद, पुनर्जित, पूर्वमोन्यवृत्ति, पुनर्जानुकरणवाद, पूर्वजानुकरण ।

Palmistry = हस्तसामुद्रिक ।

Palpable = स्पृश्य, दृश्य, स्पष्ट ।

Parasitic = रसादर ।

Parable = सद्धिता ।

Parasitic = प्रयत्न, लुति ।

Paranaturalism = विभुत्ववाद, 'न त्वष्ट ते तु ते मयि' वाद ।

Parasitic = दलजनि ।

Paralytic = दुष्टिनिर्घत्यवाद, चित्तनिर्घत्यवाद, विट्वाद ।

Paranaturalism = ज्ञातृत्ववाद ।

Paranaturalism = महादृश्य ।

Paranaturalism = विद्वान्वाद ।

Parapsychism = सर्वचेतनत्ववाद ।

Parasitic = सर्वेश्वरवाद, ईश्वरमयत्ववाद ।

Parasitic = सर्वेश्वरवादी, ईश्वरमयत्ववादी ।

Paranaturalism = आनन्दवाद ।

Paranaturalism = देवता ।

Para = अथ ।

Parable = निदर्शन ।

Paradigm = नमूना ।

Paradox = विरोधाभास, कूट ।

Paragon = आदर्श, उपमान ।

Parallelism = सहचार, सहचारवाद ।

Paralogism = हेतुभ्रम, भातहेतु ।

Paralysis = अक्षयन, फलित, अधोग ।

Paranoia = दुष्टान्ताद, अप्रयुद्धिता ।

Parasite = परस्त्वोपजीवी ।

Pardon = क्षमा ।

Parietal organ, } = तृतीयचक्षु ।
„ eye }

Paranatural plane = परिनिर्वाणलोक, तपोलोक ।

Parity = साम्य ।

„ of reasoning = तर्कसाम्य, तर्कसादृश्य ।

Paronymous word = एकधातुज शब्द ।

Parousia = प्रधानप्रकृतिसदृश ।

1 4 1 4 8   2 4 1 4 8

U.S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR

4 6 8 10 12 14 16 18 20

2. The number of people who are not in the group is 100 - 10 = 90.

2014 2015 2016

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1

Approved: 11/17/1974 by L. H. Co. 1151

Parliamentary Control, 1739-1741, 1743-1744, 1746-1747, 1749-1750, 1752-1753, 1755-1756, 1758-1759, 1761-1762, 1764-1765, 1767-1768, 1770-1771, 1773-1774, 1776-1777, 1779-1780, 1782-1783, 1785-1786, 1788-1789, 1791-1792, 1794-1795, 1797-1798, 1800-1801, 1803-1804, 1806-1807, 1809-1810, 1812-1813, 1815-1816, 1818-1819, 1821-1822, 1824-1825, 1827-1828, 1830-1831, 1833-1834, 1836-1837, 1839-1840, 1842-1843, 1845-1846, 1848-1849, 1851-1852, 1854-1855, 1857-1858, 1860-1861, 1863-1864, 1866-1867, 1869-1870, 1872-1873, 1875-1876, 1878-1879, 1881-1882, 1884-1885, 1887-1888, 1890-1891, 1893-1894, 1896-1897, 1899-1900, 1902-1903, 1905-1906, 1908-1909, 1911-1912, 1914-1915, 1917-1918, 1920-1921, 1923-1924, 1926-1927, 1929-1930, 1932-1933, 1935-1936, 1938-1939, 1941-1942, 1944-1945, 1947-1948, 1950-1951, 1953-1954, 1956-1957, 1959-1960, 1962-1963, 1965-1966, 1968-1969, 1971-1972, 1974-1975, 1977-1978, 1980-1981, 1983-1984, 1986-1987, 1989-1990, 1992-1993, 1995-1996, 1998-1999, 2001-2002, 2004-2005, 2007-2008, 2010-2011, 2013-2014, 2016-2017, 2019-2020, 2021-2022, 2023-2024, 2025-2026, 2027-2028, 2029-2030, 2031-2032, 2033-2034, 2035-2036, 2037-2038, 2039-2040, 2041-2042, 2043-2044, 2045-2046, 2047-2048, 2049-2050, 2051-2052, 2053-2054, 2055-2056, 2057-2058, 2059-2060, 2061-2062, 2063-2064, 2065-2066, 2067-2068, 2069-2070, 2071-2072, 2073-2074, 2075-2076, 2077-2078, 2079-2080, 2081-2082, 2083-2084, 2085-2086, 2087-2088, 2089-2090, 2091-2092, 2093-2094, 2095-2096, 2097-2098, 2099-2100, 2101-2102, 2103-2104, 2105-2106, 2107-2108, 2109-2110, 2111-2112, 2113-2114, 2115-2116, 2117-2118, 2119-2120, 2121-2122, 2123-2124, 2125-2126, 2127-2128, 2129-2130, 2131-2132, 2133-2134, 2135-2136, 2137-2138, 2139-2140, 2141-2142, 2143-2144, 2145-2146, 2147-2148, 2149-2150, 2151-2152, 2153-2154, 2155-2156, 2157-2158, 2159-2160, 2161-2162, 2163-2164, 2165-2166, 2167-2168, 2169-2170, 2171-2172, 2173-2174, 2175-2176, 2177-2178, 2179-2180, 2181-2182, 2183-2184, 2185-2186, 2187-2188, 2189-2190, 2191-2192, 2193-2194, 2195-2196, 2197-2198, 2199-2200, 2201-2202, 2203-2204, 2205-2206, 2207-2208, 2209-2210, 2211-2212, 2213-2214, 2215-2216, 2217-2218, 2219-2220, 2221-2222, 2223-2224, 2225-2226, 2227-2228, 2229-2230, 2231-2232, 2233-2234, 2235-2236, 2237-2238, 2239-2240, 2241-2242, 2243-2244, 2245-2246, 2247-2248, 2249-2250, 2251-2252, 2253-2254, 2255-2256, 2257-2258, 2259-2260, 2261-2262, 2263-2264, 2265-2266, 2267-2268, 2269-2270, 2271-2272, 2273-2274, 2275-2276, 2277-2278, 2279-2280, 2281-2282, 2283-2284, 2285-2286, 2287-2288, 2289-2290, 2291-2292, 2293-2294, 2295-2296, 2297-2298, 2299-2300, 2301-2302, 2303-2304, 2305-2306, 2307-2308, 2309-2310, 2311-2312, 2313-2314, 2315-2316, 2317-2318, 2319-2320, 2321-2322, 2323-2324, 2325-2326, 2327-2328, 2329-2330, 2331-2332, 2333-2334, 2335-2336, 2337-2338, 2339-2340, 2341-2342, 2343-2344, 2345-2346, 2347-2348, 2349-2350, 2351-2352, 2353-2354, 2355-2356, 2357-2358, 2359-2360, 2361-2362, 2363-2364, 2365-2366, 2367-2368, 2369-2370, 2371-2372, 2373-2374, 2375-2376, 2377-2378, 2379-2380, 2381-2382, 2383-2384, 2385-2386, 2387-2388, 2389-2390, 2391-2392, 2393-2394, 2395-2396, 2397-2398, 2399-2400, 2401-2402, 2403-2404, 2405-2406, 2407-2408, 2409-2410, 2411-2412, 2413-2414, 2415-2416, 2417-2418, 2419-2420, 2421-2422, 2423-2424, 2425-2426, 2427-2428, 2429-2430, 2431-2432, 2433-2434, 2435-2436, 2437-2438, 2439-2440, 2441-2442, 2443-2444, 2445-2446, 2447-2448, 2449-2450, 2451-2452, 2453-2454, 2455-2456, 2457-2458, 2459-2460, 2461-2462, 2463-2464, 2465-2466, 2467-2468, 2469-2470, 2471-2472, 2473-2474, 2475-2476, 2477-2478, 2479-2480, 2481-2482, 2483-2484, 2485-2486, 2487-2488, 2489-2490, 2491-2492, 2493-2494, 2495-2496, 2497-2498, 2499-2500, 2501-2502, 2503-2504, 2505-2506, 2507-2508, 2509-2510, 2511-2512, 2513-2514, 2515-2516, 2517-2518, 2519-2520, 2521-2522, 2523-2524, 2525-2526, 2527-2528, 2529-2530, 2531-2532, 2533-2534, 2535-2536, 2537-2538, 2539-2540, 2541-2542, 2543-2544, 2545-2546, 2547-2548, 2549-2550, 2551-2552, 2553-2554, 2555-2556, 2557-2558, 2559-2560, 2561-2562, 2563-2564, 2565-2566, 2567-2568, 2569-2570, 2571-2572, 2573-2574, 2575-2576

„... und die ...“

... from February 1941

Particulars of equipment:

Protection From, against

Party, q. 11.

P: non   ज्ञेयम्, मां ज्ञेयम् मन्वेति विचारः, ज्ञेयम्, एवम्, एतद्विषयः ।

Рисунки 1388-1

Pr. 105. उद्वासीन, निरिहय, निव्यायिज, कर्मोधान, कर्म
स्थान ।

पूत गत, भत, भत कान्त ।

Patency तृतीय, चापिर्मव, वदिर्मव, अन्ता ।

Patent   पण्ट, पाविमेंट, व्यक्त, उद्भूत ।

Pathetic - कथय ।

Pathology मानसरोगमाश्च, मानसद्वैत्यक, आविष्टिद्वया ।

Pathos = क्लृप्पारस ।

Patronymic पित्र्यनाम ।

Peace - शांति ।

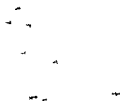
Peccability and impeccability = पापीयता और अपापीयता ।

Peculiar – असामान्य

Peculiarity = અસાધારણતા ।

Pedagogics, } - शिक्षणशास्त्र ।
Pedagogy }

Pelugay

Presentative = प्रत्यक्षात्मक, अनुभवात्मक ।

Presentiment = See Premontition.

Presentive = कल्पनानुस्मारक, भावावबोधक, वस्तुविज्ञापक ।

Pressure = प्रसङ्ग, सुषोडन, दबाव ।

Presumption = तर्क, सम्भावना, अनुमान, अटकन, कृपास,
उद्धतता, अभिमान ।

Presupposition = See Postulate.

Pretence = बहाना, धनाघट ।

Preternatural = प्रतिप्रकृतिक, विप्रकृतिक ।

Prevarication = धातुदल, अपहृय ।

Pride = अभिमान, दर्प, गरुड, गर्व ।

Priest = पुरोहित ।

Primaeval = प्राकालीन, पुरातन, आद्य ।

Prima facie = देखने में, ज्ञादिरा, प्रथमदृष्ट्या ।

Primary = प्रथम, मौलिक ।

„ cause = आदिकारण, मूलकारण ।

„ laws = मूलनियम ।

Prime = प्रथम ।

Primitive = आदिकालिक ।

Primordial = प्राथमिक, प्रथम ।

Primum cognitum = प्रथमज्ञान, प्रथमाभास ।

„ mobile = प्रथमकर्ता, स्वनिष्ठकर्मक ।

Principal = प्रधान, मुख्य ।

Principle = तत्त्व, मूलतत्त्व, आदिकारण, नियम, बीज ।

„ of contradiction = See Law of contradiction,

Prior = पूर्व, पूर्वतर, पूर्वकालिक ।

Priority = पूर्वत्व, पूर्वकालिकता, प्राचीनता ।

Private = निज का, नेज, खास ।

Privation = पर्युदास ।

Privative = पर्युदासक ।

„ term = पर्युदासक पद ।

Probability = सम्भावना, सम्भव, गलवा ।

Probable = नास्तिक, समयानुसार, सम्भाव्य ।

Problem = प्रश्न, साध्य ।

Problematic = प्रश्नात्मक, समयात्मक, सदिग्ध ।

Procedure = प्रवृत्ति, प्रवर्तन, प्रवृत्ति, प्रसार, सरणि ।

Process = क्रिया सरणि ।

Procession = ससरण ।

Procreation = प्रजनन ।

Prodigality = बहुप्रजता, अत्युदारता ।

Prodigy = अतिप्रजति ।

Produce = पैदा करना, वृद्धि, उपज, पैदावार ।

Producer = उत्पादक ।

Production = उत्पादन ।

Prognathism = प्रक्षुब्धत्व, उद्गतदन्तुत्व ।

Prognathous = प्रक्षुब्ध, उद्गतदन्तु ।

Prognosis, } = अयज्ञान ।

Prognostication }

Progress = संचर, उच्चति, वृद्धि, आशति, तरङ्गी, बढ़ती, उप
गति, पसरण ।

Progressive = वर्धमान ।

Project = संकल्प, प्रकल्प ।

Projection = प्रकल्पना ।

Pro'opsis = प्रत्यक्षाव्यवहितप्रत्यय ।

Proliferation = प्रोत्प्रेद ।

Prolific = बहुप्रसव ।

Promise = प्रतिज्ञा, प्रतिश्रव, इङ्कार ।

Proof = प्रमाण ।

Propension, } = प्रावण्य, प्रवणता ।

Propensity }

Proper = विशेष, विशिष्ट, उचित ।

Property = धर्म, स्वत्व ।

Prophecy = भविष्यद्वचन ।

Prophet = भविष्यद्वक्ता ।

Propitiation = प्रसादन, पाराधन ।

Proportion = प्रमाण, प्रमाण सुनासिप्रत, तनासुत्र, मातृनियत ।

Proposition = प्रतिज्ञा, वाक्य ।

Propounded = प्रोक्त, विस्तारित ।

Propriety = श्रौचित्य ।

Proprium = व्यापक धर्म व्यापक नवण ।

Proselyte = अनाधर्मत्सादी, नवधर्मत्सादी ।

Prosody = छंद शास्त्र ।

Prospect = अवदृष्टि ।

Prostitution = प्रणिपात, दंडयत, प्रणाम, साष्टांग प्रणाम,
श्रवसाद ।

Prosyllogism = सहायकानुमान, पूर्वानुमानवाक्य ।

Protective resemblance = रक्षकसादृश्य ।

Protoplasm = प्रोटोप्लाज्म, प्रथमकेन, जीवकीज, जीवकेन, जीव
धातु, आदि पद, नारा ।

Prototype = प्रतिरूप ।

Protozoon = कणिकजीव, प्रथमजीव ।

Prove = सिद्ध करना, सावित करना ।

Proverb = आभाणक, कहावत, लौकिक न्याय ।

Providence = विधि, देव, विधाता ।

Provisional = निर्वाच्य, चन्द रोजा, इन्तज़ामी, अल्पकालिक ।

Proximate = सचिहित ।

„ genus = सचिकुष्ट सामान्य, सचिहित जाति ।

Prudence = दूरदर्शिता, विवेकिता, विमृश्यकारिता ।

Pseudo = मिथ्या, झूठ ।

Psyche = आत्मा, रुह, सूक्ष्मशरीर ।

Psychiatry = आधिशास्त्र, आधिवैद्यक, आधिविकित्सा ।

Psychic, } = मानस, चेतनसम्बन्धी, आध्यात्मिक, सवि-
Psychical } त्सम्बन्धी ।

Psychical research = आध्यात्मिक अन्वेषण ।

Psychodynamics = मनोसमिष्टिशिल्प ।

Psychogenes is = मनोजन्मविद्या, मनोजन्म, मनोविज्ञानविद्या ।

Psychogenic = મનોજાત ।

Psychological = જ્ઞાન-કારણમ્બન્ધી ।

Psychology = મનસ્સ્યાતન્ત્રવાદ ।

Psychology's fallacy = જ્ઞાન-કારણિક ભાલિ ।

Psychology = મનોવિજ્ઞાન, જ્ઞાન-કારણશાસ્ત્ર ।

„ — Abstract = સામાન્ય મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Association = પ્રત્યક્ષસૂત્રમૂલક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Child = બાળ મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Comparative = જ્ઞાનવ્યવસ્થાનુકૂળ મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Constructive = નિર્માણાત્મક મનોવિજ્ઞાન, મનના-

ત્મક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Contemplative = યુક્ત્યત્મક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Criminal = પાપવિષયક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Critical = ધર્મશાસ્ત્રાત્મક મનોવિજ્ઞાન, દૃષ્ટા

ત્મક મનોવિજ્ઞાન, પરીણત્મક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Empirical = પ્રત્યક્ષમૂલક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Evolutional = જાતિકવિદ્યુત-કારણિક મનોવિજ્ઞાન

અભિવૃદ્ધિપ્રકારનું મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Experimental = પરીણત્મક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Folia = જ્ઞાનસમુદાય-કારણશાસ્ત્ર ।

„ — Genetic = મનોજ્ઞાનવિજ્ઞાન-કારણિક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Geographical = જોગિક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Ideational = ધર્મિકવિષયક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Inductive = Soc. Sci. Inductive Psychology

„ — Inductive = મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Intellectual = જ્ઞાનવૃદ્ધિમૂલક મનોવિજ્ઞાન

„ — Metaphysical = ધર્મશાસ્ત્રવિષયક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Moral = ધર્મશાસ્ત્ર-કારણિક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Natural = જ્ઞાન-કારણિક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Physical = જ્ઞાન-કારણિક મનોવિજ્ઞાન ।

„ — Psychological = જ્ઞાન-કારણિક મનોવિજ્ઞાન

„ — Psychological = જ્ઞાન-કારણિક મનોવિજ્ઞાન

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychology = ମାନସିକ ବିଜ୍ଞାନ ।

Psychology = ମାନସିକ ବିଜ୍ଞାନ ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychomotor = ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychophysics = ମାନସିକ ଓ ଶାରୀରିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychophysics = ମାନସିକ ଓ ଶାରୀରିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Psychophysics = ମାନସିକ ଓ ଶାରୀରିକ କ୍ରିୟାମାନଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଅବସ୍ଥା ।

Public = ସାମାଜିକ, ସାମାଜିକ ।

Pull (ulation) = ଖିଣ୍ଟା, ଖିଣ୍ଟା ।

Pull = ଖିଣ୍ଟା ।

Punishment = ଦଣ୍ଡ, ଦଣ୍ଡ ।

Pure = ଶୁଦ୍ଧ, ଶୁଦ୍ଧ ।

Purgatory = ନରକ ।

Purity = ଶୁଦ୍ଧି, ଶୁଦ୍ଧି ।

Purpose = ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

Purpose = ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

Pursuance = अनुरोध, अनुसार, अनुसरण ।

Q

Quadrivalence = चतुर्धाशक्ति ।

Quadruped = चतुष्पद, चोपाया ।

Quadruple = चतुर्गुण ।

Quality = गुण ।

Quantification of predicate = विधेयपरिच्छेद ।

Quantity = परिमाण ।

Quaternary = चतुष्टय, चतुष्क ।

„ atoms = चतुष्परमाणुक ।

Quaternio terminorum = पदचतुष्कात्मकहेत्याभास ।

Quiddity = तत्त्व ।

Quietism = शांतिमार्ग, शांतिप्राद, नेष्कर्मप्राद ।

Quinquennial = पञ्चवार्षिक, पञ्चाद्विक ।

Quinquivalence = पञ्चधाशक्ति ।

Quinquivalent = पञ्चशक्तिक ।

Quintuplicate - पञ्चीकृत ।

Quintuplication - पञ्चीकरण ।

R

Race = जाति ।

Radiation = प्रसरण, प्रसर, किरण ।

Radicalism = नापसदी, नदवाह्यप्राद ।

Radix = नादीरञ्जु, नादीमूल ।

Ravage = दंड डादरा, फैलाय, मरल ।

Rationalism = अस्तित्ववाद ।

Rationalist = साहस्य योग ।

Rationality = हर्षाधि ।

Rationalism = हर्षाधि ।

Ratio = सम्बन्ध, मानतारतम्य, तनासुख, आन्तर्य ।

Ratiocination = तर्क, अनुमान, सम्बन्धान्वेषण ।

Rational = सञ्ज्ञान, सविवेक, आनुमानिक, सहेतुक ।

Rationalism = सहेतुकधर्मवाद, बुद्धिस्वातंत्र्यवाद, हेतुवाद ।

Rationalist = सहेतुकधर्मवादी, बुद्धिस्वातंत्र्यवादी, हेतुवादी ।

Reaction = प्रतिक्रिया ।

Reagent = परीक्ष्यपुरुष, उत्तेजक ।

Real = वास्तविक, सत्य, यथार्थ ।

„ idealism = प्रत्ययजात्येकवाद ।

Realism = वस्तुस्वातंत्र्यवाद, जातिवास्तव्यवाद, जातिस्वातंत्र्यवाद, गुणातिरिक्तद्रव्यवाद ; वस्तुनुरूपकलावाद ।

Realist = वस्तुस्वातंत्र्यवादी, जातिवास्तव्यवादी, जातिस्य तत्र्यवादी, गुणातिरिक्तद्रव्यवादी, वस्तुनुरूपकलावादी ।

Reality = यथार्थता, सत्यता, वास्तविकता ।

„ feeling = वास्तव्यभान ।

Reason = हेतु, बुद्धि, प्रज्ञा, विवेक ।

Reasonable = सहेतुक, युक्तियुक्त ।

Reasoning = हेतुपक्ष, ऊहापोह, अनुमान ; हेतुविचार, न्याय ।

Recall = See Revival.

Recapitulation = अनुरूपण, अनुवाद ।

Reception = ग्रहण, ग्रह ।

Receptive = ग्रहणशील, ग्रहणम ।

Receptivity = ग्रहणशीलता, ग्रहणमता ।

Reciprocal = इतरेतर, परस्पर, अन्योन्य ; अन्योन्यानुबन्धी, पारस्परिक ।

„ term = परस्परानुवर्ती संज्ञा ।

Reciprocity = पारस्परिकता, अन्योन्यानुबन्धिता, परस्परत्व ।

Recital, } = पाठ, पठन, वाचन ।

Recitation

Recognition = प्रत्यभिज्ञा, पहिचानना ।

Recollection = स्मृति, स्मरण ।

Recompense = पारितोषिक, प्रत्युपकार ।

Reconciliation = समन्वय ।

Recovery = लाभ, पुनर्लाभ ।

Rectitude = सत्यशीलता, ऋजुता, चाञ्चल्य, पराधन ।

Recurrent = पुनरावर्ति, प्रत्यावर्तक ।

Redeemer = मोचयिता ।

Redempt on = निष्कृति, मोचन, मोचन ।

Redintegration = प्रत्यर्पण, पुन स्फुरण ।

Reduct o ad absurdum = असंगति प्रदर्शन, व्यावृत्तिप्रदर्शन ।

Reduction = संवृत्ति, रूपांतरपरिवर्तन ।

Reference = अनुकरण, उद्धरण, उल्लेख ।

Reflect on = भावना, विमर्श, प्रतिविन्दन, प्रतिविम्ब ।

Reflective = विमर्शरूप; दृष्टिपूर्वक, विचारशील ।

Reflectiveness = धी ।

Reflex = प्रतिक्रियात्मक ।

Reformation = संशोधन, सुधार ।

Refutat on = प्रत्याख्यान, खण्डन ।

Regenerate = संस्कृत, पुनर्जात, द्विजात ।

Regenerat on = पुनर्जनन, नवजनन, द्विजीकरण मन्दारण,
पावन ।

Regress = ह्रास, घटती, तनज्जुन, घटना पीडे घटना ।

Regression = अवसर्पण, अवसरण ।

Regressive = ह्रीदमान ।

Regressus ad l'ti um = अनवस्था ।

Regret = पश्चात्ताप ।

Regulator = नियमानुसार, नियमानुसारी ।

Regulative = व्यवस्थापक, नियामक ।

Reluct on = See Hesitation ।

Reluct on = पुनर्जनन ।

Reluct on = दुष्ट करण ।

Reluct on = समन्वय रिक्ता ।

Reluct on = हावेल अनवस्थात्मक दुष्ट करण ।

Reluct on = हावेलद्वय, समन्वयद्वय ।

Sighting line = चाक्षुररेखा, दृष्टिरेखा ।

Sign = निशान, चिह्न, दस्तावर ।

Sign making function = चिह्नजनक वृत्ति ।

Significance = विद्येय सूचना, मूल्य, अभिव्यक्ति ।

Signification = अर्थ, नम्रणा ।

Significants = सूचक, बोधक, वाचक ।

Signifies = सत्यवाधान्यायिका ।

Similar = सदृश, सम, समान, तुल्य ।

Similarity = सादृश्य समता, सामान्य, तुल्यता ।

Similarity = सादृश्यगर्भ, समताधारक, समान ।

Simile = उपमा, दृष्टान्त ।

Simple = मरुज, अनिर्मित, सीधा, सादा, केवल, सरल ।

„ apprehension = केवल प्रतीति, प्रतीतिमात्र ।

Simplicity = सादापन, सरलता आर्तव्य ।

Simulation = नकल करना, धनना ।

Simultaneous = युगपत्, एक साथ, एकही वक्त ।

Sin = पातक, दुष्कृत, कल्मष ।

Sincerity = सत्यता, सच्ची तथ्यवत्, सच्ची नीयत ।

Sine qua non = आवश्यक, बदनाजाटभाय ।

Single = एक, अद्वितीय, अकेला ।

Singleness = एकता, अद्वितीयता ।

Singular = अप्रतिष्ठ, अनन्य साधारण, विद्विष्ट, व्यतिरेक
इकाकी ।

„ proposed = अनन्यमानाभ्य प्रतिष्ठा, विद्विष्ट
प्रतिष्ठा ।

„ terra = हरदाचक पद ।

Singularism = Sec. M. 1. 1. 1.

Singular = Sec. D. 1. 1. 1.

Singular = अद्वितीय ।

Singular = परिमाण ।

Singular = अद्वितीय ।

Singular = निरुद्ध, अद्वितीय ।

[illegible][illegible][illegible][illegible]

188 1 188 1 188 1

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044

0 9 2 3 6   8 1 1 5 4   7 7 6 6

1991 年 7 月 1 日 至 1991 年 12 月 31 日

1951 年 1 月 1 日 至 1951 年 12 月 31 日 止 共 計 12 月 31 日

100 + 9 21,211 17 1 21,5

1. 1990年11月25日，在北京市召开的“中国—美国—加拿大—墨西哥—中美洲—加勒比海地区”贸易与投资会议中，中美两国领导人就中美贸易关系问题进行了广泛而深入的讨论，并达成了一系列重要协议。

• 10 : 1 314811 9 68 41 315 :

2 247113 110 58281 71524 41 2 1

• 1902 • 25 81 174 1 1

• ۱۳۹۲ / ۱۴۰۲

11 611111 12331 1 4 2 1

[illegible][illegible]

附 註 1. 1981年7月25日, 1981年11月25日。

100 2 21 32301-41 11.8 32301 1116111(8) 3

(continued)

11111 11111 11111 11111 11111

100-10000-10000 100-10000

SECRET

06111 - 021617 148 41/1-44, 021617 149 14 8 1

[illegible][illegible]

1. Will - 11/11/11 2011

2001/00107 - 001/00107, 100/00107

(continued)

२. ३. ३. = साधारण स्वत्व प्रादौ, सामानाधिकरान्तेन प्रादौ ।

2011-12 = 84.13

॥ २००० ॥ = वनाजिपानव ।

$\text{Samaras} = \text{समवायिनी}$ ।
 $\text{Samaras} = \text{समवायिनी}$ ।
 $\text{Samaras} = \text{समवायिनी}$ ।

॥ १ ॥ = वीर, सुदृढबन्धन ।
॥ २ ॥ = धर्मविधि, पुण्यक्रिया, यान्त्रिक ।
॥ ३ ॥ = धर्म ।

१. धन, वारं वारं, वृत्तम् ।
२. धनम्, वारं वारं, वृत्तम् ।

$\frac{d}{dx} \sin^{-1} x = \frac{1}{\sqrt{1-x^2}}$

$\left. \begin{aligned} \text{1. } \frac{1}{x} &= x^{-1} \\ \text{2. } \frac{1}{x^2} &= x^{-2} \end{aligned} \right\} = \frac{1}{x^2}, \frac{1}{x^3}, \frac{1}{x^4} \dots$

$\therefore \text{प्रमाण} = \frac{\text{प्रमाण}}{\text{प्रमाण}} = \frac{\text{प्रमाण}}{\text{प्रमाण}}$
 $\therefore \text{प्रमाण} = \frac{\text{प्रमाण}}{\text{प्रमाण}} = \frac{\text{प्रमाण}}{\text{प्रमाण}}$

$\Delta_{\text{H}_2\text{O}} = 2.26 \text{ kcal/mole}$
 $\Delta_{\text{H}_2\text{O}} = \text{See D. Table 1}$
 $\Delta_{\text{H}_2\text{O}} = 2.26$

५. ५.५ = हेतुवादी, मालवी, इतिहासिक ।
५. ५.६ = हेतुवादी, मालवी, इतिहासिक ।

१. $\frac{1}{x} = x^{-1}$ अतः $\frac{d}{dx} x^{-1} = -x^{-2} = -\frac{1}{x^2}$

1. $\frac{1}{x^2} = x^{-2}$, $\frac{d}{dx} x^{-2} = -2x^{-3} = -\frac{2}{x^3}$

$\frac{1}{x} = x^{-1}$
 $\frac{d}{dx} x^{-1} = -x^{-2} = -\frac{1}{x^2}$

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

Supernatural - परास्तीक, परास्तिव ।

Supremacy - शक्तिशक्ति ।

Supreme - प्रधान, मुख्य, परम, सर्वोच्चतम, परमेश्वर ।

„ body, } अङ्ग, परमात्मा ।
„ spirit }

Surmise - अनुमान, अनुमान, अनुमान ।

Surprise - आश्चर्य ।

Survival of the fittest - योग्यतमाश्रयेव, शिष्टता ।

Swelling - फूलना, फूलन ।

Swoon - मूर्च्छा ।

Syllogism - न्याय, अनुमानवाक्य, मान, साध्यप्रवाक्य ।

Symbol - निग, चिह्न, लक्षण, संकेत ।

Symbolic - लाक्षणिक, सांकेतिक ।

„ function - लाक्षणिक दृष्टि, लक्षणोत्पादक दृष्टि, संके-
तोत्पादक दृष्टि ।

Symbolical knowledge - लाक्षणिक ज्ञान, सांकेतिक ज्ञान ।

Symbolism - संकेतसूत्र ।

Symmetry - समिति, जोड़, सौष्ठव, चतुरस्रता ।

Sympathy - सहानुभूति, सहानुभूति, अनुकूल, समदर्श, अनुक-
म्पा, अनुताप ।

Symptom - अलामत, निशान, निदान, चिह्न ।

Synecategorematic word - परतन्त्रपद, अस्वाधीनपद,
व्योक्तपद ।

Syncopy - निःसंज्ञता, मूर्च्छा, गय, वेद्योगी ।

Syncretism - संवांगीकार, संवपन्नता ।

Synechism - अखंडतावाद ।

Syneidesis - सदसद्विवारण, सञ्ज्ञानता ।

Synergism - ईश्वर प्रणिधान योगवाद ।

Synergy - कृतिसमाहार, यत्नसमाहार ।

Synesthesia - सहसंवेदन ।

Syntathesis - संमति, संप्रसिपति ।

Synonymous - समानार्थक, तुल्यार्थक ।

Syncretism = कर्तव्यागार अन्तरात्मा, कर्तव्योपदेशक अन्तरात्मा ।

Synthesis = संयोग, संयोजन, संकुनन, समन्वय, संश्लेषण,
सामानाधिकरण ।

Synthetical = संयोगात्मक, उपबृद्धक, संयोजक ।

System = रीति, क्रम, व्यवस्था; मुख्यस्थित विचार, मुख्य
स्थित ज्ञान, संग्रहाण, संस्थिति, संस्थान ।

Systematisation = संवर्धन, व्युत्पन्न ।

T

Taboo = निषिद्ध ।

Tabula rasa = कोरा कागज़, कोरा पत्र, कोरा वर्तन ।

Tact premise = अध्याचार्य प्रतिज्ञा ।

Tachygeneses = See Regression.

Tact = कौशल, वेदगम्य, चातुर्य; स्वयं ।

Tactile = स्पर्शन, स्पर्शसंबंधी ।

Talent = प्रज्ञा, मति, बुद्धि, वनता ।

Tangle = सृश्य, स्वयंयोग्य ।

Tangibility = स्वयं, स्पष्टता ।

Taste = स्वाद, रस, रचि, अभिरचि, प्रवृत्ति ।

Tautology = पुनरक्ति ।

Tautologous proposition = पुनर्वाचक प्रतिज्ञा ।

Taxonomy = ज्ञातित्वापकनिर्देशन ।

Technology = परिभाषा, उपचार, कठि ।

Tegumentum = त्वक्, त्वचा ।

Telergy = पुंस्वयंस्वर ।

Teleological argument = बुद्धिपूर्वन्याय ।

Teleology = नीमांश, हेतुविद्या ।

Telepathy = परचित्तज्ञान, परिवित्तमन्यव ।

Temper = प्रकृति, स्वभाव, निज्ञाज्ञ ।

Temperament = प्रकृति, स्वभाव ।

Temperance = संयम, निग्रह, युक्तता, रतज्ञान अदाज्ञ ।

Theocracy = सायुज्य ।

- Theodicy = ईश्वरनिर्दोषप्रवाद ।
 Theology = वेदोत्पत्ति ।
 Theology = ईश्वरविद्या विषयक ।
 Theology = ईश्वरविद्या ।
 Theonomy = ईश्वराधिभार्य ।
 Theorem = प्रमेयोपपाद्य, उपपाद्य ।
 Theoretical = काल्पनिक, सूत्रात्मक, ख्यानी ।
 Theory = युक्ति, कल्पना, कल्प, सूत्र, भूमिका ।
 „ of evolution = परिणामवाद ।
 Theosophy = ब्रह्मविद्या, अध्यात्मविद्या, ईश्वरशास्त्र, देव-
 विद्या ।
 Thesis = प्रतिज्ञा, पूर्वपक्ष, साध्य ।
 Thing = पदार्थ, वस्तु, द्रव्य ।
 Thing-Itself = द्रव्यमात्र ।
 Think = चिन्तन करना, विचारना, सोचना ।
 Thinking = See Thought.
 Thrust = दृष्ट, दृष्ट्या, प्यास ।
 Tils = इदं, इतत्, यह ।
 Thinsness = इदंत्व, इदंता, इतत्त्व, इतता ।
 Thou = त्वम, तू ।
 Thought = विचार, विमर्श, पर्यालोचन ।
 Thought-transference = विचारसंक्रमण ।
 Thread soul = सूत्रात्मा ।
 Threshold = द्वार ।
 Throwing downwards = अपक्षेपण ।
 Throwing upwards = उत्प्रेषण ।
 Tie = चक्षता ।
 Tinkle sound as = गुदगुदी ।
 Time = काल ।
 Timeless = अकाल, कालातीत ।
 Trinity = भौशता ।
 Tissue = रेशा, शिरा ।